

antorio, al de su nación versánica...

No es posible la escuela partidista y como nosotros, los radicales, tenemos nuestra escuela perfectamente neutral nos consideramos con todo derecho a decir que la escuela, en todos los lados, ha de ser completamente neutral," (26)

El neutralisme escolar pressuposava el laïcisme, i per assolir-lo calia lluitar contra les influències clericals:

"Las escuelas han de ser laicas como las francesas para crear ciudadanos, que emancipados y conscientes tengan el sentimiento de Patria". (27)

"La escuela se apellida nacional, el maestro lleva el mismo adjetivo. Escuela y maestro están secularizados, aunque no en absoluto, pero lo bastante para que nadie con autoridad eclesiástica pueda usurpar derechos y funciones que pertenecen a la representación jurídica nacional, esto es, al Estado... Cada día más, radicales, republicanos todos, el clericalismo es el enemigo. Cada día más, es el capital pelirrojo que tienen la libertad y el derecho en España!" (28)

L'Estat era l'únic organisme que, segons ells, podia garantir la independència de l'escola., que administrativament havia de dependre d'organismes provincials, o locals, però que jurídicament havia d'ésser única, amb la raó "de que los títulos que en España han de servir sea el Estado y no una provincia quien los garantice". (29)

El seu jacobinisme es corresponia amb concepcions espanyolistes, com expressen aquestes paraules d'Hermenegildo Giner de los Ríos:

"Yo creo que no hay más que una nación, que se llama España... que no hay más bandera que una, que ha de ser la bandera nacional..."

El idioma es el vehículo del espíritu, es la expresión de la personalidad, la lengua es la encargada del progreso, de la cultura, de la civilización; por ello, la lengua en una nación ha de ser una sóla, porque la enseñanza ha de ser lo más alto que en un país exista y para la enseñanza es la lengua oficial nacional la que debe emplearse.

No queremos que España se distribuya en Estados particulares, sino que formen federación en donde el ejército sea uno, donde sea una la enseñanza, entregada en tutela y como función social la más alta del Estado Nacional..." (30)

Aquest concepte unitari d'Espanya com a conglomerat de pobles -ignorant la trajectòria històrica d'alguns d'ells com a nacions- regits per un Estat únic i identificats per una única llengua oficial, pot relacionar-se amb l'ideari dels homes del 98, cimentat en part en *La Institución Libre de la Enseñanza*. Si Castella havia estat l'eix rector de la configuració d'Espanya com a Nació moderna, l'Estat espanyol havia de manifestar-se en castellà, perquè aquesta era la única llengua que aglutinava la "Nació". Totes les funcions d'aquest Estat, legislació, administració, serveis,... havien de tenir, doncs, com a vehicle de comunicació la llengua castellana.

Davant tots aquests pressupostos ideològics, la tasca cultural escomesa sota l'impuls de Prat de la Riba, era inacceptable pels radicals:

"La Mancomunidad cuyo principio autonómico somos los primeros en reconocer y respetar, pero cuyo funcionamiento caciquista nun-

ca nos cansarem de combatir, serà la losa de plomo que sepulturarà a los partidos republicanos. Y la Mancomunidad, por lo que a su planteamiento y desarrollo hace referencia es obra de Prat de la Riba.

...Ese es el hombre que ejercerá con la Mancomunidad como instrumento y gracias a la pasividad de los republicanos una dictadura en Cataluña". (31)

Davant l'impuls creixent de l'obra normalitzadora que anava guatllant per tota Catalunya, adoptaren una actitud de crítica total. Els homes del Partit Radical denunciaren també a la Lliga per ocupar uns llocs de govern en el poder local i fer des d'allà, la seva tasca política. Les crítiques vers l'actuació de la Lliga ompliren gran nombre de fulls en els diaris portanveus dels radicals. Els següents textos poden acollir-se com una mostra ben significativa del seu antagonisme vers els seus oponents polítics:

"Los señores de la Lliga han creído necesario formar una juventud intelectual que no tenga más mira en sus estudios que la de buscar justificaciones para las doctrinas que preconan... para el cuento tántaro de la nacionalidad catalana.

Los unos se dedican a inventar un idioma... Los otros se encargan de fundar una filosofía catalana... Los muchachos de la Lliga encuentran resuelto su problema de la vida por la Diputación provincial, ya actuando de propacandistas, ya actuando de sabios bajo el dedo de Prat de la Riba, indicador de las verdades que deben justificar..." (32)

"... Les hemos visto crear un idioma que no existía, que nadie hablaba, que era letra muerta en los documentos de otros siglos:

sacudieron el polvo de los archivos para recoger palabras olvidadas; de pueblos hundidos en las montañas ... acarrearón vocablos de ignorada justificación..." (33)

"... Fomentan el habla, la literatura, el arte, las costumbres ... catalanas, para crear "signos de nacionalidad" que a los ojos extraños califiquen a Cataluña de Nación. Para lograr esta finalidad han creado instituciones... como el Instituto de Estudios Catalanes que les permita comunicarse con el exclusivo carácter de catalanes con muchas instituciones extranjeras..." (34)

"... ¿Acaso la Mancomunidad pone ese herramental de cultura al servicio de un ideal estrictamente pedagógico? ... Para cuantos conocemos a fondo los problemas de la cultura que renuevan el movimiento nacionalista catalán es notoria una de estas dos cosas: o que la cultura para la Mancomunidad es un útil de la política o que la política le señala la ruta a esa cultura..." (35)

Una de les acusacions més freqüents dels radicals contra la Lliga i els intel·lectuals catalanistes, fou la d'actuar al servei d'un partit, no d'una causa, i la d'apropiar-se del fons d'unes institucions públiques, per realitzar el seu treball "normalitzador" :

"... Nos duele el ultraje y la tacha y la insidia de traición, preferidos por quienes quieren suplantar con una cultura partidista el sentido que para que, germine fecundo,... hay que entregar el alma del pueblo..."

... Aquí teneis vuestro error... : el convertir en sustancia cultural lo que debeis entregar sin odios ni prejuicios al amor del pueblo, para que él lo convierta... en obra catalana, pero al mismo tiempo en sentido de libertad y justicia..."

... Frente a esa realidad, ¿con qué sentido se abre un movimiento nacionalista en Cataluña, que se cierre con doble tranca a la acción del pueblo?

... La Asamblea que Prat de la Riba define como "la representación inmediata i integral de la nostra terra"... está organizada sobre un principio despótico con el ligero disfraz de régimen de mayorías". (36)

Afirmaven també que les institucions existents havien estat creades no per complir una funció cultural, sinó com a arma propagandística, cimentadora del futur Estat Català.

"... Toda la obra cultural y pedagógica de la Mancomunidad es fundamentalmente de propaganda y con adherencias a un nuevo imperialismo catalán, al que se pone el sello, la personalidad silenciosa, pero actuante, del Sr. Prat de la Riba." (37)

L'argument més fàcil utilitzat pels radicals fou el de la desproporció dels mitjans econòmics amb l'obra cultural que es pretenia emprendre i l'aprofitament econòmic personal que dels càrrecs feren els regionalistes i els seus simpatitzants (38). L'Associació Nacional del Magisteri Primari criticava també a la Lliga en el mateix sentit:

"... la labor admirable de la Diputación tiene un poco de farándula... Se crean las plazas pensando en las persona que han de ocuparlas". (39)

L'acaparament que els homes triats per Prat feien dels càrrecs burocràtics de les institucions culturals de la Diputació i Mancomunitat fou combatut com a fonament d'un nou caciquisme, que es traduia també en el nomenament del professorat. Segons els radicals, els mestres nacionals, apartats de l'obra cultural pel seu origen geogràfic,

n'eren els principals perjudicats alhora que la llibertat dels ensenyants es veia sèriament compromesa.

"Los de la Lliga siempre han sido enemigos de la escuela nacional. Su odio contra todo lo que signifique acción del Estado lo han extendido a las escuelas públicas... Su exclusivismo... les impide comprender la significación de la escuela nacional, símbolo de la unidad de la patria, en la que palpita el amor español y regional fundidos..."

Si su interés por la escuela nacional es tal ¿Cómo no ha partido ninguna iniciativa en favor de la misma de la Diputación de Barcelona, donde ellos son los amos?... La Liga defensora de la escuela nacional? Ay del día que las instituciones oficiales de enseñanza en Cataluña cayeran en poder de la Mancomunidad. Podrían ya los profesores y maestros renunciar a la libertad, centrándose en el dilema de convertirse en sacerdotes del culto a la Lliga, a sus hombres, a su religión, a ser combatidos, acosados, anulados, excluidos..." (40)

A la tria de professorat a través de concurs, els radicals oposaren la fórmula de les oposicions, com a garantia de solvència de l'elegit i independència de les qüestions culturals i polítiques. Tractaven també amb menyspreu la manca de qualificació, no garantida per un títol estatal, dels homes que Prat col·locà en càrrecs culturals.

Aquesta divergència de criteris va conduir a l'enfrontament en intentar la Lliga emprendre una reforma de les Escoles Tècniques Especials dependents de la Diputació de Barcelona. La proposició dels diputats regionalistes, aprovada per majoria a l'assemblea provincial, pretenia modernitzar els nivells tècnics superiors d'ensenyament, adequant-los a les necessitats econòmiques catalanes i inserint-los en el procés

de renovació cultural general. A tal fi es crearen inspectors dependents de la Diputació per a cada escola a fi de sistematitzar la reforma acadèmica i implantar l'ús del català com a llengua docent.

Aquests intents xocaren d'immediat amb les reticències dels catedràtics vitalicis els quals, pel seu endarreriment científic -en una gran majoria- i pel seu origen geogràfic divers, esdevenien difícils col.laboradors de l'obra pràctica.

El Partit Radical assumí la defensa del funcionariat -conseqüentment amb el seu ideari i la seva base social- creant una comissió especial de propaganda per tractar l'afer, estava integrada per Hermenegildo Giner, Josep Antoni Mir i Miró, Manuel Vega i l'enginyer Enric Lasarte. Les denúncies tornaven a insistir en el "caciquismo que en matèria de enseñanza viene ejerciendo la Lliga" i foren portades al Parlament espanyol per Giner de los Ríos, en la seva qualitat de diputat per Barcelona.

En aquest afer els radicals tenien la batalla guanyada, doncs la seva concepció de l'aparell educatiu estatal no estava gaire allunyada de la dels partits dinàstics, però sí enfrontada als intents descentralitzadors dels regionalistes, que sols lucraren la catalanització i renovació acadèmica dels nivells tècnics de l'ensenyament dependents de la Mancomunitat.

IV.2.2.- L'ACCIÓ CULTURAL DELS RADICALS A L'AJUNTAMENT DE BARCELONA ABANS DE 1916.

La concreció de l'ideari radical es posà de manifest a mesura que el partit guanyà en les posicions de domini al consistori de Barcelona. La tasca cultural duta a terme fins aleshores pel Municipi es veié modificada per l'acció dels residents republicans radicals.

Barcelona era una ciutat que destacava per l'oblit en que pervivia l'ensenyament públic. Els consistoris en mans dels cacics no assumiren mai la responsabilitat que estava prevista per la Llei Moyano i es limitaren a consignar en cada pressupost quantitats irrisòries en concepte de lloguers i manteniment dels edificis escolars públics.

D'encà que augmentà la representativitat electoral, i lerrouxistes i regionalistes s'instal·laren al consistori, el municipi començà a preocuparse de qüestions educatives. (42)

La lliga insistí més en propostes com la presentada el 18-10-1902 en la que hom demanava l'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua i la història de Catalunya en tots els centres que fossin subvencionats pel municipi, mentre que els radicals, insistiren més en millorar i dignificar l'escola estatal, la única que ells consideraven eina vàlida per satisfer les necessitats de conscienciació democràtica i patriòtica del noble.

Les primeres accions s'encaminaren a aconseguir que el municipi acomplís les seves responsabilitats legals en quant al proveïment d'edificis, material, pagament de casa-habitació pels mestres, ... Un exemple d'aquesta política ho constitueix el debat a les sessions municipals de gener de 1915, per augmentar l'ajut que l'Ajuntament Barceloní otorgava als mestres en concepte de casa-habitació, basant-se en la diferència de preus de la vivenda entre Barcelona i altres ciutats espanyoles.

Davant l'evident insuficiència de l'Estat per resoldre les necessitats educatives de la ciutat, els lerrouxistes consideraven que l'Ajuntament podia efectuar una labor de suplència i potenciar l'escola pública des de les seves possibilitats, millorant-la amb institucions complementàries.

L'activitat duta a terme en aquest sentit per Hermenegildo Giner de los Ríos en els primers anys de domini republicà, fou notable.

L'any 1905, Giner aconseguia que el municipi desdoblés les escoles unitàries de la ciutat al subvenir a les despeses dels sous dels mestres auxiliars, fet que alleugerà la complexa tasca del mestre nacional en les deficientes condicions en que es desenvolupava l'ensenyança.

L'any 1906, un dictamen presentat per Hermenegildo Giner amb la col.laboració dels republicans nacionalistes, proposava la creació de colònies per als infants assistents a l'escola pública barcelonina, amb la doble finalitat de vetllar per la salut fràgil dels nens de la classe treballadora i de relacionar l'escola amb la natura.

Aquesta preocupació higienista i pedagògica de Giner es manifestà també en les propostes de creació de càntries escolars, amb col.laboració també amb els republicans nacionalistes, i en la configuració de la primera Escola del Bosc, creada per proposta consistorial de Pere Comenjar i Brilliana Iglesias, l'any 1910.

La imperiosa necessitat de canalitzar fons econòmics per a tasques culturals culminà amb la formulació del pressupost extraordinari de Cultura de 1908, que comentem amb amplitud en el capítol V. Plantejat en plena crisi del moviment solidari, l'intent serví per accentuar les diferències en el si del consistori entre els radicals, els republicans nacionalistes i la Lliga, además de confirmar que des de la plataforma municipal difícilment hom podia actuar amb amplitud en qüestions de cultura pels estrets límits que marcava la llei.

Tota aquesta tasca, anclada en el reformisme social dels radicals honestos com Giner, anà acompanyada de les campanyes per aconseguir

subvencions econòmiques municipals per a les entitats culturals dependents del Partit.

Conseqüentment amb la línia anticlerical, ja el mes d'agost de 1902, els regidors lerrouxistes havien proposat que l'Ajuntament inclogués a les entitats obreres i republicanes com a societats benèfiques aptes per a rebre subvencions municipals. (43)

En discutir-se el Pressupost de 1905, els radicals tornaren a atacar en el mateix sentit i demanaren la supressió de les subvencions municipals a les congregacions religioses dedicades a la beneficència i a l'ensenyança i la canalització d'aquests fons vers les escoles laiques sostingudes pels centres republicans.

L'abast real d'aquestes subvencions és difícil de concretar per la manca d'estudis realitzats fins ara; A. Romero Maura, estima que (44) significaren una important contribució al sosteniment del partit, i que l'organització lerrouxista se'n ressentí a partir de l'escissió del bloc republicà (1906) degut a les aliances solidàries. La retallada a dites subvencions fou justificada per l'incompliment de les tasques culturals que implicaven els ajuts. Com resenyava en una ocasió la *Veu de Catalunya* amb ironia:

"El Centre de Federació Republicana del districte II al carrer Flasadors, rep 1.250 ptes. destinades a escoles i el seu butlletí parla de comprar un piano, dècims de la rifa de Nadal, estores per al cafè, nomenar pianista, comprar copes i culleretes, celebrar balls de disfresses... i d'escoles ni una paraula..." (45)

Tot i el caire anecdòtic de la crítica, aquesta ens permet imaginar-les escoles republicanes com a elements indispensables pel sosteni-

ment econòmic dels casinos i ateneus, alhora que acomplien sobretot una tasca de conscienciació anticlerical i de propaganda republicana.

L'objectiu radical d'aconseguir una escola estatal, única, neutre, laica i castellano-parlant quedava llunyà, però les modestes escoles de barriada exercien una tasca de suplència i, en una futura ordenació republicana del país, havien de servir de model i de nucli difusor de corrents educatives.

Seria una possible prova d'aquesta creença el protagonisme oficial que volgueren assumir la Federació de Mestres laics en els anys de la Tercera República.

CAPITOL IV.- DEL REPUBLICANISME AL LERROUXISME: EL PARTIT REPUBLICÀ
RADICAL

NOTES:

1. A. Romero Maura. La rosa de fuego. pag. 80-90.
2. P. Sola. F. Ferrer. pag. 62.
3. J. Bardi. Manuel i la Getrona tràgica.
4. J. Connelly Ullman. La semana tràgica.
5. A. Romero Maura. o.c. pag. 115-116.
6. A. Romero Maura. o.c. 82-83.
7. S. Genals. Los sucesos de 1909. Reproduida per A. Romero Maura. o.c. pag. 114.
8. A. Romero Maura. o.c. pag. 120.
9. A. Romero Maura. o.c. pag. 124.
10. Així ho suposen Connelly Ullman i A. Romero Maura.
11. A. Lermoux. Los tribunales del pueblo. "El Progreso", 3-4-1916.
12. "El Progreso", 9-4-1916.
13. A. Romero Maura. o.c. pag. 329.
14. J. Connelly Ullman. o.c.
15. J. Connelly Ullman. o.c. pag. 162.

16. A. Romero Maura. o.c. pag. 330-331.

17. A. Romero Maura. o.c. pag. 502.

18. P. Gabriel.

19. J. Connell. o.c. 516.

20. P. Sola ha seguit la història del moviment escolar afecte al republicanisme com a precedent a l'obra de Ferrer i Guardia, en el seu treball Las escuelas racionalistas en Cataluña.

21. "El Progreso", 9-8-1915. H. Giner de los Ríos.

22. A. Romero Maura. o.c. pag. 440. Notes 351-352.

23. Segons consta en els anuncis inserits al diari "El Progreso", l'any 1916.

24. Segons "El Progreso". 15-8-1915, mantienien escola les següents entitats republicanes:

Círculo Republicano Fraternal, Círculo Juventud Republicana Radical Sans, Círculo Asumpción Radical Instructiva Dto. IX, Ateneo Obrero Republicano Autonomista de Hostafrancs, Ateneo Republicano Radical de la Derecha de Gracia, Centro Obrero Republicano Radical del Dto. X, Casa del Pueblo, Centro Republicano Radical Instructivo, Fraternidad Republicana Gervasiense, Ateneo Instructivo Radical del Dto. X, Juventud Republicana Radical de San Andrés, Fraternidad Republicana Radical Metinense, Unión Republicana Graciense, Juventud Vanguardia Radical de la Barceloneta, Ateneo de Concentración Radical del Dto. VI, Ateneo Obrero de Pueblo Nuevo, Ateneo Republicano Radi-

cal de Fuente Fío, Casa del Pueblo de Polin, Asociación Republicana Popular, Agrupación Paz y Amor, Centro Instructivo Republicano Radical, Sociedad Progresiva Femenina, Fraternidad Republicana Instructiva El Pueblo, Escuela Libre Graduada del Casino Republicano de la Barceloneta, Casa del Pueblo del Dto. V.

25. "El Pueblo Català", 20-6-1916.

26. J. Rocha. Inauguración de las escuelas del Casino del Somorrostro. "El Progreso", 9-8-1915.

27. Invasión clerical. La molicancia de ayer. "El Progreso", 2-3-1917.

28. H. Giner de los Ríos. Discurso en el Congreso. "El Progreso", 13-6-1916.

29. Las enseñanzas técnicas de la Diputación. "El Progreso", 1-2-1916.

30. H. Giner de los Ríos. Por el idioma nacional. "El Progreso", 26-2-1916.

31. De la Diputación. "El Progreso", 21-7-1915.

32. Los mancoñeadores de la Lliga. "El Progreso", 18-6-1916.

33. Se agita el separatismo. Esta es la hora española. "El Progreso", 12-6-1916.

34. Por la unidad de la Patria. "El Progreso", 20-6-1916.

35. A. Montañer. La obra de la Mancomunidad. "El Progreso", 2-6-1916.

36. idem A. Montañer. "El Progreso", 5-6-1916.

37. idem. "El Progreso", 5-6-1916.
38. "El Progreso", 8-2-1916.
39. "El Giamor del Magisterio", 14-6-1916.
40. La Illice y la escuela nacional. "El Progreso", 27-10-1915.
41. "El Progreso", 1-8-1916.
42. Alguns intents de millora sobretot en l'edificació escolar foren realitzats en les darreries del segle XIX, com consta en la publicació de la Comissió de Cultura "Les Construccions Escolars".
43. "La Publicitat", agost de 1902. Citat per A. Romero Naura. o.c. pag. 272.
44. A. Romero Naura. o.c. pag. 370
45. "La Veu de Catalunya", 17-1-1916. "Subvenciones a la cultura radical".

CAPITOL V :
EL NACIONALISME D'ESQUERRES

V.1.- L'EVOLUCIÓ DEL NACIONALISME REPUBLICÀ.

La política barcelonina des de 1901 fins 1930 està emmarcada per l'actuació de dos partits, el Partit Republicà Radical que fou el més representatiu en la primera dècada de segle i la Lliga que assolí des de 1915 el control hegemònic de la ciutat.

L'auge electoral de la Lliga vingué accelerat per la seva encertada tàctica a l'erigir-se en portantveu del catalanisme en front de l'espanyolisme lerrouxista. Aquesta bandera nacionalista anava acompanyada de la defensa dels interessos concrets de la burgesia industrial que anaren fent-se molt més evidents a mesura que augmentava la incidència de la conjuntura europea, (guerra mundial, auge post-bèl·lic, crisi mundial) en l'economia espanyola.

L'exemple de la Solidaritat (1906) demostrava que el nacionalisme era un sentiment arrelat al poble i que no abastava sols les classes econòmicament privilegiades sinó que també movilitzava les canes mitges urbanes; resta però la incògnita de saber vers on es decantaria el moviment obrer.

Amb aquesta panoràmica, nuclis d'intel·lectuals (sobretot advocats) barcelonins impulsaren l'aparició d'una nova alternativa política que, partint de les premisses nacionalistes, intentés assolir-les des d'una òptica liberal, republicana i d'esquerres.

Nasqueren així un seguit de grups i partits (Centre Nacionalista Republicà, Unió Federal Nacionalista Republicana, Bloc Republicà Autonomista, Partit Catalanista Republicà) que s'encadenen uns als altres sense establir grans trencaments en la línia ideològica, éssent el motiu de les escissions les desavinences tàctiques.

Els postulats teòrics de tots ells foren el liberalisme, la defensa de la democràcia i les llibertats elementals, el republicanisme, la lluita contra la monarquia, el federalisme, el laïcisme, la inquietud social i les simpaties vers el moviment obrer sense arribar però a plantejaments socialistes, ultra la reivindicació bàsica dels drets nacionals de Catalunya.

Tots ells foren partits minoritaris amb escassa incidència fora del nucli dels seus dirigents i que mai no lograren desmarcar-se en la seva pràctica política ni del republicanisme espanyolista, en quant necessitaven aliances arreu d'Espanya en la seva tasca parlamentària, ni del regionalisme conservador, en quant la Lliga era qui menava realment la política catalana i qui n'havia forjat directrius i estratègia.

La panoràmica bipartidista -Lliga, Partit Republicà Radical- amb una tercera força que canvià de nom, però que segueix una mateixa línia ideològica -el nacionalisme republicà- es mantindrà fins 1920. A partir d'aquest moment, el fracàs del moviment autonomista menat per la Lliga que pot concretar-se en la no obtenció de l'Estatut, i l'auge del moviment obrer, apolític i anarquista, modificaren notablement la situació dels partits polítics catalans.

V.1.1.- EL CENTRE NACIONALISTA REPUBLICÀ I LA UNIÓ FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.

La Lliga Regionalista començà a manifestar la seva postura de classe recolzant els interessos de la burgesia industrial en la vaga general de 1902 a Barcelona. Aquesta tendència dretana es posà de nou de manifest amb els intents d'aproximació a Maura que es concretaren en el missatge que els recidors de la Lliga, encapçalats per Cambó lliuraren al rei Alfons XIII en visitar Barcelona (1904).

L'acte provocà la baixa del partit d'una sèrie de personalitats de tendència més liberal o més extremadament nacionalista com Jaume Carner, Joaquim Lluhi i Rissech, Joan Ventosa i Calvell, Lluís Domènech i Muntaner, Joaquim Giralt, Joan Pijoan, ... ; que s'aglutinaren entorn la publicació de "El Poble Català", setmanari des de 1904 i diari des de 1906.

Les eleccions que seguiren a aquests fets -provincials de març de 1905, legislatives de setembre de 1905, municipals a Barcelona ciutat de novembre de 1905- demostraren que l'electorat català s'inclinava pel republicanisme lerrouxista encara que la Lliga anava augmentant la seva representativitat.

Poc després de les eleccions esdevingueren els fets (àpat de la victòria, acudit antimilitarista en el Cu-Cut, assalt militar al Cu-Cut i a "La Veu de Catalunya", Llei de Jurisdiccions) que provocaren l'aglutinament de totes les forces catalanes (la Lliga, els nacionalistes republicans -encara sense partit propi-, els republicans de Salmerón, els federals, la Unió Catalanista, els carlins i algun polític independent com Amadeu Hurtado) en la Solidaritat.

L'èxit que les candidatures solidàries varen obtenir en les eleccions legislatives de març de 1907 demostrà que Catalunya s'inclinava vers el sector més liberal del moviment unitari: De les 44 actes que el representaven, 41 eren solidàries i d'aquestes, 21 eren de candidats republicans. Aquest fet va condicionar la creació d'un nou partit que intentava cobrir l'espai electoral situat entre la Lliga i el Lerrouxisme.

El Centre Nacionalista Republicà (CNR) es creà l'any 1907 sota la presidència de Jaume Carner i aplecava un miler d'afiliats (advocats, menestrals, intel.lectuals) que provenien del sector disident de la

Lliga, de la Unió Catalanista, del Partit Federal i de la Unió Republicana. (1)

El nou grup es definia per una acció d'esquerra moderada, en tant era partidari del nacionalisme, el liberalisme, la democràcia, la preeminència del poder civil, la separació de l'església i l'Estat, i les reformes socials. (2)

La seva creació no va suposar el trencament del moviment solidari però sí va contribuir a debilitar-lo pel fet que l'oposició catalanista a la Lliga, actuava ara en grup. El primer motiu de fricció foren les discussions del projecte de Reforma del Règim d'Administració Local de Maura, en les quals la Lliga defensava el vot corporatiu enfront de la reivindicació republicana del sufragi popular.

Altres xocs es produïren en el si del consistori de Barcelona en produir-se la discussió del Pressupost de Cultura de 1908, doncs, malgrat la col·laboració inicial dels regionalistes, més endavant, la iniciativa de l'esquerra nacionalista per dotar a la ciutat d'un sistema escolar modern, provocà l'aliança dels regionalistes amb els monàrquics i amb l'església, i evidencià l'aïllament del republicanisme català enfront del moviment obrer organitzat que va mantenir-se al marge de la polèmica consistorial.

El trencament de la Solidaritat es manifestà a les eleccions municipals de maig de 1909 en les que l'esquerra es presentà aïlladament amb l'argument que el moviment unitari s'havia articulat només com a plataforma respecte a la política espanyola. La Lliga interpretà els resultats (16 veïdors radicals enfront 8 republicans i 8 regionalistes) com una dispersió de vot catalanista entre dues forces que en el cas de romandre unides haguessin pogut neutralitzar Lerroux.

L'escissió s'acentuà molt més amb els fets de la Setmana Tràgica, que marcaren a nivell popular l'actuació ambigua del republicanisme catalanista. "El Poble Català" s'havia anat manifestant, en un seguit d'articles d'Antoni Rovira i Virgili, obertament en contra de l'expedició al Marroc, però més tard va adoptar una posició neutre respecte a l'incendiarisme anticlerical, fet que li valgué la suspensió durant tres mesos.

L'actitud pública de Gabriel Alomar contra els processos, les penes de mort i el cas Ferrer; i de Pere Corominas en les campanyes pro-amnistia no aconseguiren fer oblidar el distanciament que els dirigents de l'esquerra nacionalista varen marcar-se en les diadies revolucionàries. El fet fou aprofitat pel Lerrouxisme que malgrat haver mantingut posicions similars, en apropar-se les eleccions municipals realçà la bandera del martirologi anarquista com a arma propagandística i va atènyer el control absolut del consistori. (3)

Des de l'Ajuntament, republicans, nacionalistes i radicals varen emprendre conjuntament la campanya per l'alliberament dels presos fet que els donà certa popularitat a la ciutat. L'aproximament als radicals era paral·lel amb el distanciament amb els regionalistes. La Lliga, en la constitució de la Diputació (octubre de 1909) havia manobrat en contra del vot popular, de caire republicà, i havia ofert la seva vicepresidència a un diputat dinàstic. El temps anava demostrant el pas d'una Solidaritat catalana a una Solidaritat monàrquico-conservadora per part de la Lliga, que s'adonava de la possible transcendència de la constitució d'un partit nacionalista i republicà i procurava obstaculitzar-ne la formació.

L'any 1910 quedava constituïda la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) que aplegava els militants del Centre Nacionalista Republicà, alguns republicans solidaris i alguns federals. La unió dels

tres partits no va significar la seva fusió i al llarg de la seva trajectòria es manifestaren tensions entre ells. El leader del partit era Pere Coromines, i l'integraven personalitats com Josep Mª Vallès i Ribot, Jaume Carner, Francesc Layret, J. Puig i Esteve i Antoni Rovira i Virgili. Es tractava d'un grup heterogeni de polítics que veien com camí per resoldre el problema català, la lluita contra l'Estat monàrquic de la Restauració, al que pretenien substituir per una nova estructura republicana, federal i democràtica. No existia un acord clar entre ells a l'hora de judicar la necessitat de vincular-se a altres grups republicans d'àmbit espanyol.

Socialment veien amb simpaties la causa dels treballadors, però no es plantejaven un programa social d'ampli abast, més aviat pretenien incorporar la classe obrera a la causa del catalanisme. La seva influència en el món laboral es canalitzà a través del Centre Autonomista Dependents Comerç i Indústria (4).

Segons Gabriel Alomar, el fracàs de l'alternativa republicana-nacionalista en aquests anys va unida al seu deslligament de les capes treballadores:

"El fracaso de nuestra izquierda catalana... es haber obrado siempre como partido de centro, sin preocuparse de esa tarea que debía haber sido la primera de todas: atraerse a una política catalana y afirmativa a la masa obrera, adoptando con sinceridad sus ideales, que son los de toda verdadera izquierda." (5)

L'aïllament de la Unió Federal Nacionalista Republicana es posà també de manifest en el municipi, ja que si d'una banda intentava desmarcar-se de la Lliga, per altra banda hagué d'aliar-s'hi a l'hora de denunciar les irregularitats radicals en la gestió de l'Ajuntament

de Barcelona. Aquest fet provocà la ruptura del bloc republicà al consistori, allunyament dels radicals de la conjunció republicanosocialista, pactada l'any 1909, i la integració de la Unió Federal Nacionalista Republicana en aquest agrupament d'àmbit estatal, malgrat les crítiques dels sectors més nacionalistes.

El lerrouxisme seguia éssent, però, una força política considerable com ho demostren els resultats de les eleccions provincials de març de 1911 i les municipals de novembre de 1911, en les que regionalistes i radicals es reparteixen les majories quedant l'esquerra com una tercera força, més aviat minoritària.

La Lliga començà aleshores la campanya pro-Mancomunitat que serví per potenciar de nou el grup dretà com a capdavanter del catalanisme, mentre la Unió Federal Nacionalista Republicana quedava en una posició merament testimonial d'oposició ideològica.

Després de near-se a una aliança amb el lerrouxisme, la Unió Federal Nacionalista Republicana quedà derrotada a les eleccions per a diputats provincials de 1913 i sobretot a les municipals de novembre de 1913 en les que sols aconseguí un regidor per Barcelona. La seva devallada anava immersa en el procés general de disminució dels vots republicans i d'auge del regionalisme, estimulat per l'èxit de la lluita per l'organisme autonòmic.

Els militants de la Unió acusaven una forta desmoralització. Isidre Nolas (6) cita una carta de Joaquim Lluhi a Antoni Rovira i Virgili, en la que manifestava el seu desig d'abandonar la política, al contemplar el partit convertit, en l'àmbit català, en un epígon de la Lliga i en l'àmbit espanyol en un corifer de la coalició republicanosocialista.

A fi d'evitar el deseixement del partit, calia trobar una tàctica eficaç cara a les properes eleccions legislatives de març de 1914? la Unió Federal Nacionalista Republicana, després d'intentar una aliança amb la Lliga, que no fou ben vista per Prat de la Riba, pactà una coalició amb els radicals (Pacte de Sant Gervasi) amb l'intent de plantejar de forma definitiva davant l'electorat l'opció entre regionalisme i republicanisme. Com deien en el seu manifest:

"... el vell caciquisme, engruixit i renovat pels homes de la Lliga, inflant artificiosament la deserció reformista, tracta de sostreure la direcció de la vida política a les masses d'oposició antidinàstica... La Junta de Defensa Republicana accepta la batalla i crida al poble a la lluita per disputar la victòria als qui s'han compromès perquè no surti cap diputat republicà als districtes forans de Catalunya... A tot arreu de Catalunya presenten candidats republicans i no mireu d'en els traieu: feu-los jurar fidelitat a la República i que siguin federals nacionalistes republicans o radicals i voten aquell que pugui millor batre l'enemic..." (7)

El fracàs electoral, l'oposició que el pacte desvetllà en sectors del partit i el defalliment de molts dels seus militants acabaren a la pràctica amb la seva existència. Pere Corominas es mantingué en la breca política quasi a títol personal, i a partir de 1915 abandonà la direcció de "El Foble Català" i la política activa fins 1931, i es dedicà a l'advocacia i la literatura.

V.1.2.- EL BLOC REPUBLICÀ AUTONOMISTA I EL PARTIT CATALÀ REPUBLICÀ

El Pacte de Sant Gervasi va provocar l'escissió de nuclis de la Unió Federal Nacionalista Republicana, que s'aplegaren en l'esquerra catalanista (18-6-14) dirigits per Antoni Rovira i Virgili. Aquests se-

quien creient en el republicanisme com a única opció vàlida per lograr assolir les llibertats catalanes però se sentien al marge de l'actuació dels grups republicans d'àmbit espanyol, i pretenien, més que l'obtenció d'escons parlamentaris, efectuar una intensa tasca catalanitzadora. El seu lema fou "Catalunya endins".

L'orientació més esquerrana que va prendre des de gener de 1915 la Unió Catalanista del Dr. Domènec Martí i Julià els impulsà a ingressar-hi, però poc després, el mateix Martí i Julià aconsellava la dissolució del grup. (8)

Després d'aquest fallit intent reorganitzatiu, Francesc Layret intentà constituir un nou partit cara les eleccions de 1915: El Bloc Republicà Autonomista (BRA). El seu manifest fundacional comptava amb les signatures de Marcel·lí Domingo, Francesc Layret, Gabriel Alomar, Santiago Valentí i Camp, Jesus Pinilla, Angel Samblancat, David Ferrer, Baldomer Tons Xiberta i el Dr. Josep Carruella. (9)

El nou partit es manifestava partidari de la República com a única possibilitat de canvi per a Espanya:

"Des de tots els llocs de poder es critica l'actuació governamental i es parlen dels problemes d'Espanya, però no es resol res. Un reformisme monàrquic no és vàlid. Hi ha d'haver una força política que vagi cap a la República". (10)

Per aconseguir un règim republicà, el Bloc Republicà Autonomista considerava que hom no podia lluitar aïlladament des de Catalunya sinó que calia la cooperació de les forces antimonàrquiques de tot l'Estat, com manifestà M. Domingo:

"La monarquia no pot resoldre el problema català. Es precis per això un canvi de règim... Nosaltres tots podem parlar en nom de la regió de Catalunya... Vosaltres no representeu a les vostres regions, no representeu a Espanya... sinó que porteu la representació de l'esperit de la monarquia i el caciquisme... Nosaltres no volem separar a Catalunya d'Espanya. El que volem és canviar el seu esperit. El problema no l'han de plantejar sols Catalunya, sinó Castella, Galícia i les altres regions". (11)

Aquesta posició concordava amb la tradició federalista pimargalbana, així com l'enfoc de la qüestió nacional, plantejat des d'una òptica liberal (Almirall, Pi). Aquestes postures no impediren al Bloc Republicà Autonomista acceptar el donar suport a les iniciatives regionalistes doncs es considerava aquest un camí vàlid per deslligar Catalunya del centralisme monàrquic:

"Delante de la actitud del gobierno español se hallan las peticiones de la Lliga Regionalista, claras, terminantes. Estas peticiones pueden ser suscritas por todos los hombres de la izquierda. Hemos de considerar como una gran falta no colaborar enérgicamente... Pero existen ciertos problemas, ciertas ideas que no podrían ser afrontadas por la Lliga, por reñir con sus ideas conservadoras, y eso debemos pedirlo nosotros". (12)

El Bloc respectava un punt de mira socialitzant en quan les reivindicacions obreres, però refusava la possibilitat de constituir un partit de classe.

Com pot veure's no hi havien masses divergències entre els postulats ideològics de la Unió Federal Nacionalista Republicana i del Bloc Republicà Autonomista; el nou grup va fracassar també en la seva pràctica electoral.

L'any 1917 desaparegué per integrar-se conjuntament amb nuclis pervivents de la Unió Federal Nacionalista Republicana, en el Partit Catalanista Republicà, pensat més com a federació de grups de cara a les eleccions.

El seu directori estava integrat per Marcel·lí Domingo, Francesc Layret, Gabriel Alomar, Alfred Pereña, J. Estivill (13) i les seves opinions es manifestaren en el diari "La Lucha" (1916-1919) que dirigí durant un temps M. Domingo. Alguns dels seus membres foren elegits diputats (M. Domingo, August Pi i Sunyer) i jugaren un important paper en la campanya autonomista de 1918.

Les simpaties vers la causa obrera instaren a Francesc Layret i a Lluís Companys a proposar l'afiliació del grup a la III Internacional. Aquest fet provocà una escissió (1919) en el partit que, junt amb la deportació de Companys (1920) i la mort de Layret (1920), contribuí a esfondrar la seva incipient actuació, tot i que continuà nominalment la seva existència fins 1931 en que passà a integrar-se a Esquerra Republicana de Catalunya.

V.2.- L'IDEARI CULTURAL DEL NACIONALISME REPUBLICÀ.

V.2.1.- EL CENTRE NACIONALISTA REPUBLICÀ I LA UNIÓ FEDERAL NACIONALISTA REPUBLICANA.

Tots els grups republicans, tant els catalanistes com els lerrouxistes, subordinaven qualsevol programa de reformes a la lluita contra l'Estat monàrquic, amb l'esperança que un futur règim republicà aportaria solucions als problemes de gestió de serveis.

La divisió de les forces republicanes provenia de l'espanyolisme lerrouxista, partit que malgrat les afirmacions de fidelitat a la doctrina pimargalliana, plantejava la reestructuració del país amb uns patrons unitaris i centralistes, que comportarien una modernització del sistema educatiu, amb forta descentralització administrativa, però mantenint intangible la supeditació d'altres nacionalitats a la unitat espanyola.

Els republicans nacionalistes no renunciaven al seu ideal nacionalista que incloïa la reivindicació d'una gestió pròpia del sistema educatiu, doncs plantejaven l'alternativa republicana des d'una òptica federal, que en tot moment reflectava les diferències en el si de l'Estat espanyol.

Seguint la línia republicana liberal, el Centre Nacionalista Republicà i la Unió Federal Nacionalista Republicana, reclamaven la responsabilitat de l'Estat en matèria de cultura, com una garantia de la seva neutralitat.

La base V del programa de la Unió Federal Nacionalista Republicana (1-4-1910) afirmava:

"... En l'ordre de la cultura declara qüestió prèvia la d'acabar amb l'analfabetisme, creu que l'Estat ha d'assegurar un mínim de cultura, que la nacionalitat i el municipi han d'organitzar i sostenir els centres d'Instrucció Primària i Universitària i que els ideals de l'Escola cívica, sota la sobirania del poder civil, han de respondre al principi de la llibertat i d'igualtat per a totes les creences... (14)

Com partit d'esquerres, la Unió Federal volia recollir les aspiracions culturals del poble com una necessitat prioritària, substantiant els lamentables endarreriments i la deixadesa en que els governs de Madrid havien deixat a l'ensenyança primària: "Les necessitats cultural i primàries del poble no tenen ni un moment més d'espera i en l'ordre de la relació de tota mena és necessàriament anterior a la de les especialitats i dels complements professionals". (15)

L'escola primària era considerada una eina fonamental per a la conscienciació del poble, tant en el sentit cívic-democràtic com en el nacionalista. A Catalunya evidentment l'escola havia d'ésser catalana:

"...la llar, l'escola i el temple són els fornals on se forja l'esperit de les generacions futures, l'ànima d'una raça... El problema de la falta de patriotisme, de digna ciutadania, d'educació cívica, és causa i efecte de la degradació patriòtica que sofreix l'escola...

L'escola a Catalunya ha d'ésser catalana. Catalana quant... a la llengua... els llibres de text... quant a la història i la geografia de Catalunya...

Sols aixó podrem bastir aquesta Espanya gran que serà tant més gran com més grans siguin els nuclis nacionals que la formin...

I si passéssim a l'aspecte pedagògic, quin raig de llum avivaríem, aplicant el principi propugnat de la catalanització de l'escola...

Fins que el noi no hagi après els principis de la gramàtica general i les regles especials de la catalana, no tenim dret... a fer-li aprendre la gramàtica i la llengua castellanés..." (16)

Aquesta escola cívica, neutra i catalana sols podia ser assolida amb una transformació total de l'Estat. Mentre la monarquia accentuava la seva política centralitzadora i repressora de la llengua catalana, hom no podia abandonar la tasca conscienciadora, fonament de l'acció política.

La reivindicació de la llengua esdevenia una qüestió de llibertat. El líder del partit Pere Coromines, s'adreçava simbòlicament al seu fill manifestant-li:

"Quan siguis gran pensa que ni nosaltres ni la nostra pàtria serem lliures, mentre no poguem ordenar en llengua catalana totes les funcions públiques i privades de la nostra vida..." (17)

Per arribar a aquesta fita calia transformar l'escola i el sistema educatiu. Els nacionalistes republicans es sentiren immersos en l'obra de reconstrucció cultural empresa per Prat de la Riba i s'hi convertiren en excel·lents col·laboradors.

Malgrat considerar que la Lliga era "una agrupació de senyors de fàbriques i d'hisendes, amb uns quants advocats i intel·lectuals,

que busquen rlet i col.locació a canvi d'anar a missa..." (18), la necessitat de lluitar pel reconeixement de la nacionalitat els aplesava amb els regionalistes en considerar que:

"La llengua catalana ha d'ésser no{sols una llengua literària, sinó el vehicle de l'obra magna de constitució de la nació catalana i en aquesta esfera, lliure i franca de tota opacció legal, s'hi troben mancomunats tots els catalans". (19)

A part de cooperar amb la Lliga en la tasca cultural empresa des de la Diputació i la Mancomunitat, el Centre Nacionalista Republicà i més tard la Unió Federal Nacionalista Republicana, coincidiren també amb els regionalistes a l'hora de donar importància a l'acció cultural que hom podia emprendre des de l'Ajuntament de Barcelona, ja que l'ennobliment de la futura capital de Catalunya es considerava una forma més de "fer pàtria": G. Giralt feia aquesta crida des de "El Poble Català":

"Artistes, escriptors, poetes, homes d'Ateneu, corporacions científiques, Ajuntament, Diputació: a estudiar-ho! Una creuada per la Cultura i la Bellesa es una seductora tasca... A fer dolça, bella i honesta la vida dels humils... A dignificar la Ciutat, a ennoblir-la. Poetes: farem més per la Bellesa pensant nel noble que no pas cizellant madrigals i flors delicades. Polítics, escriptors, sociòlegs: farem més pàtria llengant al noble en el mateix carrer, en els parcs i palaus de la ciutat, que no pas en la solitud dels vostres despatxos...

Quina glòria per a vosaltres si fessiu ambble i bella i culta la nostra Barcelona!

Quina glòria per a vosaltres si assolissiu modelar i cizellar ònines!". (20)

La proposta republicana no quedava gaire lluny dels somnis noucentistes orsians, doncs, a través de la cultura, es tractava d'espiritualitzar el poble:

"...Es tracta d'aquesta cultura espiritual, que no és... instrucció o ensenyança, que ha de permetre, pel mitjà d'institucions... creades i sostingudes pel municipi, una elevació espiritual, un refinament del gust i dels sentits en les classes populars que vingui a fer la gloriosa realitat del somni del nostre temps, de fer de Barcelona una ciutat de treballadors i d'artistes... i sigui a la vegada, una satisfactòria resposta a la invocació d'en Pere Coromines per a embellir la vida dels humils". (21)

V.2.1.1.- El Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908.

La inclusió d'aquest breu repàs a la història del projecte de reforma de les escoles de la ciutat que pretenia el Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908, queda justificat per considerar-lo el fet més representatiu de la política -mai portada a la pràctica real-cultural del nacionalisme republicà.

Aprofitant un remenent del pressupost Extraordinari de Conversió del Deute, La Comissió Municipal de Reforma, Tresoria i Obres Extraordinàries, integrada pels regidors de la Lliga Puig Alfonso i P. Rahola i els republicans, Francesc Layret i Macriña, encarregà a una ponència un estudi per establir la inversió d'aquests diners en obra de cultura.

Integraren la ponència Pere Coromines, del qual ja coneixem la seva militància republicana; Lluís de Zuheta, que fou encarregat dels aspectes pedagògics i que era un home afí a la línia renovadora de la

"Institución Libre de Enseñanza" i Joan Bardina que des del carlisme s'havia passat a les bandes regionalistes on hi exercia una forta influència en els àmbits docents.

La memòria fou aprovada per la Comissió que l'havia encarregat i el projecte de Pressupost fou presentat com a dictamen en la sessió municipal del 25 de febrer de 1908. En aquest dictamen hom proposava:

" d'establir a Barcelona un ensenyament popular que serveixi d'orientació i model de les iniciatives particulars, i d'indicació de com creu l'Ajuntament s'hauria de resoldre el problema de l'ensenyament primari"... Obra que "se ha procurado que fuese independiente sin perder su carácter municipal,... apartada del consistorio no recibirá directamente los embates de la política... y al mismo tiempo, conservando el carácter municipal estará siempre en contacto con las aspiraciones de la opinión". (22)

En resum, es tractava de fornir elements pel desenvolupament d'una ensenyança alhora pública i popular, nostrada i pròpia, sense influències d'un Estat, llunyà, aliè. En aquest sentit, la reivindicació d'un sistema peculiar de gestió es manifesta tothora en el sí del document:

"Una ciudad no es grande sólo con tener grandes y bien urbanizadas vías, es imprescindible que el pueblo que la habite sea fuerte y robusto al propio tiempo que instruido, así lo han entendido todas las naciones cuyos progresos hoy admiramos, y así debe hacerlo este pueblo si quiere consolidar la grandeza de su urbe". (23)

"Barcelona, esta Barcelona que ya atrae muy lejos las miradas como un foco de luz, no puede quedar, en lo que es tan fundamen-

tal como la educación de su pueblo, por debajo, no de algún ideal inasequible, sino de lo que es realidad presente en todo el mundo civilizado y aún de parte del mundo a medio civilizar.

A pesar de ser tan evidente y tan urgente la necesidad de una reforma general de nuestra enseñanza primaria municipal, el Ayuntamiento no puede emprenderla, por ahora, falta de los medios legales y económicos que le permitirían desarrollarla plenamente. Bien a pesar suyo, se ve obligado a aplazar esta reorganización, pues ni dispone de los recursos indispensables, para las mejoras necesarias, y para el aumento en todos los sueldos del profesorado, ni puede hacer sacrificios ilimitados en pro de una enseñanza en cuyo fondo y dirección apenas tiene intervención alguna. Sin embargo, no debe aplazar la realización de un ensayo independiente, que sea, al mismo tiempo, una preparación positiva para la deseada autonomía escolar y una demostración palpable de capacidad para esta autonomía". (24)

"El Municipio de Barcelona tiene que demostrar que está capacitado para la futura ordenación de la enseñanza primaria en su territorio. La disciplina colectiva que se ha demostrado en el ejercicio de las libertades públicas se ha de emplear ahora en recabar del Estado la amplitud de funciones necesarias para emprender vicorosamente la reforma total de las escuelas y ponerlas de una vez al nivel alcanzado en las ciudades más cultas...

El Ayuntamiento no puede titubear en modo alguno acerca de la naturaleza de su misión; en vista del fracaso del Estado debe recabar para sí la autónoma ordenación de la enseñanza primaria. Para ello no ha de resolver ningún punto de doctrina, acerca de si corresponde al Estado o al Municipio en general dicha función, le basta en conocer la realidad de su situación para afirmar resueltamente que en su caso Barcelona organizaría mejor por su cuenta las escuelas

públicas. Más para demostrar su capacidad debe acudir a la fundación privada porque las leyes del Estado le incapacitan para reformar las que considera al municipio sus propias escuelas". (25)

"La ciudad no habría empezado todavía porque se hubiesen abierto anchurosas vías, construido su red de alcantarillado, adoquinado sus calles, y terminado sus mercados y conducciones de agua... Pero hay algo más importante que todo eso en el concepto de la ciudad... Las ciudades^{que} no tienen un alma colectiva no son tales ciudades, como no puede llamarse bosque a cualquier montón de maderas. Y para que nazca y vibre y cunda en noble grandeza colectiva hemos de hacer escuelas y completarlas con bibliotecas, universidades industriales y museos, y alentar todo lo que signifique mayor riqueza moral, porque además de conquistar con ello los goces más elevados, trabajamos en pro de nuestro negocio. Porque nuestro verdadero negocio, como ciudadanos de Barcelona, está en aumentar la fortaleza de nuestro espíritu". (26)

La concreció d'aquesta reivindicació tan clarament expressada, són les Bases 12ª, 13ª, 17ª i 19ª de l'apèndix B. del dictamen presentat, on s'estableix la forma de gestió dels nous centres, i que tot seguit resumim:

"Base 12ª.- Per regir, dirigir i governar aquesta fundació d'ensenyament es constituirà una Junta de Patronat, un comissariat i un claustre de professors. La Junta tindrà la representació i el govern de la institució, el comissariat serà l'executor dels acords i tindrà al seu càrrec la inspecció i el claustre de professors tindrà al seu càrrec el règim disciplinari i la direcció pedagògica de les escoles.

Base 13ª.- La Junta estarà formada per nou membres, nomenats per l'Ajuntament. Tres d'ells seran veïns de la ciutat, i deixaran el càrrec cada 6 anys, éssent renovats per tres més, triats entre nou de proposats per la Junta. Els altres 6 seran regidors municipals i es renovaran per meitats a cada renovació del consistori. Tots els càrrecs de la Junta seran gratuïts.

Base 17ª.- El comissariat serà format per dos funcionaris amb sou municipal. Seran nomenats per l'Ajuntament entre una terna presentada per la Junta de Patronat.

Base 19ª.- La Junta de Patronat, el comissari, el secretari, i els quatre directors de les escoles constituïran el claustre de professors. Es reuniran periòdicament i a part de les seves funcions establertes en la Base 12ª, tindran al seu càrrec, l'organització de tots els actes paraescolars dels centres. (27)

Com hom pot comprovar cap esment es fa ni al Ministeri ni a l'Estat quant a associar-los a la gestió de les noves institucions. Es tracta, com ja abans s'ha explicat, d'un veritable assaig d'autonomia escolar.

El pressupost constava de dues partides. Una de 1 635 000 ptes. destinada a cobrir les necessitats pel que fa a escola primària, i altre de 1.200 000 ptes. per a foment de la cultura superior. Ambdues es cobrien amb els beneficis obtinguts per l'emissió de títols del Deute Municipal. Amb aquests diners hom proposava:

- la creació d'una Institució de Cultura Popular que tindria al seu càrrec l'organització i govern de 4 escoles d'ensenyament primari, de 4 biblioteques populars que s'instal·larien als mateixos edificis de les escoles, i de les obres circum i post-escolars, com ara con-

ferències, cantines, camps de joc, excursions i colònies escolars, que puguin contribuir al desenvolupament físic i espiritual dels alumnes, o al foment de la cultura popular en el seu radi d'acció pedagògica.

- la construcció de 4 edificis escolars nous.

-el Foment dels Estudis Superiors. (28)

Cada grup d'estudis comprenia:

-Una escola maternal (3a 6 anys)

-una escola primària de 6 graus (de 6 als 12 anys)

-una universitat popular per adults.

Calia també pensar en els edificis on ubicar les noves instal·lacions. Els nous locals havien de tenir camps escolars on realitzar les pràctiques hortícoles, els exercicis físics i els jocs..., els edificis havien de ser construïts seguint l'orientació dels higienistes amb les suficients condicions de llum, aigua, instal·lacions sanitàries... amb sala d'actes i biblioteca -no escolar, sino oberta al barri- ..., construccions fetes a consciència, decorades artísticament, amb el material i mobiliari adequats, adaptats al nen.

No sols calien nous edificis. En tot ensenyament una peça fonamental era el mestre. Calia trobar mitjans per millorar el nivell del professorat i trobar un bon medi de selecció, a més de preveure'n la retribució adequada.

La Penència i la Comissió municipals varen decidir-se pel concurs on se seleccionarien els mestres que anirien a ampliar estudis a l'estranger. A la seva tornada i amb la garantia del seu treball i estudis, se'ls nomenaria per la docència.

Calia també que aquests mestres no es veiessin perjudicats en no incorporar-se a l'acord oficial. Es preveia, doncs, sol·licitar al Ministeri d'Instrucció Pública que el servei en aquestes escoles fos assimilable al de les altres escoles estatals.

Els continguts a impartir no podien subjectar-se a la rígida norma d'un programa oficial, vingut de Madrid. A la maternal, els coneixements s'abandonaven en benefici dels jocs, treballs manuals, activitats col·lectives. A la primària s'abandonaven les assignatures per la implantació de matèries de tipus general, que anirien ampliant-se any rera any. S'afegien també matèries no habituals aleshores, l'educació física, els jocs i els treballs manuals i per a les nenes, l'ensenyament domèstic.

No es parlava però, en el projecte del tipus d'ensenyament a impartir pels adults. Sembla, però, que el criteri era fer funcionar, amb l'ajut municipal quelcom de similar als ateneus i centres dependents dels partits o entitats, és a dir, que els continguts s'ajustarien més a pal·liar les deficiències escolars de l'adult i a contribuir a la seva formació humana, que a inbuir-li coneixements acadèmics.

En la memòria es feia un repàs a la situació cultural de la ciutat, centrada sobretot en l'ensenyament primari on s'hi destacava que, a part de les deficientes condicions en què s'impartia l'ensenyament oficial, aquest estava distanciat del poble per fer servir com a llengua única el castellà, oblidant que només una cinquena part dels habitants de la ciutat havien nascut fora de Catalunya.

Des principis renovadors havia fins aleshores incorporat part de l'escola privada, el de la catalanitat i el del laïcisme. Pent-se ressó de les necessitats i dels interessos dels barcelonins, els projectes

pels grups d'Estúdis Populars assimilaven aquestes iniciatives, sense oblidar que unes institucions de caire municipal, no podien ser partidistes.

Recollint l'experiència educativa dels països avançats, i la realitzada a Espanya per institucions com la "Institución Libre de Enseñanza", i observant com la iniciativa privada barcelonina havia tendit a deslliurar l'escola de dos grans servatges, el de la llengua imposada i el de la religió, el projecte fixà uns principis per a les institucions educatives municipals, que poden caracteritzar-se amb els següents trets:

- Coeducació . S'implantaria al menys en 2 dels 4 grups escolars com a experiment. Depenent dels resultats, els 4 grups, passarien a ser coeducatius o unisexuals.
- Gratuïtat . Malgrat que hom tendís arreu a fer gratuïta l'escola pública, netser era utòpic establir aquest principi només per 4 grups a la ciutat. El que no podia passar, com venia passant, era que el mestre discriminés als seus alumnes en funció de les retribucions voluntàries que li fessin els pares. Per això, es deixava a criteri de la Junta Rectora de les futures institucions, de decidir si l'escola seria totalment gratuïta o els pares haurien de pagar tots per igual una mòdica quantitat. Foren també criteris econòmics, relacionats amb aquest principi els que aconsellaven que el nombre d'alumnes per aula i mestre es limités a 50 (bastant superior al nombre considerat idoni pels pedagogs).
- Ensenyament en català . Havia d'adoptar-se en funció d'una millor eficàcia pedagògica, però s'establí també l'obligatorietat de l'ensenyament del castellà, segons els mètodes més adients per aconseguir el domini perfecte. El problema que podia representar aquest principi

pels nens de famílies no catalanes es resolía amb la previsió d'uns cursos d'iniciació. Els mestres obligatòriament havien de saber llegir i escriure en català.

- Neutralitat . Ni el laïcisme ni la confessionalitat eren considerats recomanables a l'escola primària pública. Tenint en compte els costums de la nostra ciutat, s'establí la religió obligatòria per l'escola i voluntària per aquells alumnes que ho desitgés la família.

Hom considerava que l'escola no tindria sentit si no estés incorporada a unes institucions educatives més àmplies. Altres entitats, públiques i privades, estaven bastint, en aquests anys, un sistema a Catalunya que permetés el redreçament cultural. El Pressupost Extraordinari no podia oblidar el seu ajut en aquesta tasca i a tal fi preveia les subvencions següents:

- 500 000 ptes. per col.laborar amb l'Institut d'estudis Catalans de la Diputació per la creació d'una biblioteca.

- 250 000 ptes. per a l'Escola Industrial per adquisició de material per a les especialitats agrícoles i tèxtils.

- 200 000 ptes. per a l'adquisició d'obres d'art pels museus.

- 70 000 ptes. per a la Junta de Ciències.

- 5 000 ptes. per a l'Ateneu Barceloní, per organitzar conferències sobre temes socials i polítics.

- 75 000 ptes. per l'Orfeó Català per acabar les obres del seu edifici corporatiu, a canvi de cedir la sala d'espectacles per a festes municipals musicals.

El projecte fou imprès i repartit als regidors per al seu estudi, i discutit en la Sessió Municipal Extraordinària de 10 d'abril de 1908. S'aprovà per 26 vots a favor dels regidors republicans i regionalistes i 7 vots en contra dels regidors monàrquics. S'obrí aleshores un període d'informació pública durant el qual nombroses entitats ciutadanes s'hi manifestaren favorablement éssent-ne contràries les associacions i entitats religioses i els grups tradicionalistes i monàrquics.

Durant els mesos de març i abril, els homes del partit nacionalista-republicà defensaren públicament el pressupost en mítings i conferències però la seva propaganda restà frenada per la força majúscula de la reacció. El bisbe de Barcelona dictà dues pastorals (24-2-1908, 1-4-1908), per combatre "les escoles neutres i bisexuals" i els sectors conservadors -incloent-hi als regionalistes- s'arregleraren sota la bandera del catolicisme, organitzant també grans mítings on s'exposava el "perill" del Pressupost.

L'associació de mestres públics de Barcelona va criticar el Pressupost en una comunicació adreçada a l'Ajuntament el 24-5-1908, accentuant el que significava la construcció d'uns quants grups modelics quan la resta de l'escola pública barcelonina continuava essent molt deficient. Proposaven que les millores, encara que reduïdes, afectessin totes les escoles en general i defenien aquells punts de mira, contraris als exposats en el Projecte de Pressupost que creien podien perjudicar-los, sobretot la no exigència de títol de mestre i oposició per arribar a la docència i l'anunci de la gratuïtat absoluta, que els minyava els ingressos ja prou reduïts.

El 24 d'abril de 1908 se celebrà una sessió municipal extraordinària per discutir les esmentés del pressupost i aquest, quedava de nou aprovat en la Junta de vocals associats del 22 de juny de 1908.

L'alcalde de la ciutat, Sr. Domènec Sanllehy, monàrquic i catòlic, no volgué responsabilitzar-se de l'execució de l'acord municipal i fent servir la llei que li otorgava aquesta facultat, suspengué la Base 5^a de l'Apèndix, on s'establia el principi de la neutralitat de les escoles, el 5-5-1908, fet que aixecà una gran protesta ciutadana.

De nou es nosaren damunt la taula la discussió del pressupost i la suspensió feta pel batlle el dia 7-5-1908, i de nou l'opinió pública es veié sotragada per les intervencions a favor o en contra en mítings i conferències.

El 27 de maig de 1908 dimitia l'alcalde de la ciutat, després dels aldarulls que s'havien organitzat davant el seu domicili. El 25 de febrer de 1909 el governador civil, fent ús de la Llei, suspenia definitivament el Pressupost Municipal, no insistint en les raons ideològiques o polítiques, sinó considerant que l'Ajuntament s'havia ex- neutralitat en la previsió dels ingressos i en una partida del capítol de despeses.

Segons A. Bonano Haura (29) el fracàs fou degut a l'acció en contra dels radicals, que no aprovaven el projecte perquè escapava de la seva òrbita d'acció cultural municipal centrada en els Ateneus de barri, i per la catalanització escolar que implicava. Però l'escló- sia fou l'altre factor a tenir en compte, doncs movilitzà els sectors més catòlics-integristes de la Lliga, sobretot entorn als prin- cipis de neutralitat i coeducació. El govern, segons el mateix autor, s'hi oposà "por no autorizar el precedente inaudito de escuelas don- de la enseñanza se da en catalán".

J. Connelly (30) situa el fracàs en l'ambient desfavorable a la coeducació i al laïcisme escolar que derivà del procés a Ferrer i

Guardia implicat en l'atentat real de Mateu Morral (1906).

Ultra totes aquestes consideracions el republicanisme esquerrà fou el gran derrotat, en voler tirar endavant una iniciativa que no comptava amb el vist i plau dels regionalistes ni dels lerrouxistes, quedant aïllat en les seves propostes de renovació cultural. L'aïllament no es degué solament a les forces polítiques, sinó també a les masses populars, doncs a part d'un seguit d'associacions ciutadanes de caire liberal o catalanista, les entitats obreres restaren totalment al marge de la polèmica.

Finalment cal considerar el Pressupost com una demostració clara de les limitacions que la Llei imposava a qualsevol intent d'estructurar una obra cultural i educativa autònoma de~~s~~ del Municipi.

V.2.2.- EL BLOC REPUBLICÀ AUTONOMISTA I EL PARTIT CATALÀ REPUBLICÀ

Així com la Unió Federal Nacionalista Republicana pogué mantenir una actitud cooperadora amb l'obra cultural de la Lliga a la Mancomunitat, durant els anys que els regionalistes adoptaren una conducta més combativa i sobretot creadora, no s'esdevingué el mateix amb el Bloc Republicà Autonomista.

Quan aquest grup entrà a l'escena política catalana, la Lliga tenia ja una posició hegemònica i el conflicte europeu l'abocava a lluitar prioritàriament per les concessions econòmiques. D'altra banda, les institucions culturals de la Mancomunitat eren ja dotades d'una infraestructura burocràtica que atemperava la crida cooperadora dels seus primers anys de funcionament.

En el manifest fundacional del Bloc Republicà Autonomista s'afirma:

"... (la Lliga) no representa avui altra cosa que l'ambició de manar, sigui com sigui. No és una comunió d'homes que volen governar per a realitzar una obra patriòtica, sinó una coalició de gent que senten l'afany d'ocupar llocs..." (31)

Les crítiques a Prat i a la seva política eren freqüents a "La Publicidad", diari portantveu del grup:

"... (la Lliga) Es la creadora de la burocracia de la Mancomunidad y la Diputación, que está en manos de Prat de la Riba y que sirve para colmar a todos los que le son propicios de sueldos, sobresueldos, primas... Si el poder de la Diputación fuera tan extenso como el poder de un Presidente del Consejo de Ministros, Prat de la Riba lesionaría los intereses de Cataluña con más daño que lesionó Montano Ríos los intereses de España..."

Quando sólo tuvo su programa, su doctrina fue una esperanza; cuando ya no es su programa, sino su obra lo que se analiza, es un asco..." (32)

Sotmeteren a una crítica total les institucions culturals controlades per la Lliga, perquè no reflectien en absolut les autèntiques necessitats del poble i servien per a una política favoritista. Santiago Valentí, signant del manifest fundacional del Bloc Republicà Autonomista, escrivia en el mateix diari:

"... intel·lectuals de paraula només que sota l'aparència de treballar per la cultura i la llengua, sols s'han preocupat de buscar una base de sustentació, resolvent així el problema de la lluita per l'existència uns, i altres d'acontentar una forma de satisfer els

seus desitjos d'una vanitat pueril, exhibint pretesos i discutibles mereixements..." (33)

La cultura, pels homes del Bloc, -que cal recordar-ho es defineix abans republicà que autonomista- era una eina de redempció del poble, un pas per assolir la transformació democràtica de la societat. En el manifest fundacional hom decidia:

"Consagrar-nos a una tasca d'apostolat i de lluita per aixecar la consciència, ciutadana en pro dels nostres ideals de llibertat, de justícia, de cultura i de progrés". (34)

La cultura no havia d'ésser una manifestació estètica, sinó un camí d'assoliment de la justícia. Des de "La Publicidad", hom censurà -potser exageradament- l'esteticisme noucentista, en nom del progrés social:

"Los intelectuales catalanes, los que no son amigos de Prat, piensan que lo primero que hay que hacer es dar pan a los necesitados, cultivar la tierra para que ésta dé abundantes cosechas, los intelectuales que no son amigos del "Fentarca Octavio de Romeu" hablan menos de metafísica y filosofía y piden que construyan edificios saludables donde puedan albergarse los obreros... piden ante todo que se resuelva el problema de las subsistencias y que en la Diputación no se malgaste el dinero haciendo gastos superfluos, decorando las paredes del Saló de Sant Jordi con pinturas al fresco, que sólo sirven para demostrar la frescura del presidente de la Mancomunidad y el mal gusto, la carencia de sentido artístico de un desgraciado a quien los genios de la Il·l·ica han hecho creer que es una eminencia..." (35)

Els republicans nacionalistes del Bloc, nel seu poc pes específic com a grup i la seva manca d'incidència en els organismes locals, no plantejaren propostes concretes a les qüestions culturals i d'ensenyament, excepte en les intervencions parlamentàries d'alguna dels seus prohoms com Marcel·lí Domingo, el diputat tortosí, que l'any 1914 aprofità la discussió dels Pressupostos de l'Estat per demanar una consignació en les despeses de Instrucció Pública per a les necessitats de la cultura catalana.(36). Anys després, la seva primera intervenció com a Ministre d'Instrucció Pública del govern provisional Republicà (1931) serà la signatura del Decret de Bilingüisme (29-4-1931) primer text legal de l'Estat espanyol que reconeixia l'ús oficial del català a l'escola.

Si aquestes foren les posteriors actuacions d'un home significatiu que milità en el Bloc Republicà Autonomista, i posteriorment es decantà per la lluita política parlamentària d'àmbit espanyol, caldria també aportar suggerències sobre les possibles alternatives culturals que haurien proposat altres sectors del partit més lligats a l'obrerisme. La mort de Francesc Layret i de Salvador Seguí fa que restin en la incògnita els camins que hauria pogut seguir la CNT o el seu sector més vinculat a la línia sindicalista del Noi del Sucre, apol.lític però no violent, respecte a les reivindicacions catalanes.

Es evident que la Confederació no va donar mai suport a les propostes d'acció política cara a l'autonomia fins i tot en els moments en que la lluita per l'Estatut estava en el seu punt més intens. Però també és cert, com ha apuntat Josep Mª Huertas (37) que Salvador Seguí, expressant-se sempre en català, afirmava en els seus discursos la catalanitat dels obrers, encara que insistia en desvincular-los del catalanisme de la Lliga, al que identificava amb els interessos de la patronal.

Salvador Secuí en un article publicat a "El Diluvio" en plena campanya autonòmica de l'any 1919 declarava:

"Queremos que Cataluña no sea una colonia como estas que tienen los señores fabricantes de Barcelona en las que esclavizan a los obreros. Queremos que Cataluña sea un pueblo libre, consciente y bien administrado. Somos más catalanes que ellos, que tanto presumen de catalanismo". (38)

"Tampoco queremos hacer el juego al poder central ya que únicamente espera la ocasión de que los hombres de la autonomía se vean impotentes o cualquier otro motivo para negarla, pretextando que no pueden dominar ni saben gobernar los diversos elementos que componen Cataluña". (38)

Aquesta afirmació de catalanitat, no es trasllugí però en les seves reflexions sobre les necessitats culturals i educatives dels obrers que sempre foren vistes com una exigència d'una classe oprimida en lluita per les seves llibertats. Escribia Secuí, empresonat:

"El sindicalismo, ...sería el medio de acercarse a este ideal lejano, habría de emancipar a los obreros, instruirlos, hacerlos capaces de organizar la economía socialista. Sería un instrumento de liberación material y moral por medio de la lucha reivindicativa y de una obra positiva de creación de escuelas de instituciones, de organismos de ayuda. Sin una organización sindical sólida y con un proletariado ignorante y primitivo, es imposible una transformación socialista y libertaria." (39)

Aquesta òptica tindrà molta més continuïtat en els nuclis educatius llibertaris -que per influència ferreriana mai es decantaren pel catalanisme, ni tan sols pedagògic- que no pas en les actuacions dels

homes que militaran en el Partit Catalanista Republicà, quina línia es perllongarà en les actuacions d'Esquerra Republicana de Catalunya en els anys republicans.

V.3.- LA SEGONA ONADA DE LA LLUITA NACIONALISTA.

V.3.1.- ACCIÓ CATALANA.

El fracàs de les campanyes autonomistes a la fi de la guerra mundial, l'acudització de les tensions socials i el gir manifestament dretà de la Lliga, l'esfondrament dels partits republicans d'herència federal i el tencament davant la qüestió catalana per part dels governs centrals, provocaren una crisi en el moviment nacionalista, que es manifestà en la necessitat de donar alternatives al regionalisme teòric pràctic.

Acció Catalana neix com una conseqüència de la Conferència Nacional Catalana, convocada per les Juventuts Nacionalistes (abril 1922). Es tractava fonamentalment de retornar al nacionalisme part de ls seus signes d'identitat, perduts amb l'esvaïment de l'ideal que en el seu moment havia representat la Lliga i alhora de trobar tàctiques polítiques més encertades:

"Dues tàctiques resten, no ben assajades encara, que es complementen l'una amb l'altra: l'acció exterior de fer conèixer el nostre problema internacionalitzant-lo, i l'acció interior de labonar Catalunya endins, més per mitjà de les nostres corporacions públiques, que ens troberem que responen a una tònica més general, acudint de dret al nostre poble, per tal que arribi a assolir una suficient densitat i passió nacionalistes". (40)

Dirigien el nou grup, Jaume Bofill i Kates, Il·lús Nicolau d'Oliver, Antoni Rovira i Virgili, Raimon d'Abadal, C. Jorda i L. Cervera. El

portantveu del partit fou el setmanari "Acció Catalana" i des del 15-8-1922, el diari "La Publicitat" que passà a editar-se en català des de l'octubre.

Acció Catalana, malgrat els seus desigs, seguí en la mateixa línia d'actuació regionalista, i acceptà la feina de lluitar contra l'Estat central des dels seus propis organismes polítics -Ajuntaments, Diputacions, Mancomunitat-. La única divergència fou l'abandó de la col.laboració en els seus organismes directes de poder -Govern i Parlament- (almenys en el programa teòric).

Els aspectes educatius i culturals prengueren gran importància pels plantejaments tàctics del nou grup, ja que hom donava prioritat a la conscienciació del poble abans que a la pràctica electoral.

Antoni Rovira, teòric dels moviments nacionals, trencà amb Prat de la Riba en no acceptar el principi de les nacionalitats naturals. "Les nacions no les ha fet Déu a la natura", afirmava (41) sinó que la col.lectivitat havia d'adquirir la consciència i la voluntat d'ésser una nació. Per potenciar aquest procés, Rovira i Virgili considerava que no hi ha res millor que el conreu de la llengua i la cultura pròpies. La llengua era contemplada com "Eixe de la nacionalitat" i part importantíssima en la formació d'una cultura. (42)

Tot i les diferències teòriques entre els plantejaments nacionalistes pratians i els de Rovira i Virgili, més lligats als corrents liberals francesos, no hi hagueren masses divergències entre la Lliga i Acció Catalana a l'hora d'enfocar la política cultural a seguir, centrada en la tasca de conscienciació catalanista; potser en part perquè els intel.lectuals del nou grup més preocupats per les qüestions educatives (Jaume Bofill, Nicolau d'Oliver) procedien de la militància regionalista.

V.3.2.- ESTAT CATALÀ.

L'any 1919, l'ex-militar Francesc Macià fundava la Federació Nacionalista Democràtica que tingué escàs ressò electoral. Seguint el model irlandès, Macià deixà de banda la tàctica política legal per aconseguir l'autonomia catalana i organitzà un partit independentista que adoptava les formes de lluita insurreccionals.

Estat Català s'originà entre els grups assistents a la Conferència Nacional Catalana (1922), partidaris d'abandonar l'ideari federal i centrar-se en un ideari nacional netament català, adoptant com a eina de lluita, el separatisme.

El nou grup quedà constituït als locals del Centre Autonomista Dependents Comerç i Indústria, el 18-7-1922 i estava dirigit per Francesc Macià, manifestant-se a través de la revista "Estat Català", però ben aviat els seus dirigents hagueren d'exiliar-se degut a la Dictadura primonriverista.

El nucli contactà amb els clubs catalans a l'estranger, sobretot a Cuba, que donaren ajut econòmic a fi de preparar militarment la futura insurrecció. Aquest fou l'únic suport amb el que hom comptà a l'hora del cop de Prats de Molló (1926) després de fracassar les gestions de Macià amb la Rússia soviètica.

Amb el govern Berenguer (1930) retornaren Francesc Macià, Ventura Gassol i altres dirigents a Catalunya; el partit secundà el Pacte de Sant Sebastià i a les eleccions de 1931 es presentà integrat a Esquerra Republicana de Catalunya, tot i que alguns dels seus membres mantingueren la línia separatista i paramilitar dels primers anys d'existència del grup.

Si bé teòricament els postulats de Macià trencaven amb el regionalisme i el federalisme, insistint amb el separatisme com a única sortida a la situació catalana, en el sentit de garantir la sobirania nacional, en els aspectes culturals i educatius no aportaven novetats constatant-se una línia de continuïtat amb els plantejaments constructius nacionals.

Un document que ens ho prova és el Projecte de Constitució de República Catalana, redactat per Macià a l'Havana (1928), on la tasca cultural del futur estat autònom entroncava amb la portada a terme fins aleshores per les entitats locals (l'Ajuntament de Barcelona, les Diputacions i la Mancomunitat).

Després de proclamar "la unitat indestructible de Catalunya" i la voluntat d'independitzar-se de l'Estat espanyol, la constitució de l'Havana otorgava un estat independent i sobirà, amb govern propi escollit pel President de la República.

Els títols 26 i 27 d'aquest document establien el futur sistema cultural català. En aquests paràgrafs és notable remarcar que si exceptuem el principi de gratuïtat, i responsabilitat estatal de l'ensenyament primari -matricat pel principi de la no unitarietat (l'ensenyament podrà ser organitzat lliurement)- la resta d'articles s'orientà seguint les directrius elaborades pels regionalistes i portades a terme en la seva actuació anterior. Així es manifesta explícitament en els articles 195 i 196, que diuen:

"Art. 195- La Llei orgànica d'Instrucció Pública i Belles Arts donarà establir i regular els següents serveis, partint del mínim que en aquest sentit havia establert la Comissió de Cultura de l'Ajuntament popular de Barcelona.

Kindergardens, Excursions i colònies escolars, edificis ben airejats, ensenyança primària obligatòria en català dels 6 als 12 anys, ensenyança secundària en català, dels idiomes Castellà (obligatori), francès anglès i alemany, potestaius dos d'aquests, obligatori un d'ells. Escola Nacional de Bells Oficis, amb pensions i centres tècnics estrangers, ampliació i especialització d'arts i oficis, dels 12 als 17 anys, escoles d'aprenentatge i Escola de Funcionaris, cursos especials per anormals, sords-muts, orbs, etc. Institut d'Orientació Professional, laboratoris complementaris de psicologia i d'altres ciències auxiliars de la pedagogia a les escoles, escola professional per a la dona, Escoles d'infermeres, parcs infantils, biblioteques circulants, i altres institucions complementàries d'esport, art i cultura."

"Art. 196.- A la capital de la República i sota els auspicis del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, s'hi establiran les següents institucions oficials d'alta cultura, a més de les altres que es fixin per distints capítols d'aquesta constitució, partint del mínim que en aquest sentit havia establert la Mancomunitat de Catalunya.

- a) Acadèmia de la llengua Catalana.
- b) Institut d'Estudis Catalans.
- c) Biblioteca de Catalunya.
- d) Arxiu Nacional (nutrit per la història de la Corona d'Aragó i per les aportacions successives que pugnin acumular-se)
- e) Universitat Nacional, amb laboratoris, seminaris d'especialització i cursos extensius de totes les facultats i de totes les rames científiques.
- f) Acadèmia de Ciències.
- g) Acadèmia de la Història.
- H) Museu històric nacional.
- i) Museu de Belles Arts.

- j) Museu d'Indústries Catalanes.
- k) Museu d'Història Natural.
- l) Consell de Pedagogia.
- m) "Escola nacional de música, dansa, teatre i cinema." (43)

Si hom fa la salvetat de no tenir en compte el fet determinant de la sobirania nacional, del qual deriva que l'Estatut de 1931 no donés totes les atribucions a la Generalitat en qüestions culturals i educatives, en mantenir-se moltes sota la dependència de l'Estat central, hom pot comprobar com la línia marcada per Macià en el text teòric comentat es portarà posteriorment a la pràctica en els anys republicans.

V.3.3.- LA UNIÓ SOCIALISTA DE CATALUNYA. USC.

La Unió Socialista de Catalunya representa l'intent de crear un partit socialista respectuós amb els plantejaments nacionalistes "enllaçant el moviment obrer amb el catalanisme a través del socialisme" (44).

El partit es fundà el 8-7-1923, presidit per Gabriel Alomar, el polític mallorquí que ja havia militat en els partits nacionalistes d'esquerra, i amb personalitats significatives com Manel Serra i Moret i Rafael Campalans.

La línia teòrica dels socialistes catalans era de tipus moderat, i en aquest sentit no es plantejava cap ruptura amb el PSCE. Més aviat el trencament fou degut a la incomprensió del fet nacional per part dels polítics espanyols.

En l'actitud del partit de Pablo Iglesias, Albert Balcells hi senyala dues etapes diferenciades (45):

Vers 1918 (11 Congrés del PSOE) el partit havia acceptat les suggerències dels membres de la seva Federació Catalana, aprovant una reforma en el programa que implicava donar suport a la lluita per l'autonomia catalana, basant-se en l'anàlisi de la conjuntura política que donava a Catalunya un lloc preeminent en l'enfrontament amb la monarquia. D'aquesta etapa correspondrien una sèrie de resolucions en qüestions educatives i culturals, com les adoptades pel Congrés Socialista de Tarragona (1916) en les que es reivindicaven els drets nacionals catalans. En aquest congrés es decidí :

"Comdemnar amb totes les forces el règim d'oligarquia i caciquisme que domina Espanya... Proclamar la necessitat de concedir la més àmplia autonomia a totes les regions d'Espanya i de procedir immediatament a la descentralització progressiva de tots els serveis administratius, exccepció feta dels que depenguin dels departaments de l'Estat, Guerra i Marina, els serveis dels quals haurien de ser objecte d'una profunda reforma, inspirada en principis democràtics. Reclamar el lliure ús de la llengua catalana en tots els actes de la vida pública i que s'imposi a totes les autoritats, funcionaris i agents de l'Estat de la província i del Municipi, sense excepció, el deure de parlar correctament la llengua o dialecte que s'usi en les localitats, províncies o regions on prestin els seus serveis... Demanar que en les escoles elementals de Catalunya es comenci per ensenyar el castellà valent-se del català, amb el fi d'evitar l'absurd que es faci pronunciar i llegir als nens paraules el significat de les quals ignoren la majoria de les vegades". (46)

L'escassa incidència del socialisme a Catalunya i l'auge creixent de l'anarquisme en el si del moviment obrer català, suposaren una

rectificació de la posició pro-catalanista del PSOE vers posicions obertament centralistes que es justificaven en nom del internacionalisme. Fou aquest vir del partit el que provocà la futura formació de la Unió Socialista de Catalunya.

El socialista Fabra i Ribas reflexava en una conferència aquesta actitud antinacionalista:

"no rebutjem la descentralització, ni l'autonomia, però sí el nacionalisme... quant a la llengua... que s'ensenyi el català i el castellà a les escoles primàries en compliment d'un principi pedagògic elemental..." (47)

Rafael Campalans, per la seva tasca professional com a pedagog i docent és el personatge que millor ens il·lustra sobre la línia teòrica dels simpatitzants del socialisme moderat a Catalunya en qüestions culturals i educatives, des del seu càrrec de Director de l'Escola del Treball i des dels seus escrits. Altres pedagogs lligats al partit, com els germans Xirau, explicitaren també amb la seva tasca i amb les seves actuacions polítiques aquesta línia, sobretot en els anys republicans.

Rafael Campalans analitza els canvis que la guerra mundial ha suposat per a Europa en el sentit de replantejar el paper social de l'escola:

"volien fer una guerra per a esclavitzar als pobles i haurà estat una revolta per alliberar-los... Volien fer una guerra que revifés els odis ancestrals d'uns homes contra uns altres i marcà en l'evolució humana la més monjoia forma de germanor universal..."

"I jo us dic ara, estudiant de l'Escola Elemental del Treball, que la tasca més revolucionària, més fecundament revolucionària, que pot fer-se avui en el món, és la d'instruir al poble. I aquesta és la nostra..." (48)

D'altra banda, Rafael Campalans, constatà els moments de crisi i canvi que patia l'ensenyament. El fracàs de la vella pedagogia i concepció escolar era evident, però hauria sigut absurd i temerari caure en remodelacions copiades de les experiències de l'estranger o bé deslligar-les de les necessitats d'autonomia. Invitava a la lluita per aconseguir un règim d'ampla llibertat que donés als catalans el dret de dirigir totes les escoles en tots els seus graus i afirmava que si no es tenien els ressorts del poder difícilment podien emprendre's aires renovadors "per la sotmissió de Catalunya a un poble que ha eixit tot just de l'època pastorívola". (49)

I seguint amb les paraules de Campalans, aquesta autonomia escolar no havia de servir, però, per crear un sistema cultural elitista no més enfocat cara a la reivindicació de catalanitat, sinó que havia de servir sobretot per alliberar les classes més senzilles no sols de l'opressió econòmica que patien sinó sobretot de l'opressió cultural:

"... La nostra societat dormia en un oblit vituperable del respecte que es deu a la personalitat humana, a la dignitat dels treballadors. Avui tots en sofrim les conseqüències. Els barbars són dins de Roma.

I la civilització trontolla perquè la majoria dels capitalistes no s'han captivat de la reponsabilitat moral de la seva missió, ni han sentit l'imperatiu categòric del seu inafornable "deure social".

Aquí, com a Itàlia, s'ha de repetir el crit d'angoixa de Giovanni Pioli: *Educhiamo i nostri padroni!*. Eduquem als nostres patrons...

Un altre llenguatge s'imposa als qui aspirin, honestament, netament, a dirigir els altres. El 17 del mes passat, amb paraules plenes de seny, repetia en Salvador Seguí a Palma de Mallorca que la qüestió obrera és essencialment un problema d'educació, devent desenganyar-se els treballadors de la possibilitat d'assolir llur emancipació social sense haver aconseguit abans la preparació tècnica i el millorament espiritual deguts..." (50)

Ara bé, els homes de la Unió Socialista de Catalunya no pretenien, com abans ho havia intentat l'esquerra nacionalista, resoldre la qüestió cultural sumerjint el moviment obrer en uns plantejaments intel·lectuals burgeses doncs hom considerava que:

"Entre la generalitat de les masses obreres de Barcelona no facin irrupció, tumultuosament en el camp polític per a dur-hi una alenada vital de tota renovació i concitar amb l'exemplaritat de llur triomf l'alçament de tots els treballadors catalans, la política de la nostra terra continuarà fatalment... com fins ara, éssent el feu de les forces burgeses reaccionàries". (51)

Aquest obrerisme socialista de Campalans, no impedí que gaudís de respecte en els àmbits conservadors. Alexandre Gali li dedica un elogi necrològic després de l'accidentada mort de Campalans encara jove, en el que entoncava la seva tasca amb l'obra normalitzadora "Inocentista". Escribia Gali en el "Butlletí dels Nostres":

"... nosaltres entenem únicament Rafael Campalans com a pedagog, fins quan feia política. El títol del seu darrer llibre "Po-

lítica vol dir "Pedagogia" representa l'expressió definitiva de la seva personalitat.

Pedagog vol dir ara per nosaltres formador dels nostres homes i de la nostra personalitat col·lectiva per mitjans docents. En aquesta esfera es movia i sofria Rafael Campalans. Ell es posava en contacte amb la realitat humana en l'aula, en la càtedra, en l'article del diari i en el llibre, i sobretot a través de la seva acció multiforme com a Director de la seva magnífica Escola o de les organitzacions obreres en les quals intervenia, pensant tant en l'individu vivent que tenia davant com en la col·lectivitat, en aquest cas Catalunya, que calia renovar i exaltar. La seva visió, la seva aspiració era sempre transcendental i generosa, amb una amplitud de gest que constituïa, a la vegada, la seva força i la seva feblesa." (52)

Altres sectors del catalanisme convergien vers propostes similars a les socialistes, com ho concreten aquestes orientacions de Tomàs Roig i Ildop, en les que es clarifica el desig de desvincular-se del camí planejat per la Lliga Regionalista i que, en definitiva, preludien els propers anys republicans:

"Creiem nosaltres que hem de desviar-nos del que signifiquen els termes d'en Carner i d'en Xenius, cercant les forces essencials que ens falten per altres indrets: en l'escola i en el proletariat... Si volem fer de L'escola catalana senyera santa per l'altíssima multiplicitat de la qual tots havem de lluitar, i si sabem atreure'ns lentament a l'enorme massa obrera (que és la que té menys per perdre) amb estímuls que no siguin els dels polítics d'ofici, tindrem començats els dos camins més llargs i espinosos, els únics, però que indefectiblement en han d'aconduir a la resurrecció nacional i estatal de la nostra terra." (53)

CAPITOL V.- EL NACIONALISME D'ESQUERRES

NOTES:

1. Isidre Molas. Lliga Catalana. Vol. 1, pag. 72.
2. Idem, pag. 73.
3. Resultaren electes el desembre de 1909, 14 membres del Partit Republicà Radical, 6 nacionalistes republicans i 5 regionalistes. Segons I. Molas, Lliga Catalana. Vol. 1.
4. Isidre Molas. o.c. Vol. 1, pag. 87.
5. Citat per J. Benet. Marçall i la Setmana Tràgica. Col. Ibèrica 7 Ed. Península 1966.
6. I. Molas. o.c. pag. 97, vol. 1, nota 9.
7. "Manifest de la Junta de Defensa republicana", 6-2-1914. Citat per Albertí. El republicanisme català i la Restauració monàrquica.
8. I. Molas. o.c. Vol. 1, pag. 100-101.
9. "El Poble Català", 6-5-1915. "La Publicitat", 30-1-1916, publicada per la Junta directiva del Bloc Republicà Autonomista amb algunes modificacions incorporant-s'hi J. Vidal Valls, P. Vilanova i Josep Rà Pí i Sunyer.
10. F. Domínguez. "La Veu de Catalunya" 4-10-15. Lítina a Lleida.
11. F. Domínguez. Intervenció al Congrés sobre les aspiracions nacionalistes. "La Veu de Catalunya", 11-6-1916.

12. M. Domingo. La veritat sobre Espanya. Hasta el Rey. "La Publicitat", 21-5-1916.
13. I. Molas. o.c. pag. 111.
14. Citat per S. Alberti. El republicanisme català. pag. 201.
15. "El Poble Català", 15-1-1916.
16. Educació. "El Poble Català", 6-6-1916.
17. P. Coromines. La nostra llengua. "El noble Català", 1-1-1916.
18. La Lliga i Catalunya. "El Poble Català", 4-5-1916.
19. J. Casas Carhó. Del passat, del present i de l'avenir de la llengua catalana. "El Poble Català", 1-1-1916.
20. G. Giralte. Les places de braus a Barcelona. "El Poble Català", 27-2-1916.
21. Cultura popular. "El Poble Català", 15-2-1916.
22. Ajuntament de Barcelona. Les construccions escolars, pag. 76.
23. idem. Pag. 41.
24. idem. Pag. 43.
25. idem. Pag. 71.
26. idem. Pag. 75.
27. idem. Pag. 85-86.

28. idem. Pag. 83.
29. A. Romero Maura. La rosa de fuego. Pag. 524.
30. J. Connelly Ullman. La Semana Trágica.
31. Citat per Alberti. El republicanisme català, pag 384.
32. "La Publicitat", 11-1-1916.
33. S. Valenti. Un grapat de veritats . "La Publicitat", 1-1-1916.
34. Citat per Alberti. o.c. pag 384.
35. El timo de la cultura. Lo que es la Lliga. "La Publicitat", 7-4-1916.
36. Josep Me Poblet. La catalanitat de N. Domingo. Ed. Teide, pag 39.
37. Josep Me Huentas. S. Secuí, el noi del sucre, pag. 13.
38. "El Diluvio", 23-1-1919. Citat per Josep Me Huentas. o.c., pag. 33-34.
39. Salvador Secuí. Conferència al presidi de Ma . Josep Me Huentas. o.c. pag. 80.
40. Conferencia Nacional Catalana. "La Revista", 14-1922.
41. A. Rovira i Virgili. El Nacionalisme. pag. 98.

42. A. Rovira. o.c. Pag. 73-77.
43. Constitució de l'Havana. Citat per A. González Casanova. Federalisme i Autonomia. Pag. 677-678.
44. Segons González Casanova. o.c. pag. 265.
45. Balcells, Sales. Història dels Països Catalans. ED.HASA. Par. 483.
46. "La Veu de Catalunya", 19-6-1916.
47. Socialisme i Progrés contra nacionalisme i reacció : Conferència al Centre Socialista de Gràcia. Fabra i Ribas.
48. R. Campalans. Parlament inaugural del curs de l'Escola elemental del Treball. "La Revista", 16-3-1920.
49. "La Revista", 1-15-desembre-1922.
50. R. Campalans. Els problemes de l'educació del poble. "La Revista", 1-15-desembre-1922.
51. A. Balcells. Ideari de R. Campalans. Reprodueix un article de justícia Social de 26-1-1924, "Una nova esquerra".
52. "Butlletí dels mestres", 1-10-1933.
53. T. Roig i Llop. Els dos camins. "La Revista", 16-3-1922.

CAPITOL VI :

LES BASES LEGISLATIVES DELS SISTEMES
ESCOLARS ARREU D'EUROPA.

VI.- LES BASES LEGISLATIVES DELS SISTEMES ESCOLARS ARREU D'EUROPA

Els canvis econòmics socials que el conflicte europeu de 1914-18 va suscitar, motivaren la readaptació dels aparells educatius de la major part dels països avançats. La diversificació i especialització necessàries pel desenvolupament econòmic feren necessari un sistema escolar més d'acord amb les realitats materials i més encaminat vers l'utilitarisme dels coneixements. Alhora, la progressiva intervenció estatal en els mecanismes econòmics comportà una progressiva estatalització de la generalitat de la vida pública de la qual no se'n veia allunyat l'aparell educatiu.

Les reformes escolars no es produïren però sobtadament; ja des d'inicis de segle alguns dels països europeus podien considerar-se capdavanters en quant a l'organització de la seva escola pública.

El panorama que les grans ciutats europees oferien en quant a l'estructuració de l'ensenyament primari era molt diversificat, i constituïa un innegable material de treball d'on els polítics catalans interessats en la modernització de l'aparell educatiu podien extreure'n fonts d'inspiració per donar solucions adequades a la nostra realitat.

L'Ajuntament de Barcelona cercà models possibles d'actuació cultural arreu d'Europa: S'enviaren mestres, pedagogs, experts en dret administratiu per prendre models de l'organització escolar a les grans ciutats. En tornar, es resumien les impressions d'aquests viatges en un informe que calia presentar a l'Ajuntament on es recollien converses, experiències, visites i llibres recollits durant el sojorn. (1)

La següent exposició, bàsicament centrada en les bases locals sobre les quals s'estructurava el sistema escolar en alguns països europeus i en els EEUU, permet establir uns mínims punts de comparació amb el marc legislatiu de l'Estat espanyol, ressenyat al principi d'aquest treball.

Anglaterra.- Anglaterra a començaments de segle fixava l'obligatorietat escolar dels 5 als 16 anys; l'escola era de caràcter neutre, i tenia la coeducació implantada en un 67%. El sistema escolar anglès es caracteritzava per la seva descentralització: les funcions de l'Estat eren únicament de control, inspecció i informació entorn novetats pedagògiques i existien departaments autònoms per a Anglaterra, Gales, Escòcia i Irlanda.

Des de l'"Educational Act" de 1902, les autoritats locals tenien tota la responsabilitat en les funcions administratives de les escoles primàries públiques, delegant les funcions tècniques a un Comité d'Educació, el qual acomplia les funcions de crear escoles (comprar terrenys, aprovar els edificis) de fer complir les lleis sobre ensenyament, de determinar els costos necessaris per obtenir els fons per a la financiació de les escoles públiques i d'inspeccionar les escoles privades, de realitzar l'inspecció mèdica i de proporcionar els serveis necessaris als infants necessitats (menjadors, camps d'esport, colònies). El municipi també podia nomenar mestres i directors.

L'Estat es reservava la regulació dels sous dels mestres, les pensions i jubilacions i l'atorgament de subvencions als municipis més necessitats.

L'escola privada rebia subvenció estatal sempre que fos de caire benèfic i no lucratiu.

Alemanya.- L'escola alemanya era obligatòria pels nois des dels 6 als 14 anys, confessional segons la religió practicada per la majoria de l'alumnat, i mantenia la separació de sexes bastant generalitzada.

L'ensenyament depenia de cadascun dels estats federats que mantenien les funcions legislatives a través del Parlament i n'exercien la inspecció.

Les funcions administratives i la gestió de l'ensenyament primari estaven en mans dels organismes locals que també el financiaven.

Austria.- L'escola era obligatòria des dels 6 als 14 anys, de caire confessional i majoritàriament coeducativa.

L'ensenyament depenia d'un Ministeri estatal, que deixava a les regions ampla autonomia. La financiació es repartia entre els districtes regionals i l'Estat central.

Holanda.- L'escola era obligatòria des dels 7 als 13 anys i de caire neutre. La gratuïtat només arribava als nens de famílies necessitades que constituïen l'any 1912 només un 30% de l'escola primària pública.

L'ensenyament primari depenia d'un Ministeri estatal, que controlava els continguts, establí el nombre d'escoles, la seva creació i localització, dirigia els nomenaments i renúncies dels mestres, i realitzava una tasca inspectora.

La financiació era municipal amb subvencions estatals.

França.- L'organització de l'aparell educatiu francès era més conegut al nostre país pel fet que la legislació espanyola s'hi inspirava directament. Es tractava d'un sistema fortament centralitzat, amb una xarxa d'organismes burocràtics (Ministeri, Delegacions, Secretaries,...) L'Estat tenia al seu càrrec la formació i el pagament dels mestres, així com la inspecció. Els municipis devien responsabilitzar-se dels edificis escolars, la seva creació i el seu manteniment, i proporcionar el material i mobiliari, i la vivenda dels mestres.

La connexió dels organismes burocràtics amb la realitat local quedava teòricament garantitzada pels Comitès Locals (model de les "Juntas locales de la Enseñanza" de la legislació espanyola) malgrat sols tenien poder consultiu.

L'escola pública francesa coexistia amb la privada, tenia caràcter laic, i amb l'atorament de beques estatals als alumnes es pretenia assolir una certa gratuïtat.

Italia.- Abans de l'any 1911, la responsabilitat de l'ensenyament primari era municipal. Des de la Llei Credaro l'escola passà a ésser estatal a través dels organismes burocràtics municipals. Conservaren la possibilitat de gestionar l'ensenyament primari els ajuntaments de les ciutats de més de 10 000 habitants que amb anterioritat haguessin realitzat una tasca suficient en matèria educativa.

L'Estat es responsabilitzava de la formació dels mestres, dels seus nomenaments, vivendes i sou, dels edificis i del seu manteniment.

Els municipis podien organitzar Patronats que tenien al seu càrrec institucions paraescolars com cantines, robors, biblioteques, jardins d'infants, mútues escolars.

L'escola italiana sols era obligatòria dels 6 als 9 anys.

Suïssa.- L'escola pública suïssa estava en mans de l'Estat de cada cantó que gaudia de total autonomia. Els estats es reservaven les funcions inspectores mentre la promoció i financiació de l'escola primària quedava en mans dels municipis que podien rebre subvencions estatals en cas de manca de recursos.

Les opcions ideològiques -neutralitat, confessionalitat- eren també diversificades, segons les peculiaritats dels cantons.

La pluralitat de llengües trobava bona expressió en l'escola que era monolingüe, emprant-se la llengua materna de cadascuna de les zones. La formació idònia dels mestres en l'aspecte idiomàtic es garantia mitjançant el funcionament de normals en llengua francesa i d'altres en llengua alemanya.

L'escola privada no rebia subvenció estatal.

Bèlgica.- El Ministeri d'Instrucció belga s'havia creat l'any 1907. Les escoles primàries podien ser comunals o privades. Els municipis tenien al seu càrrec la financiació dels edificis i el pagament dels mestres. Quan en una localitat existia una escola privada eficient el municipi podia adonar-la, subvencionant-la sempre i quant no hi haguessin 20 pares de família que sol·licitessin la creació d'una escola pública.

L'Estat es reservava la funció inspectora i la possibilitat d'ajudar econòmicament els municipis.

L'escola primària era gratuïta, així com el material escolar pels nens de famílies necessitades. Era confessional segons les creences de la majoria de l'alumnat. L'ensenyament s'impartia en la llengua materna dels infants i s'insistia en la importància del funcionament

d'escoles normals en cadascuna de les llengües nacionals per garantir l'èxit del principi de respecte lingüístic.

EE.UU..- L'escola americana era gratuïta, laica i amb la coeducació implantada majoritàriament.

Cadascun dels Estats federals organitzava el seu propi aparell educatiu segons fórmules pròpies. Només la United States Bureau of Education era federal i la seva funció es limitava a la publicació de butlletins pedagògics i estadístiques.

Alguns dels estats tenien un aparell educatiu fortament centralitzat mentre d'altres deixaven lliure iniciativa a les ciutats més grans. (2)

CAPÍTOL VI.- LES BASES LEGISLATIVES DELS SISTEMES ESCOLARS ARREU
D'EUROPA.

NOTES.

1. Dissortadament cap dels estudis efectuats ha pogut arribar fins a nosaltres. Ferrateix els fills de Lluís. Aïncad temps en guarden cap exemplar de l'informe realitzat pel seu pare.
2. Malgrat els EEUU no pertanyin a Europa, la seva inclusió en aquest capítol ha semblat útil per les influències que en rebé Catalunya, després dels viatges d'Eladi Homs per Nordamèrica.

SEGONA SECCIÓ:

LES ELECCIONS MUNICIPALS A LA CIUTAT
DE BARCELONA.

000279

CAPITOL O :
SIGNIFICACIÓ DE LES ELECCIONS MUNICIPALS
BARCELONINES.

Segons es desprèn del capítol II de l'anterior secció, el règim de la Restauració va atorgar a la política municipal un paper molt limitat, en restringir al màxim els canals de participació popular en la vida pública; era un pas més en el retrocés respecte al camí emprès pel país entre els anys 1871 i 73.

Les eleccions municipals es feien regularment cada dos anys, per cobrir la meitat dels escons sense que les batzegades polítiques derivades de l'alternància pacífica en el poder de les dues forces dinàstiques, es manifestessin en altre cosa que en el nomenament de nous batlles, els quals segons la llei havien d'ésser designats per real ordre.

En els capítols III, IV, i V hem vist també com el tractat completat per Cánovas a fi d'estabilitzar el país començà a esquerdar-se en assumir la representativitat dels diferents estrats socials, forces polítiques alienes al sistema i en principi, oposades a ell. Les eleccions municipals van esdevenir, a les ciutats grans, el forat per on anaven penetrant en la via política els partits d'oposició a la monarquia, tot utilitzant els engranatges constitucionals, sobretot a partir de la generalització del vot.

El regionalisme i el lenrouxisme, els dos corrents amb més enpenya a la Catalunya d'inicis de segle, ben aviat consensaren la importància de les eleccions a la ciutat de Barcelona: pels catalanistes la representació de la ciutat els permetria la divulgació del seu ideari catalanista i l'obtenció d'una plataforma de poder per enfrontar-se amb l'Estat central, mentre que pels republicans, la participació en la lluita electoral d'una de les ciutats més industrialitzades del país els facilitaria percebre sense ambivalències la incidència real de la seva trajectòria i l'aplicació del seu programa reformista.

El ressò de les municipals a Barcelona, abastava no sols a l'àmbit català influïnt els seus resultats en les futures eleccions legislatives i provincials, sinó també en l'àmbit de tot l'Estat espanyol, doncs les forces de l'oposició dinàstica consideraven Catalunya com l'avantguarda de la lluita contra la monarquia.

La lluita electoral municipal no quedà mai minimitzada pels problemes concrets de la ciutat. Els regionalistes tenien tothora present la seva estratègia -refer una nació dins l'Estat espanyol- i els radicals no oblidaven que la ciutat de Barcelona era decisiva, de cara a la consecució d'una forma de govern republicana.

L'estudi de l'evolució que va seguir políticament la ciutat a l'hora de decidir qui havia de regir-la no ha sigut encara realitzat. Sols alguns estudis centrats en l'anàlisi de forces polítiques concretes, com el tantes vegades citat d'Isidre Molas sobre la Llica, (1) ens permeten entreveure'n les línies generals.

En el nostre treball, la necessitat d'aconseguir informació sobre la política cultural del municipi ens ha obligat a posar especial atenció en el seguiment de l'evolució consistorial a partir de l'anàlisi dels resultats electorals i de la utilització que del fet escolar es feia en les campanyes polítiques. Si bé, els resultats aconseguits, a través de la recerca, aporten informació de primera mà, extraordinàriament útil per entendre l'estrucció i evolució de la Comissió de Cultura, no relleven de la necessitat de posteriors investigacions centrades bàsicament en la política municipal barcelonina.

El següent quadre indica l'evolució de les forces representatives del consistori des de començaments de segle fins a 1915, any a partir del qual es desenvolupa el present treball.

Eleccions Municipals	LL.R.	PRR	CNR	UFNR	Altres
10-XI-1901.....	11 (a)	10			"
8-XI-1903.....	predomini republicà				
12-XI-1905 (b).....	12	14			
V-1909 (eleccions parcials).....	victòria radical				
XII-1909 (renovació municipal).....	5	14	6		
12-XI-1911.....	11	11	6		
9-XI-1913.....	11	10 (c)	1		
14-XI-1915.....	12 (d)	12 (e)	1		

(a)- Dels 11 veïdors, 1 és independent i 2 del Comité de Defensa Social.

(b)- La llei d'Administració Local modificà el ritme habitual en els comicis, d'aquí s'explica el pas de l'any 1905 al 1909.

(c)- Després d'aquesta davallada, els republicans prepararen una nova estratègia a partir de l'aliança entre diversos grups i que es coneix com a "Pacte de Sant Gervasi" (febrer 1914).

(d)- Dels 12 veïdors, 1 és jaumí i un altre monàrquic.

(e)- Dels 12 veïdors, 2 són de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) i 1 és independent.

Les eleccions de 1901, primeres que poden considerar-se no manipulades pels socis, varen donar a la ciutat 10 regidors republicans i 8 regidors regionalistes, sense comptar amb els que estaven amb ells coalicionats.

El predomini republicà va manifestar-se clarament a les de 1903 (8-11-1903) i a les de 1905 (12-11-1905) que varen situar a 14 regidors republicans enfront de 12 regionalistes.

A partir de 1904-1905 podem constatar l'increment de la influència lerrouxista amb dades obtingudes del propi periòdic de l'oposició, "La Veu de Catalunya" (2).

Regidors republicans

1904-190554 %
1906-190762 %
190972 %
1910-191182 %
1912-191370 %
1914-191558 %

Les eleccions de 1909, celebrades en dues tandes i amb retard segons el calendari habitual per efectes de l'aprovació de la Llei d'Administració Local, presenciaren la derrota relativa del republicanisme que es presentava per primera vegada dividit. Lerroux quedava victoriós, i el regionalisme es consolidava com a segona força electoral. El mes de desembre -recent la Setmana Tràgica- les urnes donaven la representació a 14 regidors radicals i a 5 regionalistes, i sols 6 candidats del Centre Nacionalista Republicà resultaven electes.

El 12 de desembre de 1911, una nova consulta donava com a resultats l'elecció de 11 regidors radicals, 6 de la Unió Federal Nacionalista Republicana, i 11 de la Lliga, quedant el republicanisme -malgrat les seves divisions- com la força hegemònica a l'arribar a ostentar el 82% de la representació de la ciutat.

Dos anys després, (9-11-1913), s'iniciava la davallada republicana, amb la sola elecció d'un regidor de la UFNR i 10 radicals enfront 11 regionalistes. Era un fruit més de les campanyes mancomunatàries que havien de tenir encara ressò a les eleccions de 1915 (14-11-1915).

CAPITOL I :

LES ELECCIONS MUNICIPALS DE 1915.

I.1.- SOTA EL SIGNE DE LA GUERRA.

La Primera Guerra Mundial fou un factor important a l'hora de desvetllar la vida pública espanyola de la seva apatia. Malgrat que el govern, encapçalat pel conservador Dato, s'adelerés actiu en adoptar una postura de neutralitat, tot el país es llençà a prendre posicions respecte al conflicte que dividia Europa. En general, les forces que de centre i esquerra es decantaren vers als aliats, mentre que les dretes ho feien vers als Imperis Centrals.

De bon començament, la burgesia catalana arrenclerada entorn a la Lliga veié els pobles germànics com una imatge del seu propi concepte de nació: una llengua, una cultura i una tradició històrica com a base de la comunitat, una vida espiritual renovada per la raó, i una vida econòmica pròspera, garantida per un Estat que s'ençigia en defensar dels interessos dels grups econòmicament més potents.-

Aquesta postura inicial dels regionalistes canvià en adonar-se que la causa dels aliats podia ésser una esperança per a Catalunya, en quant significava un suport a la lluita de les minories nacionals oprimides. Sembla plausible que la inoperància del govern central, marcadament permanent, per donar un torn a la vida econòmica espanyola, influí també en aquest canvi.

Francesc Garbó intentà projectar la situació catalana en un marc europeu i seguia dia a dia l'evolució del conflicte bèl·lic analitzant-lo en periòdics articles publicats a La Veu (3). De fet, hom creia que la fi del conflicte ajudaria Catalunya a autodefinir-se com a nació amb Estat propi, i s'anava forjant un esperit col·lectiu d'ànim que marcà decisivament els anys 1918-1919.

Els alguns republicans s'inclinaven per la defensa de la causa de les democràcies. Diaris com el "Poble Català" o "El Progreso" informaren de l'existència de voluntaris catalans a l'exèrcit francès i promouien petites campanyes de recolzament (com la recollida de llibres catalans destinats al front en combatien junts catalans i occitans).

De manera semblant als seus companys europeus, els socialistes espanyols denunciaren primer els interessos de les burgesies nacionals en lluita i recomanaren la inhibició dels treballadors cara la guerra i la seva postura de lluita cara a aconseguir la revolució. El PSOE però, no aconseguí sotstreure's a l'ambient polemitzador i per votació de 4.090 delegats enfront 1.218, decidí prendre posició en favor dels aliats.

També els intel·lectuals prengueren postures a favor o en contra de la cultura dels països bel·ligerants. Fins aleshores, tots els corrents d'avantguarda s'havien aproximat al món cultural alemany, però en començar la guerra es decantaren progressivament cap el de les democràcies occidentals. Però no tothom evolucionà en el mateix sentit; Eusebi d'Ors i Eic Baroja, dos representants d'àmbits culturals diferents, defensaren aferrissadament la cultura germana, malgrat el corrent general aliadòfil.

El país visqué intensament sobretot, les conseqüències econòmiques de la Guerra. Les forces actives tractaren de reajustar l'economia espanyola a les noves necessitats, no sempre amb èxit.

Europa es convertí en un excel·lent mercat per destinar-hi els productes industrials no bèl·lics i els agraris, i la pujada dels preus en el mercat interior fou immediata, en augmentar vertiginosament

les exportacions. Els guanys foren immediats i molt considerables, sobretot en els sectors elèctric, metal·lúrgic i químic, que en foren els més beneficiats i que es reestructuraren en poderoses societats de tipus capitalista avançat lligades a la Banca.

El sector tèxtil tradicional a Catalunya, després d'un envol inicial, sofrí les repercussions de les alces de preu internacional de les matèries primeres i restà amb la seva estructura familiar tradicional.

La població de la ciutat de Barcelona, com a la resta de l'Estat, veia degenerar les seves condicions de vida de forma aclaparant per la desmesura entre els seus salaris i els preus, mentre els partits polítics que agrupaven sectors de la burgesia en les seves files, buscaven conjuntament oportunitats que facilitessin l'enriquiment de comerciants i industrials.

En aquest context d'interessos econòmics de la burgesia, es desenvolupà una forta campanya per aconseguir una zona neutral, i un port franc per a Barcelona que li permetria transformar-se en intermediària del comerç internacional en restar paralitzats els ports francs belgues i alemanys. Escrivia E. Röhler en considerar els canvis que la guerra suposava:

"Catalunya reclama un port franc per a Barcelona i una zona neutral que transformaria en un centre de compradors i comerciants, i en sortirien afavorits els productes nacionals" (4)

La urgència de prendre mesures d'adaptació a la nova situació contractava amb la inoperància dels governs de Madrid i forçava els nacionalistes a l'acció:

"Els governs que estan en guerra... tenen temps d'ocupar-se de reformes econòmiques en previsió dels conflictes que podrien venir després de la pau... I el govern d'Espanya, què fa? ... S'ha passat l'estiu passejant-se de balneari en balneari, de platja a platja. Els ministres no han tingut temps d'estudiar uns pressupostos.

I a l'afany de Catalunya per preparar Espanya pels conflictes econòmics que s'obren, respon amb l'actitud del Sr. Dato que tracta del més greu conflicte que s'ha presentat a Espanya de la mateixa manera que tractaria el plet de dos regidors idònis de Vitigudino. L'actitud del govern ens avergonyeix com a espanyols. La nostra campanya és per enderrocar-lo si no atén les peticions de Catalunya ..." (5)

La cooperació entre les forces polítiques es posà de manifest en l'organització d'una manifestació popular el 30-10-1915, en requeriment del port franc per a la ciutat. En el manifest de l'acte es podia llegir:

"El treball va faltant: l'obrer, amb dolor, emigra. El capital s'amaga, poruc, als menestrals empobreixen. La guerra ha treballat el món i la pau -per tots desitjada- donarà noves normes econòmiques als pobles. El fort, el preparat, viurà i prosperarà: el feble caurà per no alçar-se més.

El govern no actua, ni permet que el parlament funcioni i bona part de l'opinió espanyola no s'adona o s'adorm en la més fatal de les peresoses.

Mes Catalunya ha senyalat al govern i als pobles d'Espanya, el camí de salvació. Precisa un esforç suprem perquè la seva veu sigui escoltada i triomfin les seves orientacions." (6)

Altra oportunitat pels productes catalans l'havia de constituir l'Exposició Universal de Barcelona, projectada per l'any 1917, com a exposició d'indústries elèctriques, i finalment inaugurada en els anys de la Dictadura (1929). Per a la seva realització el consistori intervingué urbanísticament amb l'apropiació dels terrenys de Montjuich, amb la connivència de radicals i regionalistes.

Si en la defensa dels interessos burgesos existia concordància entre els dos grups polítics majoritaris, no era el mateix quan es tractava d'afrontar el problema social que plantejaven els parats, acomiadats o vaguistes, o les famílies dels obrers, escanyades pels sous que no remontaven la cursa dels preus.

L'augment del cost de les subsistències-aliments i serveis elementals -aigua, gas, llum- forçà els treballadors a l'acció, declarant-se freqüentment vagues en demanda de millores salarials. (7)

Els radicals, conseqüents amb el seu reformisme social i no oblidant el paper de tribuna pública de l'Ajuntament barceloní, prestaren suport des dels seus càrrecs municipals a les reivindicacions obreres i tractaren de millorar la penosa situació dels barris més necessitats. Però l'ajuda fou sobretot simbòlica i es limità al repartiment de bons per a na, i a la cessió en repetides ocasions del Palau de Belles Arts, per a reunions populars de protesta contra els augments de preus. La seva actuació més memorable i efectiva fou el recurs contra els augments del preu del gas; el veïdor Vega i March elaborà un informe que forçà a la companyia concessionària a modificar l'augment.

I.2.- LES CAMPANYES ELECTORALS.

I.2.1.- LA LLIGA REGIONALISTA.

Pels líders de la Lliga, el mes de novembre de 1915 havia de marcar una fita important en la política catalana: Barcelona, a través dels comicis municipals havia de decidir si volia posar fi a "les disbauxes lerrouxistes" i donar-los-hi la seva confiança. Aquest suport junt amb l'aval de l'assemblea i manifestació realitzada per demanar la zona neutral i el Port Franc, havia de traduir-se en pressions per intervenir a les Corts madrilenyes en pro de millores econòmiques.

Els regionalistes tenien clar quin era el pes de l'Ajuntament a la política barcelonina i catalana:

"El problema municipal a Barcelona no és l'usual que es presenta a les grans capitals. En els altres països civilitzats el problema fóra d'administrar sols una ciutat: a Barcelona, que reuneix i sintetitza el moviment nacional de Catalunya, és el problema municipal de Barcelona, tot el fonament de la nostra obra, ja que estem condemnats a què la Mancomunitat es redreixi dels cabals de la Diputació i aquesta dels de Barcelona, perquè en aquesta hi està acumulada la riquesa." (8)

Després d'anys de domini republicà, la Lliga es presentava a l'electorat amb l'exemple de les actuacions realitzades a les altres corporacions que ja dominava -Diputacions, Mancomunitat- i plantejava la necessitat d'assolir el domini de l'Ajuntament, com un escaó més, el definitiu, de l'escala de poder local. La propaganda afirmava:

"El catalanisme ha penetrat les corporacions científiques i econòmiques de Barcelona, el catalanisme governa la Diputació provincial, el catalanisme ha creat l'expressió gloriosa de la Mancomunitat, el catalanisme fa la guerra al vell estat espanyol amb energia infatigable. Només l'Ajuntament era un afront. Pensa bé que si tú multipliques el teu esforç, Catalunya és completa". (9)

En les eleccions municipals, a part de la propaganda, jugava un paper essencial l'actuació anterior dels partits als Districtes municipals -dirigida pels tinents d'alcalde- que marcava definitivament la inatge pública dels personatges polítics a la ciutat. En aquest sentit era fonamental la tria dels candidats i l'estudi de les aliances. La Lliga ja no es presentava en aquells districtes de composició social obrera, on guanyaven tradicionalment els republicans.

La distribució dels districtes electorals podia fer que un partit amb minoria de vots aconseguís més residors. Lluitant només la candidatura de la Lliga i la radical-nacionalista, la primera amb 25 000 vots, podia treure 11 residors, i l'altra, amb 20 000, 14. La valoració d'aquestes possibilitats era una premisa fonamental per a aconseguir el triomf.

Als districtes III i IV, La Lliga hi tenia assegurades les majories i les minories. Per evitar que aquest excedent de vots caigués en mans dels lerrouxistes, els oferiren a les dretes a canvi de la seva col·laboració futura.

El districte VII era un bastió lerrouxista i s'imposava la coalició amb els altres grups (liberals, demòcrates, autonomistes, i coalició de dretes), postrura més clara que no la de presentar-se com a minoria. Un altre districte conflictiu era el primer, on calia disminuir la influència dels radicals, mitjançant una campanya de desprestigi.

Davant tanta complexitat, a l'electorat se li recomanava observar una profunda disciplina respecte a les disposicions dimanants del partit.

Els candidats de les eleccions de 1915, presentats als seguidors del partit en un acte celebrat el 14 de novembre, eren:

- Districte II. Lluís Puig de la Bellacasa.
- " III. Lluís Durán i Ventosa. (advocat)
- " IV. Josep Rogent i Padrosa.
- " V. Ramon Coll i Rodes. (advocat)
- " V. Enric Ribalta i Martí.
- " VI. Xavier Caldero Coronas.
- " VI. Jacint Raventós Bordoï. (industrial)
- " VII. Marian Tarrida Cases.
- " VIII. Josep Cirera Escala.
- " VIII. Gustau Gili Roig. (industrial)
- " IX. Lluís Jover Nonell.
- " X. Antoni Daumas Dalmau.

En l'acte de presentació Raimon d'Abadal manifestà amb gran èmfasi les seves intencions d'enfonsar el poder lerrouxista. Presentà els integrants de la candidatura dividits en dues categories, la dels homes coneguts com Lluís Durán i Ventosa, que havia dirigit des de 1905 la minoria municipal regionalista i era també qui havia tingut un ressonant paper en la creació de la Mancomunitat; i els representants de la joventut, com Jaume Bofill i Mates, que ja treballava a l'Ajuntament des de 1913. Aquest en l'acte afirmà en el seu parlament "l'eterna joventesa dels ideals i la fecunditat de l'Escola de la Il·líca" insistí en què "una de les renovacions que més bé podria fer a l'Ajuntament seria la majoritària participació dels joves" (10).

Els condicionants dels pactes tàctics de la Lliga es reservaren al discurs del líder Cambó, mentre que Duran i Ventosa aprofitava la campanya electoral per demanar dràstiques reformes en la Llei Municipal:

"Al començar el catalanisme a intervindre en les eleccions i prendre posicions en les corporacions administratives no ho féu simplement amb la bandera d'escombrar les organitzacions caduques del caciquisme monàrquic, sinó que demanava una reforma de la vida administrativa de la ciutat i de Catalunya... Volia canviar l'esperit, l'ideal, el concepte administratiu mateix de les corporacions locals...

Sols miracles de tacte polític, de bona fe administrativa, de patriòtic civisme poden impedir que Assemblees de 50 regidors que hem de conèixer els problemes més grossos d'urbanització, d'hisenda, de beneficència, de cultura, d'una ciutat de més de 700 000 habitants, fins als detalls més petits de la vida corporativa, desengorronen en petits parlaments, d'insuperable verborrea, o en acuraments de colles, que segueixen inconscientment una petita èlite que pot donar un cert bon funcionament a l'administració municipal quan és intel·ligent i ben intencionada, o el descavell més gros i la corrupció més repugnant, en els altres casos...

Ni a Barcelona ni enlloc del món pot funcionar amb regularitat un organisme en que es necessitin els vots de 50 regidors per acordar un permís de repintar una casa... en que a cada sessió s'hagin d'aprovar 150 o 200 dictàmens... i qualsevol regidor pugui entretenir la discussió de qualsevol d'ells, per raons polítiques...

Durant molts anys des de Madrid s'ha anat promentent la reforma de l'Administració Local. D'ençà que als grans ajuntaments hi han començat a predominar els partits enemics del règim,... ja no hi do-

nen tanta importància. Des de Madrid creuen que si el descrèdit de les administracions municipals recau en majories republicanes o regionalistes, tot això tenen guanyat els partits monàrquics...

... Hem de dir ben clar que la culpa principal de que els ajuntaments no funcionin ho té la legislació municipal viciada. D'aquesta no en té cap culpa Catalunya..." (11)

La candidatura pròpia es presentava com una garantia pel prestigi de la ciutat, com ho explicitaven aquests eslògans apareguts a La Veu:

"La dignitat dels residents és la de Barcelona, voteu només als que siguin garantia"

"Barcelona és el cap i casal de Catalunya, no voteu als que la vegen com una província"

"Si Barcelona té museus dignes d'ella, ho deu als nostres homes"

"Si el Parc és enlletgit, brut, deixat, ho deu al descobriment del partit radical".

La gent de seny havia de desmarcar-se de les files radicals, les quals segons Carbó estaven constituïdes:

"... Dels que esperen un traspàs, una transformació ràpida, un qualconqües catastròfic que els farà assolir la realització dels ideals vells que somniaven..."

I en contraposició: "en els vots catalanistes hi ha hagut sempre una afirmació concreta, l'afirmació de la constant protesta, l'afirmació del sentit català, l'afirmació de la pàtria catalana,... l'afirmació de reclamar el dret de dirigir els nostres propis destins".. (12)

Els grups republicans nacionalistes no escapaven tampoc a la crítica dels regionalistes i foren combatuts i menyspreats per la seva manca de suport popular :

"Els de l'Esquerra van dir: si aquí tothom es catalanista o republicà, fem un partit que sigui alhora republicà i catalanista ...la realitat va mostrar que els vots continuaven anant cap a Lerroux o cap a la Lliga... les últimes eleccions van servir per nivellar, en aquestes s'ha d'obtenir majoria". (13)

L'atac als nacionalistes republicans es centrava també en els seus contactes amb els lerrouxistes i s'insistia en les diferències entre el liderat d'ambdós partits:

"Sense la butxaca del Sr. Pich i del Sr. Balañá, aquestes dues organitzacions (Partit Radical i Unió Federal Nacionalista Republicana) mancarien fins i tot de veu periodística, i sense la personal assistència del Sr. Coromines i el Sr. Lerroux, la Casa del Pueblo i el Centre UFNR s'haurien de convertir en societats recreatives". (14)

La Lliga oferia a la ciutat la seva imatge de defensa constant de la catalanitat i aprofità els incidents esdevinguts el proper 11 de setembre, que consistiren en atacs a la bandera catalana per part de nuclis republicans, a fi de desprestigiar l'esquerra nacionalista.

I.2.2.- ELS REPUBLICANS.

Els candidats per la Coalició Republicana eren:

Districte	I.	Acustí Garcia Inglada. (metge)
"	I.	Bonèach Blancu Blanc. (industrial)
"	II.	Rafael Ulled Altemir. (comerç)
"	III.	Joaquim Casas Carbó. (advocat i publi
"	IV.	Enric Vila Marieges. (fabricant)
"	V.	Lluís Callen Corzan. (arquitecte)
"	V.	Miquel Munné Rafols. (industrial)
"	VI.	Josep Puig d'Asprer. (advocat)
"	VI.	Josep Cuadras i Comas. (industrial)
"	VII.	Hermenegildo Giner de los Ríos. (catedràtic)
"	VII.	Pere Balanà Espinos. (industrial)
"	VII.	Acustí Arroyos. (metge)
"	VIII.	Pere Coroninas Montaña. (advocat)
"	VIII.	Manuel Morales Pareja. (comerç)
"	IX.	Pere Galí Fragnet. (propietari)
"	X.	Lluís S. Pagès i Vidal. (industrial). (15)

Es presentaven com a coalició electoral entre el Partit Radical i la Unió Federal Nacionalista Republicana, amb el recolzament del Bloc. Tenien assegurada la victòria en uns quants districtes i pretenien augmentar els seus vots arrebaçant-los a l'electorat regionalista, insistint en les acusacions a la Lliga d'ésser un partit conservador, burcès i clerical, que utilitzava les plataformes de poder local conquerides per a fer-hi la seva pròpia política, allunyada dels interessos reals de la població.

Hom afirmava en la seva propaganda:

- "La victoria de los regionalistas representaria:
- la resurrección de los partidos monárquicos en Cataluña,
- el triunfo del clericalismo y de los fariseos que delataron, persiguieron y asesinaron al pueblo durante el julio y agosto de 1909.
- el predominio de las derechas, de la burguesía explotadora, de la plutocracia y de las grandes compañías monopolizadoras del trabajo.
- la cesantía de numerosos empleados municipales." (16)

A fi de restar solidesa a l'acusació d'anticatalanisme que els feien els regionalistes, els candidats catalans empraven la seva llengua en els mítings electorals i insistien en el seu patriotisme. Alejandro Lerroux, en una carta a X. Gambus, on li demanava la seva inclusió en una candidatura de la coalició li assegurava...

"la afirmación autonomista, federal, catalana, compatible y complementaria con nuestro concepto de la superioridad de España" (17)

Els republicans exposaven un programa d'actuació municipal que partia de les reformes econòmiques fetes amb anterioritat, sobretot a través dels treballs de Pere Coromines, i mitjançant l'augment de recursos disponibles, projectaven una tasca social i cultural municipal. Com manifestava el mateix Coromines:

"En l'obra innovadora del municipi hi ceíco una mica de llum per les intel.ligències dels humils i una mica d'ajuda pel treballador malalt" (18)

I el diari lerrouxista "El Progreso" afirmava:

"La victoria de la coalición republicana representará ... la posibilidad de desarrollar un programa municipal con estas tres grandes afirmaciones: 1º la asistencia social, 2º la justicia social y 3º la escuela popular, la escuela cívica, en que se educa a los niños para la libertad y la ciudadanía". (19)

Convencuts de la seva força electoral fonamentada en les masses treballadores, la seva propaganda es basava sovint en l'antítesi entre burgesia i interessos obrers:

"Los candidatos ricos representan las doctrinas burguesas puesto que todo su programa municipal se reduce a suprimir empleados ... Cuando los analfabetos son innumerables por falta de escuelas con material adecuado y suficiente... Si queremos luchar como ciudadanos progresivos, bastará que votemos la coalición republicana..." (20)

Els atacs a la burgesia enllaçaven amb l'oposició al clericalisme, considerant ambdues forces com els bastions que s'oposaven a la transformació de la societat:

"¿Quiénes son los amigos del pueblo? ... ¿Se quiere la reforma económica, la escuela laica, la secularización de los cementerios ...? En las próximas elecciones se hallan en un lado todas las fuerzas del clericalismo... del otro lado están el bloque de los republicanos radicales y nacionalistas, dispuestos a defender su obra laica y económica". (21)

De la mateixa manera que la Idiga valorava la seva acció en la Diputació i la Mancomunitat, els republicans feien balanc de la seva presència en el consistori, ressaltant la tasca de tipus cultural i d'ajut als treballadors:

"Gracias a la preponderancia de los republicanos en el ayuntamiento se conceden subvenciones para las escuelas de Centros políticos y Ateneos, se han doblado las escuelas de artes y oficios, y las de labores, se estableció la escuela del Bosque en Montjuic y el Instituto de segunda enseñanza para la mujer..." (22)

Alvaro de Albornoz en la seva intervenció en un míting electoral, insistí també en el lligam entre gestió republicana i avenç de la cultura popular:

"Votar por los republicanos... es votar contra una Instrucción Pública que hace hombres de conciencia esclavizada... contra los cultivadores del embrutecimiento nacional..." (23)

En l'acte electoral celebrat al teatre Soriano, el 14 de novembre, presidit per Lerroux, Goromines, Estapé, Ulled, Rodes, A. de Albornoz i Ll. Callen, tots els parlaments s'orientaren en el mateix sentit de la propaganda apareguda amb anterioritat amb una insistència notable en la política cultural.

I.3.- ELS RESULTATS ELECTORALS I LA COMPOSICIÓ DEL NOU CONSISTORI.

La llista reproduïda a continuació reflecteix els resultats electorals i la filiació de cada un dels regidors electes:

"

AÑO 1915 (Noviembre)

<u>DTO</u>	<u>NOMBRE</u>	<u>FILIACION</u>	<u>VOTOS</u>
1º	Agustín García Inglda	Radical	1.479
	Mariano Martí Ventosa	Liberal	1.205
2º	L. Puig de la Bellacasa	Regionalista	2.342
	Rafael Ulled	Radical	2.130
3º	Luis Durán Ventosa	Regionalista	1.670
	Juan Soler Roig	Jaimista	1.068
4º	Enrique Vila Manieres	Nacionalista	1.934
	José Rosent Padrosa	Regionalista	1.690
5º	Isidre Gallén	Radical	2.349
	Miguel Munné	Radical	2.320
	Enrique Ribalta	Regionalista	1.560
6º	Jacinto Raventós	Regionalista	4.088
	Javier Calderó	Regionalista	4.079
	Eladio Gardó	Radical	3.286
7º	Hermenegildo Giner de los Ríos	Radical	4.841
	Pedro Balañá	Radical	4.705
	Acustín Arroyos	Radical	4.510
	Noel Llopis	Liberal	3.782
8º	José Cirera	Regionalista	2.502
	Gustavo Gilí Roig	Regionalista	2.412
	Manuel Morales Pareja	Radical	2.183
9º	Alfonso Mauri	Liberal	1.349
	Luis Jover	Regionalista	1.110
10º	Tomás Borrull	Radical	1.535
	Luis Pagés Vidal	Radical	1.151

El nou consistori quedà format pels elegits en aquesta ocasió i els que ho havien sigut en els comicis de novembre de 1913 i que eren:

Juan José Roche Gencís (Partit Radical), José Rovina Buncuera (Lliga Regionalista), Santiago de Riva y de España (LL.R.), Antonio Quadrench Ferrer (P.R.), Francisco Puig Alfonso (LL.R.), Jaime Bòfill Matas (LL.R.), Luís de Llançà i de Bobadilla (Jaïnistes), Carlos de Fortuny Miralles (LL.R.), Guillermo Busquets Vautrevers (LL.R.), Jaime Polo Otin (P.R.), Luís de Figuerola Marià (P.R.), Joaquin Vila Moliné (P.R.), Eduardo Segura Morató (LL.R.), Ramón Almirall Trius (LL.R.), Santiago Andreu Barbé (LL.R.), Luís Mesa Aventin (P.R.), José Grañé Artigas (Monàrquico Liberal), Juan Colominas Maseras (P.R.), Manuel Vega Mardi (P.R.), Juan Fusté Solé (P.R.), Joaquin Rita León (LL.R.), José Mª Lasarte Pessino (P.R.), José Cararach Mauri (LL.R.), Manuel Serrat Puigbó (Nacionalista) i Juan Dessy Martos (P.R.). (25)

En el conjunt de regidors, les dues coalicions -dretana i d'esquerra- quedaven gairebé equilibrades, amb lleuger predomini de la dreta que estava integrada per un conglomerat de tendències, la Lliga, monàrquics, carlins, Defensa Social, amb un total de 26 regidors. La única i important novetat consistia en que per primera vegada des de començaments de segle, s'havia format un ajuntament sense predomini lerrouxista, doncs els republicans aplegaven 24 escons.

La Lliga reparcà a l'analitzar els resultats la inflexió que aquests significaven respecte a la tendència sostinguda des de 1901:

"A l'Ajuntament actual hi han 18 regionalistes i 22 radicals. En el pròxim hi hauran 21 regionalistes i 20 lerrouxistes."
(26)

Mentre els radicals criticaven la Llei electoral que permetia que, amb majoria de vots obtinguts fent una suma total de la ciutat, fossin els republicans els qui caudissin d'una menor representació al consistori. Cal recordar que cada candidat resultava electe en el districte que es presentava per majoria, independentment del percentatge que aquest barri significués en el conjunt de la ciutat.

Segons "El Progreso" els vots globals obtinguts per cada partit eren:

" Coalición Republicana.....	23.781	
Liga Regionalista.....	16.404	
Liberales.....	7.781	
Conservadores catòlicas.....	3.378	
Republicanos disidentes.....	2.150	
"Molestia Social".....	1.371	
Jaimistas.....	1.254	
Independientes.....	1.093	
Jaimistas disidentes.....	155 "	(27)

La llei municipal vicent establí que la renovació dels consistoris es fes el primer dia de l'any. En aquesta sessió constituent cessaven els regidors que acabaven el seu mandat i prenen possessió els nous regidors que procedien aleshores a la votació de les tinències d'alcaldia i a la constitució de les comissions municipals de caire permanent. Les comissions especials podien crear-se en qualsevol sessió municipal, però les permanents quedaven fixades en aquesta reunió inicial.

L'1 de gener de 1916 obrí la sessió el nou Alcalde, Sr. Josep Collaso i Gil, el qual parlà de la necessitat d'influir des del consisto-

ri per fer minvar les conseqüències de la guerra per al poble barceloní, posant esperances en la celebració de l'Exposició d'Indústries Elèctriques. Segons els regionalistes havia sigut designat per Romanones per contrarrestar la influència creixent de la Lliga en l'Ajuntament (28).

Lluís Duran i Ventosa, nou cap de la Lliga al consistori, insistí en el seu parlament en les deficiències de la Llei Municipal (29) mecanisme legal que en aquells moments impedia els regionalistes fer-se amb el càrrec de batlle, i exposà la necessitat de que els regidors oblidessin la política de partit i es dediquessin a administrar la ciutat.

Hermenegildo Giner de los Ríos com a cap dels radicals i del Bloc Republicà contestà a Duran, ressaltant que la força de la llei donava a l'alcalde la representació del govern central a l'Ajuntament i que per tant no li corresponia prendre iniciatives de tipus polític sinó tan sols fer complir els acords municipals.

Aquest debat era una conseqüència dels resultats electorals. Amb la victòria obtinguda, els regionalistes haurien controlat hegemònicament el consistori en el cas de que l'alcaldia hagués sigut electiva per majoria, procés que ja havien realitzat en la Diputació i en la Mancomunitat, col·locant-hi un home de partit de reconeguda talla política que hagués decantat els nacionalistes republicans a votar-lo. La nominació des de Madrid de Collaso i Gil, feia témer a la Lliga una inclinació del batlle vers els interessos lerrouxistes.

En plantejar-se les votacions per a les tinències començaren els conflictes al resultar electe primer tinent d'alcalde el Sr. Duran, per 26 vots contra els 25 vots del Sr. Giner de los Ríos.

El seron de les llistes radicals Sr. Rocha no aconseguí cap tinència, i Giner s'enfurià al considerar que la representació als districtes havia de ser proporcional als vots en ells obtinguts. La tensió culminà amb la marxa dels republicans del saló on es celebrava la sessió, sortint a la Plaça de Sant Jaume on els seus seguidors els esperaven acompanyant-los en manifestació fins a les Rambles.

L'endemà el diari Lerrouxista acusava la Lliga de fer-se amb els càrrecs de l'Ajuntament per recolzar des d'allà l'obra que realitzaven des de la Mancomunitat:

"Las estridencias de la Lliga... se han transformado en su-
puestas instituciones de cultura que no son otra cosa que laborato-
rios silenciosos pero seguros de separatismo" (30).

I tenien l'acció de la Lliga al municipi:

"Volvemos a las subvenciones a las escuelas jaimistas y
clericales, arrancándose de cuajo, por falta de protección oficial,
la sana semilla de la escuela laica" (31).

Contràriament, els regionalistes closaven el seu triomf, equiparant-
lo a un èxit de la ciutat:

"El triomf de la Lliga és el de Catalunya... El lerrouxisme
havia viscut més dels nostres vicis que de la seva força... La Man-
comunitat, el pes de Catalunya en el Parlament espanyol, la imminèn-
cia de l'Exposició d'Indústries Elèctriques omplien els nostres àn-
ims de alaror deurada. I amb el nom de la nostra fidelitat per únic
instrument de lluita, hem anat a la lluita en el camp senyaladíssim
de l'Ajuntament de Barcelona, el temple profanat de la urbs" (32).

El repartiment de les tinències entre els homes del conglomerat lliga-dretes, no fou pas casual. Obeïa, a un intent molt coherent per part dels regionalistes de fer-se amb l'ajuntament, un cop ja dominaven les altres corporacions catalanes, com ho expressaven ben obertament des de les planes de La Veu:

"El prendre les alcaldies, que són l'instrument de direcció més gran, als radicals, és el primer pas per regenerar l'administració municipal" (33).

"La lliberació de Barcelona de les mans dels lerrouxistes en les tinències d'alcaldia, no és en realitat tal lliberació, és un pas envers allà, no és la batalla decisiva... hem pres les posicions estratègiques que eren fonamentals... A la majoria regionalista hi ha també monàrquics, carlins,... per tant hi hauran conflictes... Demostrarer que no som residents transeünts, residents de Barcelona, que demà poden ser-ho de València o de La Comunya... amb alguna cosa s'ha de conèixer que som fills de Barcelona" (34).

Les repercussions d'aquesta primera sessió municipal no es feren esperar. La Junta Municipal del Partit Radical es reuní a la Casa del Poble, amb assistència de Lerroux, per acordar la propera actuació i hom decidí no formar part de cap Comissió especial, només de les permanents i dedicar-se a fiscalitzar l'actuació regionalista.

La reanudació de la sessió municipal constituent va tenir que ésser suspesa perquè des dels bancs reservats al públic uns desconeguts amenadiren als Srs. Fortuny i Almirall, residents de dretes.

Els republicans no es feren responsables dels aldarulls, sinó que acusaren la Lliga d'utilitzar elements provocadors per emmetzinar l'ambient. (35)

El nou consistori començà doncs la seva vida amb un seguit d'incidents, no pas casuals, que enrariren un ambient ja prou tens i que repercutiren en la creació de la Comissió de Cultura.

CAPITOL I.- LES ELECCIONS DE 1915.

NOTES.

1. I. Molas. Elia Catalana.
2. "La Veu de Catalunya", 17-11-1915.
3. Per a l'ampliació d'aquest aspecte són interessants les memòries de F. Cambó.
4. E. Rabola. Aspectes econòmics de la gran guerra.
5. "La Veu de Catalunya", 7-10-1915.
6. "La Veu de Catalunya", 7-10-1915 x "El Progreso", 9 i 10-10-1915.
7. "El Progreso", 11-1-1916, par la de 30.000 obrers en vaga. Els dies 6, 7 i 15 de març "El Progreso" cità una convocatòria de vaga general. Els dies 16 i 22 de Juny "El Progreso" torna a parlar de 30.000 vascuistes.
8. J. Puig i Cadafalch. Diada regionalista. "La Veu de Catalunya", 30-1-1916.
9. "La Veu de Catalunya", 13-11-1915.
10. J. Bojill. La Elia i la juvenut. "La Veu de Catalunya", 13-11-1915.
11. Ll. Duran. Vicilies d'eleccions. "La Veu de Catalunya". 13-11-1915.

12. "La Veu de Catalunya", 8-11-1915.
13. "La Veu de Catalunya", 8-11-1915.
14. "La Veu de Catalunya", 11-11-1915.
15. "El Progreso", 8-11-1915.
16. La Batalla electoral. "El Progreso", 11-11-1915.
17. A. Lerroix. "El Progreso", 4-10-1915.
18. P. Coronines. La síntesi de la nova llibertat. "El Progreso", 14-11-1915.
19. La Batalla electoral. "El Progreso", 12-11-1915.
20. Conte Giménez de Sagarra. Proletariado. "El Progreso", 12-11-1915.
21. A. Maso i López. Ante las elecciones. "El Progreso", 11-11-1915.
22. "El Progreso", 5-11-1915.
23. "El Progreso", 5-11-1915.
24. Anuario estadístico de la ciudad de Barcelona. 1915.
25. "Gaceta Municipal de Barcelona". 1916.
26. "La Veu de Catalunya", 15-1-1915.
27. "El Progreso", 15-1-1915.

28. Senyals de lluita. "La Veu de Catalunya", 4-1-1915.

29. Segons "El Progreso", 2-1-1916, Rofill i Matas, Secura i Abadal quedaven arreconats en el nou consistori en pujar a la direcció de les minories Duran i Ventosa, que representaria al grup de El Continental. (Cambó, Prat, Puig i Duran).

30. El pueblo de Barcelona burlado por la Lliga. "El Progreso", 2-1-1916.

31. El caciquismo de la Lliga. "El Progreso", 2-1-1916.

32. El fracàs de l'alcalde, la victòria de la ciutat. "La Veu de Catalunya", 2-1-1916.

33. "Acte d'homenatge a Duran i Ventosa" en l'Ateneu Obrer Català de Sant Andreu. "La Veu de Catalunya", 7-2-1916.

34. Ll. Durán. Intervenció de la festa regionalista del 30-1-1916. "La Veu de Catalunya", 30-1-1916.

35. Sembla que els qui promogueren els avalots havien col.laborat amb els regionalistes en les eleccions de novembre. No ha pogut re-seguir-se la continuació de l'afer en la premsa.

CAPITOL II :

LES ELECTIONS DE 1917.

II.1.- LA CRISI DE 1917.

Les eleccions de 1917 venen marcades per l'impacte que significà pel país la crisi política esdevinguda a l'estiu; en el procés de lluita contra la monarquia hi confluïren forces diferents i divergents com l'exèrcit, el moviment obrer i les empreses industrials perifèriques, les quals acceptaren totes elles el liderat regionalista en l'Assemblea de Parlamentaris.

No és aquí el lloc escaient per pretendre fer una anàlisi d'aquesta conflictiva situació, que ja ha estat estudiada abastament pels historiadors contemporanis (1) sinó que cal només sintetitzar-ne els trets més significatius que emmarcaren la lluita electoral municipal del mes de novembre.

La crisi de govern inicial (20 d'abril de 1917) esdevingué sobretot pel ressò de la situació internacional més que no pas per les tensions internes que aleshores començaven a gestar-se. L'entrada dels EEUU a la guerra amplià l'abast del enfrontament a escala mundial, i totes les forces d'esquerra, sobretot socialistes i republicanes, coincidiren en el seu fervorós antisermanisme i en el desig de què el govern espanyol, tot i sense abandonar la neutralitat, es definís amb claredat davant la situació internacional que comprometia el futur d'Europa.

Un enrevessat afer entorn submarins alemanys on no s'acolorí gens l'aspecte de responsabilitats del govern, decidí el país a substituir el despectat Beramones per García Prieto.

El govern d'Alvar de Figueroa (desembre de 1915 fins abril de 1917) havia quedat marcat decisivament pels efectes de la guerra sobretot

l'economia i la societat espanyoles. L'augment dels preus unit a la crisi agrícola havia desencadenat una forta inflació que repercutí durament en la situació de les famílies de les classes mitges i treballadores. Els sindicats, a fi d'aconseguir augments salarials, des dels primers mesos de 1916 iniciaren ofensives de càtre aïllat a l'inici i massives a partir del mes de maig, en adoptar tant la CNT com la UGT la decisió d'una lluita conjunta per protestar contra la carestia de la vida, que desembocà en la vaga general de desembre de 1916.

La inflació no sols afectava els treballadors. Els militars veien com es rebaixava la seva representativitat social al disminuir la seva capacitat adquisitiva i estaven malcontents amb un sistema d'ascensos marcadament classista, que afavoria a l'aristocràcia mentre els cossos militars inferiors devien acomplir els deures més enutjoses, sense ni tan sols entendre l'abast de l'aventura colonial al Marroc.

Organitzats en Juntas de Defensa, els militars de 1917 donaven una imatge d'oposició a la monarquia pel fet de fer trontollar un dels seus fonaments més sòlids: l'exèrcit, i suscitaven així noves esperances de la seva solidaritat a l'hora de reclamar reformes constitucionals.

Els tímids intents del govern Romanones per alleujar o frenar la inflació foren els projectes de llei de Santiago Alba que pretenien gravar els beneficis obtinguts per les societats comercials o industrials amb la guerra. Les campanyes empreses per la Ulice que en aquella moment intentava establir contactes i suscitar la representació política en nous partits de les burgesies industrials perifèriques, els deturaren definitivament.

La necessitat d'endurir les posicions cara a frenar l'auge organitzatiu del moviment obrer, corria en paral·lel dins les files burgeses amb la premura per aconseguir reestructurar el país acomodant-lo als seus interessos, no sempre coincidents amb els de l'aristocràcia i l'oligarquia terratinent, pilars bàsics de la monarquia.

El nou ministeri García Prieto (abril 1917) no va saber reaccionar davant la munió de factors desencadenants de la crisi i poc després (juny 1917) per deturar la revolta de treballadors, burgesos i militars, el rei nomenà cap de govern al conservador E. Dato, qui s'afanyà en donar satisfaccions a l'exèrcit per emmudir les seves protestes i tancà les Corts per ignorar l'oposició.

Els regionalistes que comptaven en les seves files tant amb representants de la burgesia catalana industrial tradicional, lligada al sector tèxtil, com amb elements representatius de la nova oligarquia financera, com és el cas de Cambó, no podien tolerar la situació de marginació política que comportava la suspensió de les corts. Segons Tuñón de Lara (2) amb l'Assemblea de Parlamentaris es tractà d'exercir una pressió sobre l'Estat per lograr l'accés de representants del sector industrial de la burgesia al poder, comptant amb la neutralitat de l'exèrcit a fi d'obtenir reformes constitucionals.

L'oposició parlamentària concentrà la seva lluita en l'extensió d'una plataforma reivindicativa mínima que es reduïa a demanar l'obertura de les Corts i la seva reunió i convocatòria per aquestes d'unes eleccions lliures que donessin la representativitat a les forces dinàmiques del país. La línia es significava com a grup d'avantguarda, ja que veia en elles la possibilitat de donar alhora satisfacció a les seves peticions d'autonomia i a la seva voluntat regeneradora.

Com molt bé diu Isidre Molas:

"... com a solució per a modificar aquesta estructura cor-
cada es reafirma la necessitat d'una constitució federal i amb aques-
ta finalitat es fa una crida a les nacionalitats ibèriques. Natural-
ment es proposa l'acció al poder dels grups polítics o socials que
defensin aquesta posició que són d'altra banda, les forces econòmi-
ques més dinàmiques i les polítiques més preparades del país: la
burguesia i la seva avantguarda política: la Lliga Regionalista". (3)

Des de començaments de juny es reuniren els parlamentaris catalans
i iniciaren l'elaboració de la tàctica més idònia per forçar el govern
al canvi i per exposar el problema a la llum pública.

En el comunicat fruit d'aquesta reunió es manifestava la protesta
regionalista pel tancament del Parlament que s'entenia com "el pro-
pòsit de mantenir a la direcció de l'Estat una política d'antifaci,
incapac de parar remei als mals de que ella és responsable" (4),
i s'anunciava l'inici d'una campanya de propaganda, que començà amb
el publicació del manifest "Els parlamentaris regionalistes al país"
darrer document polític redactat per Prat de la Riba, en el que hom
afirmava:

"amb més decisió que mai la fe en l'eficàcia de les solucions
autonomistes que permetin al poder central d'atendre amb cura als
servis de caràcter general que li pertocquen, i doni, a la vegada,
lliure expansió a totes les forces col·lectives i faciliti l'harmò-
nica solució dels plebs nacionalistes i regionalistes que estan plan-
tejats a Espanya".

L'obstinada negativa a la reapertura de les Corts provocà la convo-
catòria extralegal dels parlamentaris, que pretenien tantejar les

seves forces enfront dels elements encara ancorats en l'antic règim.

El ventall polític dels reunits en assemblea el 19 de juliol era ampli: liberals autonomistes, regionalistes, reformistes, radicals, republicans nacionalistes i socialistes; coincidint tots en la necessitat d'arbitrar un Estat més flexible, fet que comportava previament canvis en la Constitució de 1876. Per a tal fi es crearen comissions encarregades de estudiar-ne les possibles reformes i l'estructuració del país en un règim d'autonomia regional i municipal.

L'Assemblea decidí també la formació d'un govern provisional que havia de convocar Corts Constituents, poc abans d'ésser dissolta per la força.

A l'impacte de l'Assemblea de Parlamentaris s'hi afegí a partir d'aquest la tensió generada per la gran vaga general convocada conjuntament pels sindicats majoritaris, que va espantar la burgesia i s'allunyà de la seva empremta renovadora. La Lliga Regionalista passà a la cooperació amb el nou govern monàrquic encapçalat per Garcia Prieto (3-XI-1917) en el que Ventosa i Calvell, de la Lliga fou nomenat ministre d'Hisenda i Felip Rodés, ex-membre de la Unió Federal Nacionalista Republicana i prop de la Lliga en aquests moments, ho fou d'Instrucció Pública.

Isidre Molas comenta:

"... conscient de la seva feblesa com a classe i com a força política, s'hi feu d'establir compromisos, la burgesia s'electinà més bescanviar el compromís amb les forces obreres i republicanes, per l'acord amb l'ordre establert. Deixà d'ésser cap d'una rebel·lió

que sense ella perdria la seva força, per a passar a ésser un component de l'establiment, un consorci". (5)

Aquest suport regionalista a la decadent monarquia s'interpretava com una etapa més a salvar en el procés de canvi general. El nou ministre Ventosa, afirmava:

"... Hem fet donar el torn a la vida política espanyola... l'era nova està garantida, els partits turnants són a terra, els interessos nacionalistes i democràtics informaran un nou règim veritablement constitucional i modern..." (6)

En realitat s'obria una nova etapa en la trajectòria política de la Lliga que passava de la lluita des de les corporacions locals catalanes per aconseguir l'autonomia, a la cooperació amb l'Estat central amb el mateix fi. Així es veu reflectat en l'article "Per l'esdevenidor de la Ibèria, Catalunya en fora":

"...La Lliga no volia vèncer tota sola, sinó vèncer en Catalunya, amb Catalunya i per Catalunya... el triomf de l'esperit de Catalunya necessitava noves veus dins la Ibèria i l'extinció de les caducues. Mentre això no fos possible calia no sortir del "Catalunya endintre" el lema enaltit per en Maragall i tan esplèndidament servit per la iniciativa dels nostres homes, en la formació de la consciència nacionalista i ciutadana, en la rehabilitació de les nostres corporacions locals, en la fundació d'entitats de cultura, en la creació de la Mancomunitat i àdhuc en els moviments expansius de Solidaritat i l'Assemblea de Parlamentaris. Catalunya mentre no podia governar tot mantenint-se fidel a si mateixa, s'elevava en vol, la cultura..."

I ara és vinguda l'hora de la Catalunya enfora... Catalunya precipiteix la transformació de l'Estat espanyol. Per son imperatiu han caigut les velles oligarquies i el torn dels partits i està descastant-se arreu d'Espanya el caciquisme...

"Actes entre l'Espanya vella i la nova Ibèria..." (7).

El col.laboracionisme de la Lliga corroborà el trencament de l'esperit unitari de l'Assemblea que ja s'havia produït amb motiu de les vacances d'agost doncs mentre "La Veu de Catalunya" s'afanyava a negar tot lligam entre vacuistes i assemblearis (14-8-1917), membres del Partit Republicà Català, com Francesc Macià, Marcel·lí Domingo i Francesc Layret es comprometien amb la lluita obrera.

Els republicans s'escandalitzaven de l'actitud regionalista que, per tal de compartir el poder, l'abdicava dels principis de l'Assemblea l'únic programa viable segons ells per a la solució dels problemes del país. La col.laboració amb la vella política era una traïció agreujada pel fet de formar part d'un cabinet del qual en formava part La Cierva, un dels principals responsables de la repressió de la Setmana Tràgica:

"... La formación del gobierno de concentración es el último cartucho de la monarquía. La Cierva, el asesino de 1909, Alcalá Zamora, el enemigo de la Mancomunidad, Alvarado presidente de la Cia. de A. de E. Z. A., forman gobierno con Ventosa i Calvell de la Lliga Regionalista ... Republicanos, socialistas y reformistas contra la monarquía. Cierva y Carhó unidos contra el país." (8)

El viratge de la dreta regionalista, en alinear-se amb molta més continuïtat amb les doivalles dels partits dinàstics, marçà la llui-

ta electoral del mes de novembre a Barcelona on, de forma semblant a la resta del país, es presentaren coalicionades totes les forces d'esquerra i les forces de dreta.

La crisi de l'estiu havia incidit també en la vida municipal doncs en decidir els representants convocats celebrar la seva assemblea a la casa de la Ciutat, el governador civil havia sucràg la reunió i la sessió municipal ordinària que havia de celebrar-se el 19 de juliol. (9)

Els regidors que es trobaven a l'Ajuntament l'esmentat dia 19 aixecaren acte de protesta per la prohibició del governador civil, per considerar el fet com una infracció de la Llei Municipal, i, "...sin que, como los acontecimientos han demostrado, hubiera peligro alguno de alteración del orden público que, por el contrario, a pesar de ciertas provocaciones se ha conservado gracias al admirable espíritu cívico de la ciudad de Barcelona. Se protesta por la misma razón y por la desconfianza demostrada por el patriotismo de los concejales y en la fuerza pública de que el ayuntamiento dispone, de la entrada de la policía y la Guardia Civil en la Casa Municipal, sin requerimiento previo alguno, ni consentimiento del Excmo. Sr. Alcalde ni del Ayuntamiento; lamentase profundamente la noticia de la detención en Madrid del compañero de consistorio José Rocha, rogando al Sr. Alcalde que persista en las gestiones ya comenzadas por propia iniciativa y ruego de varios concejales para su inmediata libertad..." (10)

A la sessió celebrada el dia següent, 20 de juliol, fou presentada una proposta suscrita pels residents Lluís Duran i Ventosa, Enric Vila, Josep Grañé, Joan Colominas Maseras i Lluís de Llanzá, on s'ex-

pressava l'adhesió del Consistori a les declaracions i acords de la reunió de senadors i diputats del dia anterior, es formulava protesta per l'acció del govern en relació a ella, i es comunicaven aquests acords al president de l'Assemblea.

La incomprensió per part del govern de les reivindicacions dels assembleàtics determinà la dimissió de l'alcalde, Antoni Martínez Domingo (26-7-1917), amb la pronunciació d'una solemne frase, en la qual deia preferir ésser un "ciudadà lliure de la lliure Barcelona" abans que ser un batlle representatiu del govern. La ciutat quedà uns mesos sense alcalde, fins que en el mes de desembre fou elegit el radical Josep Rocha, que dimití a la sessió municipal constituent de l'1 de gener de 1918.

La crisi de govern provocà seriosos dubtes sobre la conveniència de realitzar les eleccions, però finalment es celebraren l' 11 de novembre de 1917, vuit dies després de la formació del nou cabinet. El clímax que s'hí respirava era d'oberta polèmica entorn els problemes que afectaven la vida del país, centrant la qüestió en el suport o el refús a la política col.laboracionista, la qual cosa equivalia a una opció de reforma des de l'interior del règim o la destrucció d'aquest.

Els resultats dels comicis varen demostrar com l'alternativa republicana era encara electoralment minoritària.

II.2.- LA CAMPANYA ELECTORAL.

II.2.1.- LES DRETES.

La coalició de la Lliga amb els conservadors i els jaumins, va agrupar els següents candidats:

Districte	I.	Josep Torelló Casanovas. Metge.
"	II.	Josep Puig Esteve. Dependent de comerç.
"	III.	Antoni Martínez Domingo. Advocat.
"	III.	Lluís Nicolau d'Olwer. Catedràtic.
"	IV.	Ramon Coll Rodés. Advocat i Catedràtic.
"	IV.	August de Rull Arbós. Enginyer i propietari.
"	V.	Salvador Bremon Maserau. Advocat.
"	V.	Josep Carabén Vendrell. Industrial.
"	VI.	Rafael Cardona Mercadal. Industrial.
"	VI.	Fau Salvat Espasa. Propietari i Arquitecte.
"	VII.	Jacint Laporta Mercader. Metge i Publicista.
"	VIII.	Carles Jordà Fages. Enginyer i Hisendat.
"	VIII.	Manuel Sabater Carbonell. Fabricant.
"	IX.	Joan Viñas Pons. Apotecari.
"	X.	Francesc X. Tusell Gost. Fabricant.

(11)

La llista es presentava amb la força que donava als regionalistes la seva participació en el govern, considerant-se com la única formació política que havia sigut capaç de resoldre la crisi de l'estiu.

La seguretat que els hi proporcionà la seva integració en el poder junt amb l'auge electoral que s'havia detectat a les darreres eleccions provincials (març de 1917) es traduí en uns objectius de ra-

ment hegemònics a l'hora de plantejar-se la consulta electoral municipal.

El municipi continuava considerant-se una plataforma idònia que calia dominar per dur a terme una tasca direccional semblant a la dels altres organismes locals i provincials: Diputació i Mancomunitat:

"... la candidatura regionalista significa la continuïtat d'una obra positiva, l'esperança d'una gran obra i la republicana radical, vos tornaria a aquells ajuntaments que vos avergonyien..."

(12)

En la propaganda electoral es repassava l'actuació del bienni anterior en la que es ressaltaven les polèmiques sobre l'ús de la llengua catalana al consistori, l'homenatge a Prat de la Riba després de la seva mort, la postura d'adhesió a l'Assemblea de Parlamentaris i el plantejament crític de les directives d'organització i autonomia municipal. Amb el balanç que es feia de la Comissió de Cultura es considerava responsable a la Il·lúcia de la seva creació i funcionament per ésser "quelcom de consolidat, èmul adolescent de la madura organització cultural de la Diputació".

Per aconseguir la màxima força en el consistori, els residents de la Il·lúcia en la seva actuació anterior havien optat per una tàctica d'aliances amb les altres forces de dretes, donat que no eren majoria. El dilema que van plantejar-se sempre fou o bé presentar-se com una minoria honorària, sense responsabilitats de govern, però influent en l'actuació conjunta del consistori, o bé coaligar-se amb altres minories, constituint una majoria consistorial d'elements múltiples i ocupar els llocs estratègics de l'organització de l'Ajuntament com eren les tinences d'Alcaldia. Va prevaler en la realitat

aquesta segona opció i fou aquesta política d'aliances tàctiques la que produí més crítiques des de les perspectives dels grups d'oposició, que no es cansaven de qualificar a la Llista d'oportuniste. (13)

Tammateix havia sigut aquesta tàctica la que havia permès a la Llista triomfar a totes les votacions que s'havien plantejat en qüestions polítiques i consideraven convenient seguir amb el camí emprat.

Enfront de la candidatura de les dretes, la llista presentada pels republicans no tenia masses esperances de victòria doncs venia condicionada pel protagonisme i les influències personals de Lerroux, com es comentava a la Veü:

"... El Sr. Lerroux ha imposat una candidatura de coalició d'esquerres... en la qual ha adjudicat els llocs més segurs als radicals. La candidatura és la derrota dels casinos; és, a més a més, la demostració clara, palana, de que el Sr. Lerroux, presoner de certs compromisos, ha hagut d'accedir a les exigències d'alguns amics i que continuarà la tradició de "administració republicana" a l'Ajuntament de Barcelona, si la nostra candidatura no la redueix a la minoria... Demanaven al Sr. Lerroux homes nous, com els hi demana el Bloc... El Sr. Lerroux respon amb noms vells, desacreditats en l'administració municipal". (14)

En aquesta crítica hi havien punts de coincidència amb els grups d'esquerra, sobretot pel que fa referència als integrants de la candidatura. Difícilment el Partit Radical podia aconseguir en pocs mesos la renovació que se li demanava, exigida per noves circumstàncies, ja que patia de mals endèmics i talcuanyat prestigi del pas per l'Ajuntament d'alguns dels seus homes.

II.2.2.- ELS REPUBLICANS.

La candidatura d'esquerreres estava composta sobretot per membres del Partit Radical, i es sustentava en els principis que havien informat l'Assemblea de Parlamentaris. Els altres partits republicans, malgrat el seu desacord amb Lerroux, s'avingueren a col.laborar-hi amb l'objectiu de presentar batalla conjuntament a les dretes coalicionades.

Els candidats republicans eren:

DISTRICTE	I.	Domingo Blanqué. Industrial.
"	II.	Leopoldo Benítez. Capità Marina.
"	II.	Antonio Roma. Industrial.
"	III.	Bartolomé Casajuana. Industrial.
"	IV.	Francisco Granada. Industrial.
"	IV.	Hanuel Carvi. Industrial.
"	V.	José A. Mir Miró. Advocat.
"	V.	Lluís Companys. Advocat i Periodista.
"	VI.	Rafael Estela. Comerciant.
"	VI.	Casimir Giralt. Industrial.
"	VII.	Emiliano Iglesias. Advocat.
"	VII.	Eduardo Batalla. Industrial.
"	VII.	Antonio Montaner. Advocat.
"	VIII.	Antonio Ambros. Advocat i Comerciant.
"	VIII.	Javier Gambús. Periodista.
"	IX.	Rafael Guerra del Río. Advocat.
"	X.	José Jorge Vicens. Periodista.

(15)

La politització del sufragi, imposada per les circumstàncies, adoptà el valor del dilema entre l'Espanya oficial i l'Espanya real, de

la qual els republicans se sentien representatius esmerant-se en afirmar que les úniques forces que no queien en el joc caquiquil eren les esquerres:

"... Jamás unas elecciones municipales tuvieron el alto valor político que tienen las próximas... Es por algo más de unas actas por el hecho de tener más o menos concejales que el partido de enfrente, por lo que se puede influir en la política local...

Se debate el pleito a la patria. Frente a las oligarquías imperantes, frente a la política nefasta de los partidos monárquicos, frente a la España reaccionaria, envilecida y putrefacta, frente a la España inservible de los latrocinios y los crímenes de sus gobernantes, frente a la España depauperada y hambrienta, entregada a la voracidad de unos bandidos desalmados, frente a la España que quiere vivir -o ir muriendo- aislada del mundo, ajena a la lucha que acita las entrañas del mundo, cobardo hasta acuanter todas las injurias y atrocidades, se ha levantado la parte sana del país, se han levantado los ciudadanos de buena voluntad, los que anhelan una nueva patria, fuerte, próspera y profunda, en la que impere la justicia y se respeten las libertades y el pueblo que trabaja y sufre encuentre por fin con remuneración justísima a su esfuerzo, y no como ahora, que, cuando reclama por derecho indiscutible lo que le corresponde, se le fusila bárbara y despiadadamente... Ninguna fuerza política encarna como el Partido Radical el sentido renovador que informa este movimiento..." (16)

En considerar el moviment de rebel·lió de l'estiu com un important element de despect del règim monàrquic, i una esperança per aconseguir-ne la ràpida caiguda, els republicans confiaven en una resposta d'esquerres de l'electorat:

"... Las elecciones próximas han de ser una manifestación abrumadora y desbordante del espíritu republicano, ... que va a hacer tangibles las aspiraciones del pueblo y a condenar los crímenes y excesos del Poder...

Dos objetos tiene la campaña electoral:

- Vencer al gobierno.
- Hacer frente a la Lliga, luchar contra su política absorbente y caciquista, impedir que siga manoseando los intereses de la ciudad con fines exclusivistas, de partido, de camarilla..." (17)

Amb la finalitat de mesurar el vot republicà a la ciutat, el Partit Republicà Català de recent formació no s'adherí a la candidatura, però la recolzà en permetre la inclusió en ella de Lluís Companys, prenent posar per davant dels interessos del partit els interessos globals:

"...Espero obligado que estas elecciones nos sirvan para dar otra gloriosa embestida al régimen y que ante esta enorme responsabilidad y trascendencia todos los partidos de izquierda antepongan el deber supremo del ideal a los intereses partidistas... reconozcan la política de la unión y si alguna duda hubiésemos podido tener se habría desvanecido al contemplar el triste e inhumano espectáculo que nos han ofrecido los regionalistas, infieles a los compromisos contraídos, perjuros a Cataluña y traidores a España, prestándose ser dóciles instrumentos de una monarquía centralista. La candidatura de la Lliga ya no puede combatirse como una candidatura de derecha, pero catalana, sino como una candidatura ministerial...

Quando fuim requerides para que prestéssim nostre assentiment a una candidatura de coalició de esquerres, nosotres hùbim de contestar: "No discutimem el número de candidats que se

nos adjudiquen... lo que nos interesa es que la candidatura en conjunto responda a esa política de renouación que el ambiente y el deber imponen. No se ha querido hacer así y declinamos toda responsabilidad...

¡A luchar! ¡Por el presente y el porvenir! ¡Por la libertad y por la Patria! ¡Por los obreros sin pan! ¡Por los presos sin culpa! ¡Por el deber!". (18)

La campanya electoral del Partit Republicà Català es centrà en la petició d'amnistia pels presos polítics considerats responsables de la vaga d'agost, entre els quals hi havia Marcel·lí Domingo, alliberat pocs dies abans de les eleccions (5-11-1917).

Radicals i nacionalistes republicans coincidien a l'hora de valorar negativament la cooperació de la Lliga amb el govern monàrquic, considerant-ho una traició. Així quedava ben ressaltat des de les planes de "La Lucha":

"...Bien está la Lliga confundida con esta amalgama insípida e incolora compuesta por políticos de todos los partidos del régimen, que fueron fracasando mientras llevaban a la patria por caminos de perdición... Los traidores, los desleales, los salvados bien están con los hombres procesados del régimen. Los uno el mismo afán de ambición, la misma desvergüenza, idéntica carencia de ideales y la misma indiferencia ante el sufrir del pueblo que quiere a toda costa salir de la hipocresía en que lo hundieron los gobiernos de la monarquía...

Votar a hombres de esa naturaleza, a políticos de esa consistencia es hacerse cómplice de ellos, es ser con ellos verdugos, cabos de vara y carceleros de los caballeros socialistas, de los ciuda-

danos honrados que han caído por amor a la patria.

Votar la candidatura regionalista es aceptar todos los crímenes, todas las farsas, todas las traiciones de la Lliga. Los que no quieran llenarse de reproche, ser marcados con estigmas tan infamantes, deben derrotar el domingo, ante las urnas, a los traidores, a los farsantes, a los mercaderes de las ideas, que por tan bajo precio han vendido al pueblo y a España." (19)

"...No es posible que los ciudadanos barceloneses presten su conformidad a la incalificable deserción de Cambó y de los súbditos de Cambó, convertidos hoy en camaradas de la Cierva. No se ha escapado todavía de nuestros ojos el espectáculo admirable del 19 de julio, cuando se celebró la Asamblea de Parlamentarios. Quien había de decir que los hombres de la Lliga iban a todo aquello para escalar un ministerio?

...Es una cuestión no ya política, sino de dignidad ciudadana". (20)

"... Con un cinismo insultante hablan y escriben los lligueros de moralidad y beneficios. La moralidad de que blasonan es la que han dejado pisoteada y maltrecha al romper los compromisos contraídos con Cataluña y el país entero... es la moral de unos cuantos arrivistas que se han encaramado sobre los descos del pueblo para sacar de ellos beneficios óptimos". (21)

La campanya de desprestigi contra els candidats de la Lliga fou extremadament severa:

"... Después de A. Rusiñol, lliguero y autor del pacto del hambre, después del Conde de Caralt, monárquico y opresor de los

obreros del arte fabril, después de Bertrand i Serra, lliguero y enemigo implacable de los trabajadores del ramo del agua, después del lliguero Tarrida, que se dedica a la explotación de menores en la fábrica de vidrio que tiene establecida en la barriada de Sants, de entre a la burguesía que nutre a la Lliga se destaca con gran relieve el fabricante Sedó, destinado a ser el leader del futuro Ayuntamiento, pero a los primeros chispazos de protesta popular fue un hecho la retirada del nombre de Sedó, basándola en motivos de salud...

Los candidatos lligueros son los sucesores de los que en el actual bienio se negaron a establecer para los obreros municipales el jornal mínimo de 4 ptas. patrocinado e impuesto por los concejales radicales.

Los candidatos lligueros son apoyados por la burguesía del arte fabril, la del ramo del agua, la que explota a los menores de edad..." (22)

L'abstenció en aquell context es considerava imperdonable, donat que creure en la neutralitat era donar la força a les dretes i per tant el govern:

"... Los que no votan hacen el papel de los neutrales. Ayudan con su pasividad a los asesinos del pueblo y a los mercaderes de la justicia. Nada hay más repugnante que el abstenido. Cobardo, no se atreve a dar su voto, pero deja que triunfen los enemigos del pueblo. Sólo los que a cara descubierta votan la candidatura republicana, cumplen con su deber cívico". (23)

El delicat moment polític que atravesava el país necessitava més que mai la participació activa dels ciutadans en el seu deure cívic.

S'apel.là a les virtuds d'honnadesa i civisme, contraposades a les que oferien als proteccionistes de l'altre candidatura:

"... ¡A las urnas!

- El deber de ciudadanía ir a las urnas, es deber de conciencia, es deber de civismo.

- Nadie podrá abstenerse en este instante de la enorme responsabilidad de ir a votar.

- Un pasado lleno de tradiciones y apostasías nos obliga como nunca a mirar serenamente el porvenir.

- La labor a realizar hay que hacerla hombres de conciencia y honradez, no esos hombres que lloven sobre sí el peso de una villanía y una traición.

- Los hombres que vendieron a la patria entera, bien pueden vender una ciudad.

- Piensa elector que tu enemigo es la Lliga, piensa que con más fuerza que nunca hay que luchar en este instante por la libertad y el derecho.

¡A las urnas ciudadanos! ¡A votar!" (24)

II.3.- ELS RESULTATS ELECTORALS I LA FORMACIÓ DEL NOU CONSISTORI.

En general a tota Espanya i a Catalunya triomfaren les candidatures d'esquerrres, més pel desprestigi de les dretes que per arrelament republicà. Ciutats importants com Madrid, València, Saragossa, La Coruña, donaren el seu vot a les esquerrres i altres com Bilbao i Pamplona el donaren a grups simpatitzants amb el regionalisme.

A Barcelona ciutat, però, no es compliren els optimistes pronòstics dels republicans. La somniada majoria se l'endugueren els regionalistes. Sortiren electes 13 regionalistes, 12 republicans i un jaumí.

Resultaren candidats electes de la Lliga:

- Districte II. Josep Puig Esteve.
- " II. Xicoy.
- " III. Antoni Martines Domingo.
- " III. Lluís Nicolau d'Oliver.
- " IV. Ramon Coll Rodós.
- " IV. August de Bull.
- " V. Josep Carabon.
- " VI. Rafael Cardona.
- " VI. Pau Salvat.
- " VII. Jacint Laporta.
- " VIII. Carlos Jorda.
- " VIII. Manuel Sabater.
- " IX. Joan Viñas.

Al districte tercer triomfà també Bolós, jaumí defensat per la Lliga.

Els candidats electes de la candidatura republicana eren:

Districte	I.	Borénach Blanqué.
"	II.	Antonio Roma.
"	IV.	Manuel Carvi.
"	V.	Josep A. Mir Miró.
"	V.	Lluís Companys.
"	VI.	Casimir Giralt.
"	VII.	Emiliano Iglesias.
"	VII.	Eduard Batalla.
"	VII.	Antonio Montaner.
"	VIII.	Javier Gambús.
"	IX.	Rafael Guerra del Río.
"	X.	José Jorge Vinaixa.

Els residents que continuaven eren: García Ynclede (Partit Republicà Radical), Martí Ventosa (liberal), Puig de la Bellacasa (Lliga Regionalista), Ullod (PRR), Durán (LL.R), Soler (caumista), Vila Parei-cas (Unió Federal Nacionalista Republicana), Rogent (LL.R), Callen (PRR), Munné (PRR), Ribalta (LL.R), Raventós (LL.R), Calderó (LL.R), Gardó (PRR), Balañó (PRR), Arroyos (PRR), Llonis (liberal), Cirera (LL.R), Gili (LL.R), Morales Pareja (PRR), Mauri (liberal), Jover (LL.R), Borrull (PRR), Pascés (PRR), i Giner de los Ríos (PRR), que va renunciar per incompatibilitat.

En conjunt, 23 republicans, 22 regionalistes, 3 liberals i 2 carlins. (25). La majoria republicana sobre la Lliga no significà però cap seguretat en les votacions, doncs els regionalistes comptaven amb l'aliança dels morènquics i circumstancialment amb la dels naciona-listes republicans.

Respecte al nombre de residents obtinguts per la candidatura d'esquerra es produí un descens notable de vots respecte a les votacions anteriors. Segons "El Veu", la Lliga obtingué 23.336 vots i els republicans 19.668. La taula següent, és treta de la mateixa font, ens indica el procés de distribució de vots respecte a les anteriors eleccions de 1915:

Districte	<u>Lliga</u>		<u>Republicans</u>	
	<u>1915</u>	<u>1917</u>	<u>1915</u>	<u>1917</u>
I.			2.569	2.208
II.	2.342	2.623	2.130	1.823
III.	1.670	2.260	870	913
IV.	1.698	3.025	1.939	1.579
V.	1.560	1.881	2.331	2.451
VI.	4.088	4.877	3.379	2.981
VII.	1.631	3.001	4.841	3.334
VIII.	2.502	2.939	2.105	2.015
IX.	1.110	1.162	001	1.111
X.	743	1.105	2.692	1.253
	<u>17.344</u>	<u>22.873</u>	<u>23.946</u>	<u>19.668</u> (26)

Els radicals interpretaven aquesta devallada com un resultat de la precipitació amb que s'havien confeït les llistes doncs confiaven amb un ajornament dels comicis degut a les crisis governamentals.

El Partit Republicà Català considerarà els resultats com una derrota pels republicans i no pas per les mateixes raons que utilitzà el Partit Radical:

"... La candidatura republicana ha sido derrotada porque no era lo que debía ser. lo que quería que fuese la opinión democrática barcelonesa... Sólo con candidaturas republicanas prestigiosas, en las que figuren nombres que inspiren confianza, volverán a actuar los republicanos... No basta hablar de la unión de las izquierdas para hacerla efectiva. Son necesarios hechos para que se consolide y para vigorizarla.

La libertad de cuantos cayeron en las jornadas sangrientas de Agosto reclama, exige que las izquierdas actuen unidas. Sólo cuando esta unión tenga una finalidad más alta que la de ir a la conquista de las actas, podrá perdurar en provecho de Cataluña y España..."
(27)

Aquesta insinuada acusació d'oportunisme als lerrouxistes anà acompanyada d'una actitud de reserva enfront dels companys de consistori doncs hom considerava que la coalició per combatre les dretes no justificava l'aprovació d'una política desencertada.

En la sessió constituent, presidida per Josep Rocha, es procedí a l'elecció de batlle segons autoritzava la Real Ordre de 20-1-1917, per votació entre els regidors. La lluita tornava a enfrontar a Antoni Martínez Domingo, candidat regionalista, amb Manuel Morales Pareda, republicà recolzat per les esquerres, convençudes que el càrrec els pertanyia:

"El Ayuntamiento de Barcelona no puede mantenerse al margen de los grandes movimientos políticos porque es nuestra ciudad, en España, la que marca orientaciones a seguir... La lucha entre derechas e izquierdas que por algún tiempo se templó por exigencias momentáneas, que desaparecieron para no volver, torna a adquirir sus naturales y

lògics términos de intensidad... hemos venido a la conclusión de que todos los problemas est n concretados y tienen su solución en la lucha de estas dos opuestas ideologías...

El alcalde de Barcelona, como cumple la historia de este pueblo, tendr  una clara significación liberal, izquierdista, con  republicana". (28)

Gràcies a la unitat de les esquerres sortí elegit Manuel Morales Pareja, "republicano austero, de honorabilidad indiscutible".

La Lliga, en un ambient tens, manifestà a través del seu portaveu Durán i Ventosa el seu desaccord en l'elecció, al llegant l'origen andalús de Morales, i la popularitat de Martínez Domingo, aix  com la seva força electoral.

En la distribució de les t rences d'alcaldia trionf  també la candidatura republicana, formada per Emiliano Iglesias, Enrique Vila Lezniecs, José A. Mir Miró, Luís Call n Cruz n, Noel Llorens Bertand, Pedro Baln  Espin s, Rafael Ulled Altemir, Alfons Mauri, Miquel de Sol  i Ton s Burull Jacas.

El debat posterior es polaritz  entre Durán i Ventosa, i Emiliano Iglesias, insistint ambdós en el delicat tema de l'autonomia, i representant la vella tàctica política de l'insult i el despectiu personal com a arguments.

Començava aix  un nou bienni que en res afavorí el municipi doncs l'oposició entre els dos camps regionalista quedava reduïda en la majoria de les ocasions a la polèmica, decantant cada vegada més el ciutadà vers l'abstenció.

CAPITOL II- LES ELECCIONS DE 1917.

NOTES.

1. L'estudi més concret és el de J. A. Lacomba. "La crisi espanyola de 1917". Madrid, 1970.
2. M. Tuñón de Lara. La España del siglo XX. Pag. 45.
3. I. Molas. Lliga Catalana. Vol. 1, pag. 113.
4. "La Veü de Catalunya", 12-6-1917.
5. I. Molas. Lliga Catalana. Vol. i, pag. 113.
6. "La Veü de Catalunya", 4-11-1917.
7. "La Veü de Catalunya", 4-11-1917.
8. "La Lucha", 4-11-1917.
9. "Gaceta Municipal de Barcelona", 25-7-1917.
10. "Gaceta Municipal de Barcelona", 25-7-1917.
11. "La Veü de Catalunya", 4-11-1917.
12. "La Veü de Catalunya", 4-11-1917.
13. "La Veü de Catalunya", 7-11-1917.

14. "La Veu de Catalunya", 6-11-1917.
15. "El Progreso", 7-11-1917.
16. "El Progreso", 29-10-1917.
17. "El Progreso", 28-10-1917.
18. "La Lucha", 7-11-1917.
19. "El Progreso", 8-11-1917.
20. "La Lucha", 9-11-1917.
21. "La Lucha", 10-11-1917.
22. "El Progreso", 11-11-1917.
23. "El Progreso", 9-11-1917.
24. "La Lucha", 11-11-1917.
25. "Gaceta Municipal de Barcelona", 1918.
26. "La Veu de Catalunya", 12-11-1917.
27. "La Lucha", 12-11-1917.
28. "El Progreso", 1-1-1918.

CAPITOL III :

LES ELECCIONS DE FEBRER DE 1920

III.1.- CATALUNYA ENTORN 1920: L'AGITACIÓ SOCIAL I EL DESENCIS
AUTONÒMIC.

Les eleccions del 8 de febrer de 1920 estigueren marcades alhora per un clima de gran tensió social, resultant de les vaguetes i de les seqüeles repressives i per una gran inhibició política, conseqüència del desencís que havia suposat el fracàs del moviment autonomista de 1918-1919.

Aquests dos factors, que anaren desenvolupant-se a partir de l'acabament del conflicte bèl·lic, foren els determinants de l'ambient polític català. La mesura del seu abast és necessària per constatar el seu ressò en el cos electoral barceloní.

Les movilitzacions col·lectives de reafirmació nacionalista que es donaren durant els anys 1918-19, responien a una nova embranzida de la Lliga que havia vist fracassar la seva tàctica de cooperació amb la monarquia amb l'esperança d'obtenir reformes substancials i que ara feia marxa enrera retornant a la seva vella estratègia d'aglutinar tot el poble català sota l'ideari nacional per aconseguir-ne la direcció política i així enfrontar-se amb L'Estat central.

El tomb, derivat de la sortida del govern dels regionalistes (crisi del govern Maura i nou gabinet García Prieto, 9 novembre 1918), coincidí amb les acaballes de la guerra (11 de novembre de 1918: firma del armistici) i amb l'ambient d'eufòria popular que havia suscitat el recolzament per a les minories nacionals oprimides dels famosos 14 punts del programa de Wilson. Segons Amadeu Hurtado:

"el pensament que portaven els polítics catalans era lògic dintre del concepte que tenien de l'actualitat del món. Consistia a aguditzar el problema de l'autonomia amb prou fermesa perquè arribés a adquirir la categoria d'una d'aquelles qüestions de particularismes nacionalistes d'Europa que els aliats anaven a resoldre". (1)

El ressò de la situació internacional no sols afectava el nacionalisme conservador sinó que també els republicans i socialistes espanyols contemplaven com una derivació de la guerra l'aparició de situacions revolucionàries en els Imperis Centrals i estimulaven el nacionalisme i l'obrerisme com a possibles alternatives al règim monàrquic caduc (2). En aquesta postura hi coincidien també els nacionalistes republicans estimulats pel gest favorable al manteniment de les nacionalitats en el si de les repúbliques soviètiques.

Aquesta concordància dels polítics en els objectius autonòmics no es corresponia en el moment de definir la tàctica concreta per obtenir-les, doncs mentre els republicans eren conscients de la impossibilitat de la monarquia en assimilar les reivindicacions catalanes, els regionalistes mantenien el seu doble joc de lluitar contra els governs centrals alhora que els hi demanava concessions.

El liderat que la Lliga exercia des del Consell de la Mancomunitat va servir per fer prevaler les seves tesis i començà a elaborar-se un projecte d'Estatut, sobre les Bases del plebiscit realitzat per l'Escola de Funcionaris d'Administració Local, que es presentà a Madrid per a la seva aprovació (29 novembre 1918). La incapacitat de García Prieto per afrontar la situació a Catalunya derivà en un nou canvi de govern, que passà a ésser de nou dirigit per Romamones.

L'eufòria que els catalans manifestaven en el carrer en aquests mesos quedà neutralitzada per la reacció espanyolista, protagonitzada per determinats sectors a Madrid i polítics dinàstics que ostentaven la representació d'algunes Diputacions castellanes.

Les intervencions de Niceto Alcalá Zamora i Antonio Maura en el parlament definiren aquelles actituds i provocaren la marxa dels diputats catalans i bascs de les Corts (12 desembre 1918). Els arguments eren prou coneguts: l'afirmació de la unitat de la Pàtria i el recel de la resta del país davant els interessos econòmics de la burgesia industrial, aquesta aprensió no sols era emprada per a les campanyes dretanes, sinó que també fonamentava la propaganda anarcosindicalista en insistir en el desmarcament del moviment obrer de la lluita autonòmica.

Romanones el 17 de desembre donà la resposta governamental al Projecte d'Estatut presentat pel Consell de la Mancomunitat, en el qual es manifestava el propòsit de crear una Comissió extraparlamentària, integrada per representants de tots els partits polítics a fi d'estudiar el problema català; la reacció dels polítics catalans fou la convocatòria d'una Assemblea de diputats i sendors encarregada de redactar ja d'immediat l'Estatut autonòmic. El projecte estatutari fou aprovat per l'Assemblea de la Mancomunitat i sotmès de nou a consulta dels Ajuntaments (26 gener de 1919).

Aconseguida una resposta col·lectiva que donava suport al document, els parlamentaris catalans, regionalistes i republicans, retornaren a les Corts madrilenyes per defensar-lo, i plantejar, a proposta de Cambó, un referèndum popular. Però, en el mateix dia que les Corts havien de pronunciar-se al respecte, foren clausurades pel govern

(27 de febrer de 1919) a causa dels forts conflictes socials que sotregaven Barcelona.

Irrumpia així en el procés de lluita autonomista la força del moviment obrer que es desenvolupava entre una legislació anacrònica (fins el 23 de setembre de 1919 no fou regulada la jornada laboral de 8 hores) i una forta repressió exercida per l'exèrcit fins i tot de forma directa per pistolers a sou de la patronal que els governs no volgueren o sapigueren controlar i deturar.

La ceguesa dels governs i la intransigència de la burgesia exacerbaren les inquietuds socials i trencaren de forma definitiva el front comú obert amb motiu de la petició autonòmica.

Marcel·lí Domingo, uns anys més tard, comentà així la situació:

"El año 1919 marca la última coincidencia de todos los catalanes en una petición al estado español... El Parlamento rechazó el Estatuto. El gobierno se negó a discutirlo. En la hora en que se deliberaba respecto a la actitud a adoptar ante el engaño de que habíamos sido víctimas algunos y la repulsa de que habíamos sido objeto todos, se produjo un movimiento social con organización e ímpetu esplendentes y se acabó la coincidencia. Unos asambleístas se arrinconaron en sus casas, otros tomaron las armas contra los obreros, otros fueron a apoyar al poder central contra las aspiraciones de una parte de Cataluña, otros se colocaron resueltamente al lado de los obreros en marcha". (3)

No menys explícites foren les paraules del líder de la Lliga Francesc Cambó :

"En aquell moment precis s'esdevingué a la nostra terra, com tantes vegades ha escaigut amb la història dels moviments nacionalis-

tes, un conflicte social d'excepcional importància. Les vagues generals de serveis públics i de la indústria privada a Barcelona, creen una situació nova, que el Comité Executiu (de la Mancomunitat) hagué de tenir en compte (...) I àdhuc contrariant els sentiments de gran part dels patriotes de Catalunya, el Comité Executiu es veié en el cas de prendre la decissió d'ajornar tot moviment en pro de l'Autonomia mentre duressin aquelles circumstàncies socials. L'acord fou pres per unanimitat". (4)

Però "aquelles circumstàncies socials" aludides per Cambó, no eren pas una novetat excepcional. D'ençà de la crisi econòmica que seguí al final de la guerra, els patrons catalans havien intentat mantenir un cert nivell de guany, però a causa de l'increment dels preus de les matèries primes i de la seva desbancada dels mercats europeus, sols podien aconseguir-ho amb el manteniment d'uns sous elementals, que els treballadors veien disminuir dia a dia al comparar-los amb l'alça constant dels preus.

El descontent obrer corria parell amb l'auge del sentiment nacionalista i mentre es debatia el projecte d'Estatut, el dia 19 de gener eren suspeses les garanties constitucionals a Barcelona, i era detingut el líder sindicalista Salvador Seguí.

La vaga de "La Candiense" (febrer 1919), que derivà en vaga general a Catalunya, fou el primer moviment que aplicà la tàctica adoptada per la CNT en el Congrés de Sants (juny-juliol 1918), i va servir per constatar la força del moviment obrer organitzat, alhora que per demostrar les discrepàncies entre l'exèrcit, el govern i la patronal a l'hora de resoldre els conflictes.

L'efímera victòria sindicalista, en aconseguir aixecar de nou el moviment vaguístic per la readmissió dels acomiadats, endurí les posicions

cions repressives de la patronal; el mes de novembre aplicà per primera vegada el locaut i posteriorment, en resposta a una nova convocatòria de vaga (4 desembre 1919), no sols tancà fàbriques i tallers sinó que es negà a admetre a cap treballador sindicat.

Aquest auge obrer, estimulat per l'esperança que la revolució russa imprimia en els dirigents anarcosindicalistes, no es traduí però en cap reforma política, doncs les successives crisis de govern foren resoltes pel monarca amb el mecanisme tradicional de consulta amb els desgastats caps dels partits. Les úniques eleccions legislatives que es convocaren en el període (abril 1919) donaren un feble augment dels excons esquerrans (19 republicans i 6 socialistes) però continuaren afirmant el predomini del vot quasi caciquil en el conjunt de L'Estat espanyol (329 diputats dinàstics) mentre que l'abstencionisme propugnat per l'anarcosindicalisme anava influint en el cos electoral.

Al mes de gener de 1920 com a resultat de la repressió que havia seguit a les vagues, els diaris es publicaven amb censura prèvia i el periòdic del Partit Radical, "El Progreso", inclús deixà de publicar-se totalment durant quasi bé tot el mes.

També en aquestes dates es produïren nombroses detencions de sindicalistes i també dels advocats radicals, Ulled, Asprer i Guerra del Río, més directament lligats amb els afers laborals. Obligats per l'autoritat, els patrons hagueren d'aixecar el locaut (5), però la crisi econòmica comptà el fet de no readmetre tots els obrers acomiadats.

La lluita de classes havia desbancat l'acció reformista dels partits i la política havia passat de les sales de reunió al carrer, éssent difícilment controlada des de Madrid i ni tan sols des de Barcelona. Lerroix parlà al Parlament en aquest mateix mes de la situació confosa de la ciutat, on el pistolisme s'havia emparat dels carrers

i els dirigents obrers eren empresonats.

Les eleccions municipals havien de desenvolupar-se doncs, enmig d'una situació d'extremada tibantor, gens propícia per iniciar les campanyes des de l'òrbita dels problemes locals. L'ambient de desengany de l'electorat es correspongué amb la pobresa de la propaganda electoral de tots els partits:

"Los actos electorales son actos de partido, sin repercusión en la vida política... el pueblo de ha cansado de una lucha ineficaz ... el municipio ha degenerado moral y físicamente... se han traído concejales forasteros venidos exprofeso para ejercer el oficio de concejal" (6)

Però malgrat l'apatia dels ciutadans, els polítics intentaren forçar al màxim les possibilitats electorals. Des de les planes de la revista satírica "L'Esquella" podem llegir la ironia d'aquest contrast i alhora la desconfiança en la gestió dels futurs elegits:

"En ple lock-out... hi ha qui treballa com en aquelles benhaurades èpoques de les deu hores i les tres pessetes. Però els que treballen no són ni paletes, ni metl.lúrgics, ni teixidors, nà són tan sols treballadors. Són candidats. I com els hi seria una mica difícil inscriure's en el cens obrer o en el patronal, han inventat un nou treball, desconegut en totes les economies que en diuen "treballar les eleccions"...

Quan arribat al municipi comenci les seves tasques, s'iniciarà el treball intensiu, però ja no treballarà pels altres, sinó per a ell, no afalagarà la vanitat estranya, sinó la pròpia... Anirà a Hisenda, a [ixample], a l'Escorxador, a on sigui, menys a Cultura, i més treballador que mai les vuit hores li semblaran reduïdes i absurd el descans dominical.

El candidat ha resolt el moviment continuu, l'energia permanent, col.loca el treball a r dit i el fa vitalici. Quan tingui seixanta anys i tothom en lloc de vuit treballi sis hores, ell les empleará totes o en les eleccions o en el municipi, sense pensar mai en vagues." (7)

III.2.- LA CAMPANYA ELECTORAL.

III.2.1.- LES DRETES.

La Lliga Regionalista era el grup que seguia detentant l'hegemonia entre les forces dretanes, tot i que el fracàs de la seva gestió en el procés de lluita autonomista havia afavorit l'aparició de nous grups que intentaven aglutinar les forces conservadores catalanes.

La Unió Monàrquica Nacional, fou un d'aquests partits (8). Fundada el 15-2-1918 a Barcelona, sota la presidència d'Alfons Sala i Argemí, n'eren membres el Marquès d'Olèrdola (M. Rius i Rius), F. Torres Vila, el Compte de Fígols, P. Milà i Camps, J. Fournier, Ll. Pons Tusquets, Darius Rumeu (Baró de Viver). Els seus trets polítics eren l'oposició a la Lliga, el monarquisme actiu, el conservadurisme social...

Els homes de la Unió Monàrquica Nacional al considerar la gravetat de la situació ciutadana sol·licitaren a Madrid l'ajornament de les eleccions (9), però al concretar-se les dates electorals es decidiren a concórrer-hi presentant candidatures en alguns districtes.

Els candidats de la UMN foren els següents:

Fco. de P. Molins Villonet- Agent comercial de canvi i borsa.

Alberto Blasco Ochoa- Arquitecte.

Arcadio de Arquer Vives- Industrial.

José Terres Haase- Propietari.

Dario Rumeu Freixa (Baró de Viver)- Advocat i Propietari.

Juan Sabadell Mercader- Advocat.

La fracció dels monàrquics partidaris de l'autonomia s'aplegà en la Federació Monàrquica Autonomista (11), fundada també l'any 1918 a fi de lluitar per a la monarquia i el catalanisme, esdevingué el grup polític aliat natural de la Lliga, i a mesura que els regionalistes es decantaven a la dreta, acabaren assimilant-s'hi. Entre altres hi pertanyien persones tan significatives com Joaquim Mª Nadal, Narcís Pla Deniel, Baró de Güell i Joaquim Maluquer i Viladot.

La Federació Monàrquica Autonomista i els jaumins sols presentaren candidats en alguns districtes i sempre col·ligats amb els regionalistes sota la bandera de l'autonomisme.

La Lliga, entre el fracàs del procés estatutari i l'augment de la lluita social, es presentà com un partit d'ordre, que reclamava el poder per exercir una acció de govern, fos des de les institucions autonòmiques, o des del mateix Estat central:

"Demanam al govern que resolgui d'una vegada la crisi d'autoritat a Catalunya que solament pot tenir solució justa i satisfactòria amb la plena autonomia, però que ara d'una manera urgent i inajornable, exigeix una acció d'Estat amb voluntat veritable de Govern que garantitzi la seguretat de les persones, el compliment de les lleis i l'observança dels pactes i que faci complir a cadascú el seu deure social perquè ni els individus ni els estaments mateixos puguin aixecar-se per damunt de l'interès total de la col·lectivitat". (12)

Al igual que hom reclamava autoritat al govern es feia una crida a la responsabilitat dels obrers, per tal de no ensorrar definitivament l'economia catalana:

"Preguem als ciutadans que considerin que l'enfonsament econòmic de la nostra terra serà vist amb complaença per tots aquells que històricament posen paranys i obstacles al desenrotllament de Catalunya, els quals ara la contemplen sense pena com va rodant a l'abisme. I els exhorta que es fixin en el profit final de les indústries estrangeres a benefici dels quals patrons i obrers, s'hauran sacrificat els patrons i obrers d'aquí..." (13)

Els candidats per districtes es donaren a conèixer el 27 de gener i eren:

- J. Trius- Industrial.
- J. Barbey- Economista.
- E. Maynes- Advocat.
- V. Blajot- Advocat.
- M. Carrasco i Formiguera- Advocat.
- J. Vilaseva i Bals- Industrial.
- J. Albiñana i Folch- Comerciant.
- J. Degollada- Advocat.
- Ll. Guarro Casas- Industrial.
- J. Tomàs i Boix- Industrial. En aliança amb S. Anglada,(Jaumí) i J. Gabarró (Federació Monàrquica Autonomista)
- J. Nonell i Pujol- Comerç.
- Xavier Tusell- Industrial.
- Josep Mª Puig i Coromines- Metge.
- Ll. Massot i Balaguer- Advocat.

(14)

En l'acte de presentació als socis del partit, la intervenció de Cambó anà en tot moment encarrilada a demostrar que la política de la Lliga a l'Ajuntament no estava aïllada de l'empresa als altres organismes locals, i de la portada a terme des de Madrid; en definitiva, es tractava d'una mateixa tàctica, d'una mateixa lluita, sempre en nom de Catalunya.

Per Catalunya i per la seva possible autonomia calia que en les properes eleccions. Barcelona votés una majoria regionalista al municipi doncs, només la majoria havia de permetre resoldre amb eficiència els problemes que la ciutat tenia plantejats:

"... En aquests moments de creixença de Barcelona és necessari que hi hagi una acció col·lectiva forta per a dir al particular: aturat que aquí s'ha de fer un parc, atura't que aquí s'ha d'establir una plaça, atura't que aquí s'ha de fer un museu..." (15).

Pels regionalistes, els problemes que la ciutat tenia pendants, eren sobretot de tipus urbà: la preparació de L'Exposició Universal, la xarxa d'enllaços amb els pobles agregats, la distribució de parcs, la manca de vivendes, els cementiris, les aigües, la pavimentació dels carrers, la Reforma interior...

Altres personatges de la Lliga que intervenen en l'acte de presentació de candidats foren Lluís Duran i Ventosa, Enric Maynes i Joan Ventosa i Calvell. Tots ells insistiren en la gran necessitat que tenia el partit en aquells moments de fer-se amb la majoria del consistori. A l'hora de valorar l'actuació anterior, Duran i Ventosa ressaltà la col·laboració de l'ajuntament en tots els actes en pro dels ideals de Catalunya i la seva participació en la lluita per aconseguir una reforma de la Llei Municipal. (16)

La presentació dels candidats anà acompanyada d'una campanya a la premsa i de nombroses visites als centres adherits a la Lliga. Potser la propaganda no fou tan agressiva com en altres ocasions degut a la franca decadència en que es trobaven els altres partits, i es centrà en repetir alguns dels motius característics del regionalisme, en el sentit que Catalunya és una entitat per damunt de les classes socials:

"Aquí a Catalunya s'imposa un flamejar de grans ideals que pugui agrupar i associar a tots els catalans, els de dreta i els d'esquerra, els que posseeixen i els desposseïts..." (17)

Igual que una Nació és una entitat que supera les diferències de classes, la ciutat havia d'ésser un cos que integrés realitats socials divergents:

"Que tothom profunditzi el sentit social de les eleccions per regidors, perquè la ciutat és ja la societat sencera. I així, procurin els concellers comprendre que la recta administració i la perfecció dels serveis són tan obra social com una llei obrera i des del moment, més obra social que un programa bolxevista" (18).

Els regionalistes insistien en recordar que Barcelona havia d'ésser la futura capital de la nova Catalunya i l'eix per on havia de passar tota la política catalana:

"Barcelona, orna i concreció de tots els delers d'alliberament de la terra catalana, de tots els desigys de grandesa nacional, serà sempre el senyal indicador de la nostra potencialitat com a poble i que tothora el govern de la ciutat ha de transcendir en la normalitat del govern de Catalunya i en la facilitació d'aconseguir-ne la plenitud". (19)

"Recordem tots que una ciutat és una idea, que una ciutat és una pàtria i que en aquesta suprema concreció que constitueix la flor d'una civilització i el resum d'una nacionalitat, Barcelona és Catalunya. I és per això que durant els dies més gloriosos de la nostra nacionalitat viva i fecunda, generosa i dinàmica, totes les viles de Catalunya esdevenien, de dret i de fet, "carrers" de Barcelona..."

Barcelona, cap i casal de Catalunya, residència del govern incipient... renovarà una vegada més el plebiscit a favor de la nostra autonomia..." (20).

Un altre argument que els regionalistes utilitzaren fou l'avantatge que suposava el poder municipal a les seves mans, ja que eren una garantia de pau social i alhora esperança en la lluita per a l'autonomia continua:

"La Lliga afirma: la pau dels esperits i la pau material de la ciutat, per tal com significa l'imperi del sentit català, del sentit de justícia, i amor al progrés de la ciutat en les múltiples intervencions del poder municipal en els probelmes socials i de subsistències". (21)

"Els habitants de Barcelona que votin la candidatura nacionalista votaran per la pau ciutadana, votaran per la llibertat política i votaran per la justícia social... per a la nostra ciutat, per a la nostra benvolguda i adolorida urbs, les eleccions ... tenen una importància cabdal... car l'Ajuntament que resti constituït... serà el que haurà de preparar l'ambient de pau i concòrdia, d'afirmació i optimisme que ferà possible i fecunda la propera exposició ..." (22)

La constant honradesa en la gestió pública dels homes del partit fou exemplaritzada recordant les experiències hegemòniques a la Diputació i a la Mancomunitat:

"Voteu per la catalanitat i per l'honradès de l'Ajuntament" ens diu La Veu del dia 7-2-1920, i F. Cambó en l'acte de presentació dels candidats demanarà la majoria al municipi, "Presentant la nostra història a la Diputació, la nostra història a la Mancomunitat i la nostra història en el govern de l'Estat quan hem estat Ministres..." (23)

Enfront a aquesta modèlica gestió la Lliga considerà que no calia ni parlar dels lerrouxistes, si no tan sols "analitzar la seva gestió municipal durant 20 anys " (24). La Lliga prometia enfront a les altres candidatures: "Una administració honrada dels negocis municipals... i un sentit ciutadà, d'amor a les nostres coses, al nostre esdevenidor, i a la cultura barcelonina, que amb fets hem demostrat arreu on els nostres homes han tingut govern i poder" (25).

La preocupació per la cultura barcelonina es manifestà en dies pròxims a les eleccions municipals en diversos articles que sortiren a "La Veu" sobre problemes culturals i educatius de la ciutat i sobre la capacitat dels regidors de la Lliga a la Comissió de Cultura de l'Ajuntament.

III.2.2.- ELS REPUBLICANS.

Els lerrouxistes foren afectats per la repressió conseqüent a l'increment de la lluita social a Barcelona i hagueren de moure's en la contradicció d'encoratjar la lluita obrera sense arribar a dirigir-la.

Quelcom de similar els passà amb l'autonomisme. Encara que en els debats al Parlament fessin causa comuna amb els republicans nacionalistes, era evident que el catalanisme no entrava de ple en els seus objectius i que la seva actitud fou més un intent de no restar aïllats que no pas un seriós canvi de principis.

La candidatura que presentà fou la següent:

"Jaime Turró - Industrial.

Ramon Palau - Farmacéutic.

Leopoldo Benítez - Capitán de Marina.

"

Jesús Ulled - Abogado.

Francisco Granada - Editor.

José Capdevila - Industrial.

Miguel Gatell - Industrial.

Francisco Boada - Médico.

Fèlix Roure - Industrial.

Cl. Vilaldach - Comerciante.

Juli Marial - Industrial.

P. Doménech - Industrial.

M. Riera - Farmacéutico.

Ll. Pahissa - Periodista.

I. Naves - Industrial.

B. Guñalons - Comerciante.

A. A. Santamaria - Industrial.

B. Casajoana - Industrial y Propietario. " (26)

De cara a la presentació dels candidats, es realitzaren actes en els centres adherits al partit i es feu el míting de la "Casa del Pueblo", el 31 de gener. Hi parlà Julian Clapera en nom de les juventuts del partit i centrà molts dels punts que seran reiteradament repetits els dies que durà la propaganda electoral. Per a ell, la Lliga era responsable del lock-out que afectava a la ciutat i la millor prova de l'esperit lluitador dels homes del Partit Radical era l'empresonament d'alguns d'ells. Una conseqüència d'aquest darrer fet era la necessitat que guanyessin les esquerres, si més no per alliberar els presos. (27)

Jesús Ulled en aquest mateix acte accentuà la preocupació social del Partit Radical afirmant que el programa dels socialistes madrilenys en aquestes eleccions era el que ells ja portaven a terme a Barcelona des de feia molts anys.

Altres intervencions foren les d'Antoni Montaner i Emiliano Iglesias. Tots dos parlaren de la crisi del partit i de la necessitat del vot popular, ja que l'abstenció afavoria les dretes. La intervenció d'Antoni Montaner se centrà també en els atacs a la Lliga:

"Si a La Lliga se le hubiera concedido la autonomía, ¿Qué iba a hacer? ¿Concedería libertades al pueblo? No. Seguiría declarándose por el pacto del hambre...

Después de ser libres, de enseñarles en catalán, de redactar en catalán los documentos oficiales ¿Qué? ¿Los iban a liberar de los patronos? No. Seguirían recogiendo los atributos del poder central, aunque clamen contra él" (28).

Les crítiques anaven dirigides també a les candidatures republicanes nacionalistes, a les quals acusaven d'ajudar a la dreta, en el cas del Partit Republicà Català, i fins i tot d'ésser aliats de la Lliga.

L'anàlisi de la propaganda que aparegué en el diari "El Progreso" en els dies previs a les eleccions ens permet afirmar que aquesta se centrà en:

- a) Atacs a la Lliga, qüalificant-la de burgesa, reaccionària i clerical, en l'estil semblant al que ja hem trobat en altres diades electorals.
- b) Atacs al govern civil que havia imposat als diaris una censura prèvia privant de parlar dels presos i de la qüestió social, en els dies que durà la propaganda electoral.
- c) Atacs al abstencionisme obrer de l'estil: "Abstenerse es votar por tus verdugos y por tus perseguidores", " El que no vote es porque quiere que siga dominando en Barcelona la Fed. Patronal" (29).

d) Defensa del sindicalisme obrerista, no marxista.

El balanç de l'actuació anterior dels homes del partit en el municipi feia palesa, de manera semblant als arguments de la Lliga, les dificultats de portar a terme qualsevol tasca sense comptar amb les majories consistorials. Els radicals plantejaren la hipòtesi que si en aquells moments tinguessin la majoria, l'ajuntament podria jugar un paper en les lluites socials:

"Los radicales han hecho en el ayuntamiento una meritísima labor social y cultural, si no han podido hacer más, ha sido porque hay una mayoría derechista...

Si los obreros se abstienen de votar hubieran votado a los radicales, el Ayuntamiento hubiera puesto a raya a la Federación Patronal, evitando que se hubiera repetido en Barcelona el pacto del hambre" (30).

Si considerem el caire de la propaganda electoral dels principals grups com un fonamental indicador dels problemes que sotragaven la ciutat, és evident que també el Partit Republicà Radical, posà en primer terme el conflicte social.

Dins el camp del republicanisme, els altres partits que presentaren candidats foren el Partit Republicà Català i la Federació Democràtica Nacionalista.

El Partit Republicà Català després d'haver participat activíssimament a les campanyes autonòmiques i d'haver promocionat les vagues i els projectes de vagues revolucionàries de la UGT i CNT, entrà en una seriosa crisi a la fi de l'any 1919, en proposar Layret i Companys

l'adhessió a la tercera Internacional, fet que provocà una sèrie d'escissions. Les repressions que seguiren al moviment vaguístic contribuïren a l'extinció del partit. (31)

Però, a les eleccions de 1920 presentà encara candidats per alguns districtes que foren:

Magin Cartaña Montserrat
 Eladio Rodríguez Fábregas
 Jaime Font Mario
 Juan Tauler Palomares
 Juan Gili Ferran
 A. Oliva Oliva
 B. Duart Fava
 Jaume Virgili Jover
 Ernesto Ventos Casadevall. (32)

El nou grup que sortí a la confrontació fou la Federació Democràtica Nacionalista, fundada per Francesc Macià. El seu programa es feu públic el 2 de febrer de 1919 i definí l'objectiu de diferenciar-se dels altres partits per incidir molt més marcadament amb la necessitat de la independència total per a Catalunya.

Els seus candidats foren:

Ramon Aguiló Gil - Advocat.
 Ramon Duran Albosa - Industrial.
 Claudio Castells Cumella - Metge.
 Eduard Xalabarder Serra - Metge. (33)

III.3.- ELS RESULTATS ELECTORALS I LA COMPOSICIÓ DEL NOU CONSISTORI.

Els titulars "Victòria sense precedents" encapçalen el número de "La Veu de Catalunya" dedicat al resultat de les eleccions.

Segons aquesta font, el conjunt de vots s'havia distribuït de la següent manera:

Lliga.....	25.000 vots
Partit Radical.....	16.200 vots
Unió Monàrquica Nacional.....	5.800 vots
Republicans Nacionalistes....	4.600 vots

I els 26 nous regidors pertanyien als partits següents: 14 de la Lliga, 2 jaumins i 1 monàrquic, que n'eren aliats; 5 regidors del Partit Radical, 2 de la Unió Monàrquica Nacional, 1 nacionalista independent i 1 independent. (34)

La majoria sol·licitada pels regionalistes a l'electorat s'havia obtingut, però ja les primeres valoracions de la Lliga anaven en el sentit de no refiar-se massa de les possibilitats d'acció de l'Ajuntament, ja que mentre es mantinguessin les condicions existents, només tenia sentit una acció municipal enquadrada dins el conjunt de l'obra de govern de totes les institucions de les quals depenia Catalunya:

"L'èxit d'avui encara que sembli un epíleg és pròpiament un inici. El llarg pelegrinatge era una preparació: la tasca, l'obra municipal paral·lela a la realitzada a la Diputació i a la Mancomunitat...

La casa de la ciutat serà nostra, però la trobarem delmada i buida. Mentre l'Estat no faciliti l'aprovació d'un Estatut per a règim de les grans ciutats, mentre no faciliti a llurs ajuntaments la creació d'una hissenda suficient i pròpia, només l'heroisme patriòtic, que fa miracles... podrà en part suplir mitjans que són indispensables per a tota labor de govern i administració" (35).

Aquest "heroisme patriòtic" sembla que l'entenguin els regionalistes com una delegació del poble a la Lliga perquè en nom seu governi el país, oblidant-se de les reals condicions de la vida barcelonina en aquells dies:

"Barcelona, la capital espiritual i material de Catalunya... té des d'ara un govern nacionalista. Els vots dels ciutadans, en una afirmació definitiva de catalanitat i democràcia han donat la majoria de l'Ajuntament... al catalanisme. Barcelona s'ha retrobat a sí mateixa.

En el govern de la ciutat hi han representats tots els matissos del nacionalisme català. No ha estat solament un partit polític el que ha pres possessió de la casa gran. Ha estat un poble..." (36)

El Partit Republicà Radical intentà minimitzar el seu fracàs en ressaltar en les planes del seu diari, el fet que malgrat la victòria regionalista, cada dia hi havia menys gent que votava a aquest partit:

"La Lliga con menos votos que nunca ha dado la sensación que ha triunfado. Nuestra derrota querrán aprovecharla los reaccionarios para acogotar la libertad, los burgueses para explotar mejor a los obreros..."

El 1 de junio de 1919, obtuvé la Lliga	30.998	votos
el domingo.....	24.715	"
ha perdido.....	6.283	"
El 1 de junio de 1919, el PR obtuvo...	23.866	votos
el domingo.....	19.236	"
ha perdido.....	4.630	"

(37)

Pels radicals la culpa del fracàs es devia als obrers abstencionistes, els quals havien de tornar a encarrilar-se cap a la política republicana:

"Obrero abstencionista ¿Ya sabes que ha triunfado la Lliga y con la Lliga los carlistas y la Federación Patronal? ¿Ya sabes que has contribuido con tu abstención a este triunfo? Sigue en tu sindicato para laborar para el aumento de tu salario y por la mejora de las condiciones de trabajo, pero no abandones nunca la lucha política" (38).

En la derrota també hi havia influït la desorganització dels radicals enfront de la tàctica electoral de la Lliga:

"los mercaderes de la Lliga han sabido administrar sus votos mejor que nosotros y nos han derrotado" (39).

La mateixa impressió post-electoral podem recollir des de les planes iròniques de "L'Esquella":

"La Lliga és un partit napoleònic sense possibilitat de Waterloo. A nosaltres ens fa l'efecte d'una prestigitora que va extraient candidats en lloc de tires de paper. Prou sabem que hi ha

trampa en el joc, però aquest és tan net i fluid que ens embaladim contemplant-lo... si fos amorosa seria una mena de Ninon de Leclos, sempre aimada i sempre jove, si fos general guanyaria totes les batalles, i si fos exploradora, arribaria al Polo.

Ho aconsegueix tot, menys lo que és la seva finalitat, l'autonomia...

La desfeta del Partit Radical ha estat la de totes les vides incoherents i aventureres... Mentre (Lerroux) cantà còples infamadores, mentre va anar de ronda desafiant a tort i a dret, mentre va semblar un capità de Flandes vestit a "El Siglo", va obtenir triomfs i profits.

Però ara, en lloc de cançons, diu discursos de prevere, en lloc de pegar, rep, en lloc de marxar endavant, deserta. La velle-sa de tots els Don Joans. Té reuma, abdomen, calba i compte corrent, i les ciutats, que igual que les dones no s'estimen més que els matrimonis legítims amb cabals o els amors il·legítims amb les juventuts romàntiques i temeràries, l'abandonen. Botiguer per botiguer, prefereix l'autèntic." (40)

En conjunt, podem veure com l'èxit dels regionalistes no fou, com la Lliga pretenia, la consolidació en el poder municipal del poble català. El poble català, afeblit per la crisi econòmica i les lluites socials, per la repressió, decebut dels resultats de les lluites dels partits per obtenir l'autonomia s'havia decantat cap a l'abstenció electoral, opció a la qual havien ajudat les tendències dominants en el sí del moviment obrer, l'acció directa i el sindicalisme.

Per a les esquerres moderades l'esperança sols podia arribar després de la formació d'un partit demòcrata i republicà:

"Sólo un gran partido demócrata que tuviera una noción clara de la realidad y que tuviera, sobre todo, conciencia de sus actos, podría salvar la situación, poniendo dique para evitar los desbordamientos de las masas obreras que, habiéndoseles matado sus ideales políticos se entregan, mal orientadas, a los excesos de las luchas sociales que en lugar de dulcificar la situación la irritan i la agravan..." (41)

Però evidentment, els partits republicans del moment no tenien força ni experiència ni credibilitat suficients:

"Ningún partido republicano se ha preparado para una acción de gobierno, - se ha predicado únicamente la destrucción y en lugar de disciplinar a las masas dándoles una educación cívica, se les ha impelido, primero hacia una fantástica revolución que precisamente, per ser fantástica sólo podía dar por frutos la anarquía..." (42)

La sessió constituent es celebrà tal com ho manava la llei, l' 1 d'abril i fou presidida pel Sr. Antoni Martínez Domingo.

Els regidors electes foren:

J. Albiñana Folch - Lliga

Salvador Anglada Llongueras - Jaumí

Arcadio de Arquer Vives - Unió Monàrquica Nacional

José Barbey Prats -Lliga

Leopoldo Benítez Rodríguez - Partit Radical

Víctor Blajot Romero - Lliga
 Mariano Bordas Flaquer - Jaumí
 José Capdevila Ventoàa - Partit Radical
 Manuel Carrasco i Formiguera - Lliga
 Joaquim Degollada Capdaigua - Lliga
 Josep Gabarró Bergada - Federació Monàrquica Autonomista
 Lluís Guarro Casas - Lliga
 Emiliano Iglesias Ambrosio - Partit Radical (Renúncia al càrrec de
 regidor 30-3-21)
 Julio Marial Tey - Partit Radical
 Lluís Massot Balaguer - Lliga
 Martí Matons Bofill - Nacionalista Independent
 Enrique Maynes Gaspar - Lliga
 José Nonell Pujol - Lliga
 Ramon Palau Morros - Partit Radical
 Josep Ma Puig Corominas - Lliga
 Dario Rumeu Freixa - Unió Monàrquica Nacional
 Alejo Manuel Santamaría González - Partit Radical
 José Tomás Boix - Lliga
 José Trius Tous - Lliga
 Xavier Tusell Gost - Lliga
 José Vilaseca Bas - Lliga

Aquests foren els regidors que formaren el consistori, junt amb els elegits a les anteriors eleccions:

Domingo Blanque Blanch - Partit Radical
 Joaquin de Bolos Sadena - Jaumí
 José Caraben Vendrell - Lliga
 Manuel Carvi Rodríguez - Partit Radical
 Ramon Coll i Rodes - Partit Radical

Lluís Companys Jover - Partit Republicà Català (renuncià el 2-3-21,
per incompatibilitat
amb el càrrec de di-
putat a Corts)

Xavier Gambús Ballve - Partit Radical

Casimiro Giralt Bullich - Nacionalista republicà.

Rafael Guerra del Río- (renuncia el 21-1-21, per incompatibilitat
amb el càrrec de diputat a Corts)

Valenti Iglesias Abello - Independent

Carles Jorda Fages - Lliga (renuncia al càrrec per no viure a Barce-
lona, el 18-5-21)

José Jorge Vinaixa - Partit Radical

Jacinto Laporta Mercader - Lliga

Antonio Martínez Domingo - Lliga

José A. Mir i Miró - Partit Radical (mort l'octubre del 1921)

Antonio Montaner Castaño - Partit Radical

Lluís Nicolas d'Olwer - Lliga

J. Puig i Esteve - Lliga

Antonio Roma Planas - Partit Radical

Augusto de Rull i Artos - Lliga

Manuel Sabater Carbonell - Lliga

Juan Viñas Pons - Lliga

José Xicoy Grau - Lliga

En conjunt la correlació de partits quedà repartida de la següent
forma:

26 Regionalistes
1 Nacionalista independent
3 Jaumins
14 Radicals
1 Lliberal autonomista monàrquic

- 1 Partit Republicà Català
- 1 Nacionalista Republicà
- 2 Unió Monàrquica Nacional
- 1 Independent.

(43)

Un cop constituït el consistori es procedí a la votació secreta entre els regidors per elegir el nou alcalde. Sortí electe el Sr. Antoni Martínez Domingo, amb els vots de la Lliga i els vots en blanc dels republicans i dels homes de la Unió Monàrquica Nacional.

Per a la Lliga, Martínez Domingo era:

" el batlle integèrrim i catalaníssim qui, en la més memorable ocasió de la seva vida pública, s'estimà més ser ciutadà lliure de la lliure Barcelona, que tots els honors oficials... Aquest home ha estat enlairat novament a l'alcaldia pel vot del consistori, fidel intèrpret del vot popular..." (44)

Es procedí tot seguit al nomenament dels síndics i tinents d'alcalde, que a la propera sessió municipal, una setmana després, devien triar cadascun el seu districte, resultant electes:

Jorda - Lliga
 Maynes - Lliga
 Coll i Rodes - Lliga
 Nicolau d'Olwer - Lliga
 Blajot - Lliga
 Matons - Nacionalista Independent
 Bordas - Jaumí
 Caraben - Lliga
 Laporta - Lliga
 Massot - Lliga

L'ordre en que estan citats correspon a l'ordre de les tinences d'alcaldia.

Pels càrrecs de síndics resultaren votats:

Puig Esteve - Lliga

Gabarro - Federació Monàrquica Autonomista.

La Lliga, un cop aconseguits els ressorts de poder municipals -síndics i tinents d'alcalde- deixà de banda per a una propera sessió els habituals parlaments on havien de fixar-se les línies d'actuació del futur consistori.

Els radicals, abatuts pels resultats electorals, pogueren dir ben poca cosa de la nova distribució hegemònica dels càrrecs. Només pretengueren recordar allò que hi havia hagut de positiu en la seva gestió municipal, perquè almenys es produís una certa continuïtat:

" el nuevo Ayuntamiento no puede apartarse de las orientaciones que ha trazado la democracia radical. La reforma tributaria, el plan general de enseñanza y construcciones escolares, la nueva política social y las grandes obras de saneamiento son obras del Partido Radical...

Debido al concurso que las comisiones de Hacienda han prestado a la de cultura, está en marcha la gran obra de transformación de la enseñanza que se ha emprendido según las normas de la moderna pedagogía..." (45)

Després de la distribució dels càrrecs de les comissions, els caps de les majories consistorials i de les minories parlaren en nom dels seus partits.

Maynés, en nom dels regionalistes, exposà per quina raó havien votat al nou alcalde, "encarnació del sentit cívic dels ideals regionalistes", reafirmà la fita principal del seu partit -l'obtenció de l'autonomia per a Catalunya- i no passà a exposar cap programa administratiu per al municipi -observem el contrast amb la propaganda electoral- ja que "Els actes són més eloqüents que les paraules" (46)

Iglesias, en nom dels radicals, manifestà la seva sorpresa per la manca dels tradicionals programes que s'exposaven cada any en formar-se el nou Ajuntament. De tota manera considerà que el pla de govern de la Lliga ja era prou clar i "es resumeix en autonomia i exposició", empreses en les quals el Partit Radical podia col·laborar-hi i desitjava fer-ho. El portantveu del Partit Radical recordà també que el seu partit acceptava "no sols l'autonomia de la regió, sinó que vol fins i tot la del municipi per ser aquesta l'expressió de la sobirania popular".

Aquestes coincidències no feien més que assenyalar les concomitàncies entre dos partits que amb idearis diferenciats pretenien aglutinar a sectors de la burgesia barcelonina per fer-se amb el control de la Casa de la Ciutat.

Els radicals vivien ja la seva derrota, mentre que els regionalistes començaven la seva etapa de predomini numèric a la corporació, alhora que devallava notablement, com assenyalsaven els seus oponents, el recolzament obtingut en la consulta electoral.

Malgrat l'aparició de nous partits en aquests comicis, el bipartidisme seguia dominant el consistori.

CAPITOL III.- LES ELECCIONS DE FEBRER DE 1920.

NOTES:

1. A. Hurtado. 40 anys d'advocat. Ed. Ariel 1964. Citat per Josep Mª Poblet. "El moviment autonomista". 15 . 12
2. N. A. González Casanova "Federalisme i autonomia a Catalunya" 15 . 223
3. M. Domingo. On va Catalunya. 1927. Citat per Albert Balcells Catalunya Contemporànea, pag. 16-17.
4. F. Cambó. Per l'autonomia de Catalunya. Citat per J. González Casanova. Federalisme i autonomia, pag. 252.
5. "L'Esquella de la Torratxa", 30-1-1920
6. "La Publicitat", 1-2-20
8. Segons Molas. Lliga Catalana. Vol. 1, pag 124.
9. "La Veu de Catalunya", 24-1-20.
10. "La Publicitat", 1-2-20. En aquest any, el diari no era portant-veu de cap grup i es mantenia al marge de les polèmiques partidistes.
11. idem., pag. 125.
12. Acord de l'Assemblea de la Mancomunitat, gener 1920. Citat per E. Jordi. Puig i Cádafalch, pag. 137.

13. idem., pag. 137.
14. "La Veu de Catalunya", 27-1-20.
15. "La Veu de Catalunya", 1-2-20.
16. "La Veu de Catalunya", 1-2-20.
17. "La Veu de Catalunya", 1-2-20.
18. R. Rucabado. "L'esperit de la ciutat" "La Veu de Catalunya", 6-2-20.
19. "Pel futur govern de la ciutat" "La Veu de Catalunya", 6-2-20.
20. "per Barcelona, per Catalunya". "La Veu de Catalunya", 28-1-20.
21. Pol. "Afirmacions patriòtiques". "La Veu de Catalunya", 22-1-20.
22. "Les eleccions municipals". "La Veu de Catalunya", 21-1-20.
23. "La Veu de Catalunya", 1-2-20.
24. "La Veu de Catalunya", 22-1-20.
25. "La Veu de Catalunya", 22-1-20.
26. "El Progreso", 30-1-20.
27. "El Progreso", 31-1-20.
28. "El Progreso", 31-1-20.

29. "El Progreso", 30 i 31 de gener de 1920.
30. "El Prgreso", 8-2-20.
31. Segons Alberti. El republicanisme català i la Restauració, pag. 404-406-468.
32. "La Publicitat", 1-2-20.
33. "La Publicitat", 8-2-20.
34. "La Veu de Catalunya", 9-2-20.
35. "La Veu de Catalunya", 9-2-20.
36. "La Veu de Catalunya", 2-4-20.
37. "El Progreso", 10-2-20.
38. "El Progreso", 10-2-20.
39. "El Progreso", 10-2-20.
40. "L'Esquella de la Torratxa", 13-2-20
41. "El resultado electoral y los problemas políticos de Barcelona". "La Publicitat", 10-2-20.
42. "La Publicitat", 10-2-20.
43. "La Veu de Catalunya", 2-4-20.
44. "La constitució del nou Ajuntament". "La Veu de Catalunya", 2-4-20
45. "El Progreso", 1-4-20.

46. "El Progreso", 7-4-20.

CAPITOL IV :
LES ELECCIONS DE 1922

IV.1.- LA CRISI FINAL DE LA MONARQUIA: VIGILIES DE LA DICTADURA.

La crisi que arrossegava la monarquia espanyola d'ençà de l'esfron-
dament del sistema canovista es va accentuar entorn 1921, a l'esti-
mular el monarca directament les accions militars al Marroc. Aques-
ta ofensiva colonial amb ressò de patriotisme espanyolista no encai-
xava en absolut amb la situació exhausta del país.

El caire improvís de les campanyes africanes no va fer-se manifest
mentre es conquerien nous territoris, però a partir dels desastres
d'Annual i Monte Arruit, les esquerres tingueren un bon suport popu-
lar en les seves intervencions parlamentàries orientades a exigir
responsabilitats per la mort absurda de milers de soldats, i demanar
justificacions per la incomprendible administració dels territoris
marroquís.

Republicans i socialistes donaren així un cop fort a l'exèrcit, en
desprestigiar públicament algunes de les seves altes jerarquies,
però la seva campanya afeblí també la institució monàrquica, malgrat
no fossin plantejades encara alternatives de renovació. En les con-
flictives relacions entre l'exèrcit i els parlamentaris de l'oposició
hi quedà involucrat el propi rei, em manifestar-se públicament en
el seu discurs a Còrdova el mes de maig de 1921 (1), en favor de l'e-
xèrcit i en criticar a la classe política.

L'exèrcit i el monarca tingueren ocasió de revenjar-se de les crí-
tiques més tard en donar suport obertament el Directori primoriveris-
ta.

Miguel de Unamuno es dolia del desprestigi assolit per la institució
monàrquica:

"Desde el 1º de junio de 1917 hasta el fin de este año de 1921 ha acabado de deshacerse el prestigio que tuviera la dinastía y que no era sino "prestigio" en el sentido primitivo de esta palabra, es decir, engaño. Hoy no defiende ya nadie la dinastía por sí misma. Los más cucos tratan de explotarla aprovechándose de su debilidad.

Al terminar este año de 1921, la monarquía borbónica habsburguiana española, es, motalmente, un cadáver y un cadáver en descomposición pestífera. Y en torno a él, de este régimen cadavérico, los cadáveres de Monte Arruit" (2).

La monarquia no sols trontollava però pel desprestigi popular de la milícia, sinó que quedava també seriosament afectada per la demostrada incapacitat dels seus governants a fi de resoldre la tensió social, aguditzada a Barcelona a partir de l'ocupació del càrrec de governador civil, per S. Martínez Anido (8 de novembre de 1920).

La repressió exercida pels representants del govern, amb el vist-i-plau de la burgesia catalana, i la violència del pistolisme de la patronal abocaren l'anarcosindicalisme pels viranys del terrorisme, allunyant cada vegada més el moviment sindical de base de la direcció escindida entre el radicalisme faísta, la moderació sindicalista i el dirigisme leninista.

Els atemptats contra dirigents sindicals, la tristement famosa llei de fugues, els locauts patronals, l'assassinat a mans de pistolers de dirigents i simpatitzants de la lluita obrera (Francesc Layret, Salvador Seguí, R. Ullé) foren contestats per la CNT amb l'acció terrorista directa i individual d'alguns dels seus membres (com la que costà la vida al cap de govern Eduard Dato) i amb crides a la vega per defensar-se d'una repressió que no feia més que augmentar. El desmembrament de l'organització sindical a partir de l'estiu del 1921, era inevitable.

L'enduriment de la lluita obrera en aquests anys comportà el fet que els partits tradicionals es vegessin obligats a definir-se respecte a la situació social deixant de banda altres ideals teòrics. Les circumstàncies els portaran a la crisi definitiva que es clogué amb la dictadura.

En el si de les dretes, continuava evidentiant-se el fracàs de les tàctiques regionalistes, doncs malgrat la nova cooperació de la Lliga en el govern monàrquic (agost 1921-març 1922) i la seva actuació clarament favorable a la repressió obrera, l'autonomia catalana seguia restringida al marc administratiu de la Mancomunitat. Els seus èxits electorals foren cada vegada més ficticis pel fet d'ésser aconseguits gràcies a una esquerra en crisi mancada de suport popular i a l'increment de l'abstenció.

La crisi del regionalisme obrí una nova etapa de replantejament polític del nacionalisme català en la qual apareixeren nous partits com Acció Catalana, la Federació Democràtica Nacionalista i La Unió Socialista de Catalunya.

Per a l'esquerra republicana, sembla que la mort de Layret i Seguí, i l'empresonament de Companys, deturaren per bastant de temps les possibilitats de refer un partit republicà nacionalista que pogués donar resposta a les exigències socials del moment.

El Partit Radical, era ja només unaombra d'allò que havia arribat a ser a Barcelona i en totes les eleccions (legislatives del 19 de desembre del 1920, provincials del 12 de juny, legislatives del 29 d'abril de 1922) només pogué presentar candidats per minories.

La causa de la monarquia fou sustentada a Catalunya per agrupacions com la Unión Monárquica Nacional, que, d'altra banda, fou derrotada àmpliament en cada oportunitat que es presentà el vot popular. Lògicament havien d'ésser els seus homes qui ocuparen els càrrecs públics de Catalunya a partir del cop d'Estat del setembre del 1923.

En convocar-se les eleccions municipals, la ciutat estava sotmesa a l'escepticisme per les minces esperances de que el joc polític resolgués la conflictiva situació.

A la desesperança s'hi juxtaposava el desprestigi de molts dels integrants de les candidatures:

"Una sèrie de desvoneguts, als que se sumen uns quants desfogats es preparen per a clavar les seves urpes a les carns de la infeliç pubilla, que no pot ja amb els seus ossos. Al costat de l'indocumentat, van aquesta vegada els que de l'administració de la ciutat han fet un ofici; els que han pres la ciutat per camp de conquesta; els que, sota la capa de l'amor a Barcelona, tracten de refer o de fundar la seva hisenda personal.

L'esperit popular, l'ideal de la població, no batega en cap de les candidatures que simulen disputar-se els vots ciutadans. Les llistes de noms sotmeses a l'atenció de la gent responen a l'afany de domini covat pels grups polítics que es barallen per a fer-se amb les escorialles d'un passat llunyà-...

...Tot el temps que triguem a expolsar-nos la ronya que suposa l'existència dels actuals grups polítics, tardarà Barcelona en ésser un poble modern, mereixedor de l'estima a que té dret.

Avui per avui, malgrat les aparences, és la ciutat, un llogaret; quelcom en període de formació; tot menys un cos viu, amb consciència dels seus deures" (3).

Si en començar el segle, regionalistes i republicans havien aconseguit desvetllar a l'electorat barceloní allunyant-lo del caciquisme, ara intentaven emprar les mateixes armes electorals per tal de dominar al consistori, sense adonar-se'n que així contribuïen a l'augment de l'abstenció.

Des de les planes de "L'Esquella", la crítica a les forces polítiques en joc assolía un to corrosiu en considerar les eleccions com un simple bescanvi de mercaderies:

"Hem arribat a la fórmula suprema de la política democràtica. Un home és un vot i un vot són cinc duros. Són 25 ptes. si els candidats són regionalistes i 10 ptes. si són radicals. Els monàrquics no tenen tarifa fixa. O agafen badocs gairebé gratuïts o vius per als quals un vot monàrquic s'ha de pagar com el cap-i-cua al dòmino...

Uns homes amb diners podran, si volen, substituir als partits. Primer inscribint noms apòcrifs en el cens; després cercant una clientela de desvergonyits que votin en fals, i finalment adquirint electors en pública subhasta. Uns banquers adquireixen les aigües, uns contractistes les obres públiques, unes empreses els serveis municipals. Doncs, banquers, contractistes o empreses, podrien organitzar l'anexia del municipi, convertint-se d'intermediaris en explotadors directes." (4)

Aquesta deteriorada realitat de les forces polítiques que pretenien remodelar el país accelerà el procés d'apatia popular, i conduí el

règãm a refugiar-se en la Dictadura.

IV.2.- LA CAMPANYA ELECTORAL.

IV.2.1.- LES DRETES.

Els candidats regionalistes per a regidors foren el següents:

Esteve Cortada Alavern
Josep Rovira i Bruguera
Josep Mª Sabater Julia
Bonaventura Plaja Tapis
Martí Esteve i Guau
Ferran Fabra i Puig, Marquès d'Alella
Estanislau Duran Reynals
Josep Morera i Ferrer
Rafael Closas i Cendra
Lluís Bosch Labrus Blat
Salvador Bremon Masgrau
Enric Anglada Conejos
Gonaçal Daura Piera
Francesc Tusquets i Prats
Joaquim Mª de Nadal Ferrer
Josep Cararach Mauri
Agustí Escola Domenech

(5)

Aquesta candidatura de la Lliga representava "l'encarnació de totes les forces socials de Catalunya", i els qui l'integraven eren "Garantia d'una administració honrada i d'una actuació fonamentalment catalana" segons paraules de Joan Ventosa i Calvell. (6)

Els components de la candidatura suposaven:

"la representació justa dels diferents matissos del nacionalisme i la seva concreció política. Hi ha les altres representacions socials, unides per una tradició constant a les tasques ciutadanes. Hi ha la impetuosa embranzida de la joventut que portarà al consistori la representació de les més pures idealitats catalanistes i els més ardits anhels de cultura... Hi ha la ponderació d'interessos i dels ideals que integren la complexitat ciutadana de Barcelona" (7)

En l'acte de presentació celebrat als locals de la Lliga el dia 26, Ventosa i Calvell aclarí el seu concepte de gestió municipal:

Per a nosaltres, l'ajuntament... és el cos viu de Catalunya, és la representació del cap i casal de Catalunya, on s'hi concreten tots els anhels de llibertat i de progrés de tota la terra catalana. A l'Ajuntament i a la Mancomunitat... hi havem demostrat que... quan reclamem que ens permetin governar-nos autòmicament, no ens mou un aspiració sentimental... sinó que ens sentim capaços per a l'exercici d'aqueixa llibertat i autonomia..." (8).

Un altre orador, Benaventura Mª Plaja, subratllà com es venia fent des d'anys enrera, el paper, el pes que jugava la ciutat de Barcelona, com centre aglutinador de la vida de Catalunya:

"Barcelona no és una ciutat provinciana... Barcelona no viu solament de l'amor del passat i ha complert certament una missió en la història, pero sap que en té una altra per complir i és la de redimir un poble. Molta part d'aquesta tasca pertoca a l'ajuntament..." (9)

Enric Maynés, especificà els límits de la gestió municipal autònoma en les circumstàncies legals en que s'havia d'actuar:

"El primer obstacle és la llei, aquesta llei que ens obliga a discutir-ho tot en plena sessió i que fa que obres nostres puguin ser entretingudes per passions polítiques o per tràmits governatius".
(10)

De tota manera, tal com aclarí Duran i Ventosa, els regionalistes no lluitaven tan sols al municipi, sinó també en el govern de l'Estat central, i era justament aquesta lluita coordinada la que podia portar a la victòria.

Els tòpics regionalistes tornaren a emprar-se per a la presentació dels nous polítics:

"la Lliga,... mai no s'ha considerat un partit, sinó la representació d'un poble..." (11).

La Lliga considerava el poble format pel conjunt de les classes socials sense exclusió, unides per un ideal patriòtic comú, alhora que es reafirmava com a únic i exclusiu partit intèrpret de les seves necessitats:

"Una de les tristeses que teniem abans era veure com la classe obrera no ens seguia, però ja comprendrà que ve amb nosaltres, perquè l'ideal nacionalista necessita del concurs de totes les classes socials. Seguint així farem un gran camí en el triomf de la nostra causa.

... Ens sembla que defensar l'ús total de la llengua pròpia beneficia més al pobre que al ric, perquè aquest disposa d'elements per a aprendre altres llengües, mentre que les quatre nocions de castellà del primer a penes li serveixen per a presentar-se davant un jutge" (12).

Les promeses que els futurs regidors feien a la ciutat cara a resoldre els problemes més immediats es centraven bàsicament en la preocupació pels problemes urbanístics, de cara a preparar la futura exposició. El seguit de textos recollits a continuació és una bona prova de la distància existent entre els interessos de la burgesia arrengrerada sota la bandera de la Lliga i la realitat social d'aquells anys:

"Justament ara que Barcelona començarà a preparar-se per a la vinent exposició, com més gran haurà d'ésser l'esforç de la ciutat, com més coses haurà de rectificar i transformar, més fonament arrelada haurà de trobar-se en les tradicions barcelonines i en la ideologia nacionalista" (13).

"Per l'Exopsició, per Barcelona, per Catalunya, "Voteu les candidatures nacionalistes ciutadanes de la Lliga" (14).

"Per la civilitat de la urbs, per la catalanització de la vida ciutadana, per la moralitat administrativa i les reivindicacions patriòtiques..." (15).

"La Lliga ha de resoldre els problemes de la ciutat tals com l'hissenda municipal, l'embelliment de la ciutat, L'Exposició,..." (16)

La dreta conservadora monàrquica recolzava un nou partit de caire espanyolista enfront el regionalisme.

Els candidats que presentà la Unió Monàrquica Nacional foren els següents:

Jaime Mir Vives

Benito de Pomes i de Pomar, Conde de Santa Mª de Pomes

Enrique Colom Cardany

Juan Domenech Marti

Antonio Robert Rodríguez

Juan Griñó Fargas, Baró de Griñó. (17)

Però pels regionalistes:

"La Unió Monàrquica Nacional no representa res més que un aplec de gent unida tant per un ideal anticatalà com per un sentiment d'odi contra nosaltres" (18).

La Veu criticà obertament l'ús del català en la seva propaganda considerant-lo oportunista:

"Val més que sigueu francament adversaris; en molts de vosaltres la catalanitat és un impossible natural" (19).

Pels radicals, els monàrquics ni tan sols eren mereixedors d'una crítica política a les planes del "El Progreso", des d'on foren qualificats així:

"La Unión Monárquica Nacional con sus teorías troglodíticas y nefastas con sus abominables personalismes, con su hedionda organización medieval y jesuítica" (20)

IV.2.2.- ELS REPUBLICANS.

Els radicals es presentaren als comicis en plena crisi interna del partit, però aportant alguna novetat en els seus programes.

Després de la seva cooperació amb els nacionalistes republicans, grups que ja estaven en plena desfeta, havien assimilat quelcom de l'ideari nacionalista, i potser per oportunisme, potser per convicció d'alguns dels seus homes (no cal dir que entre aquests no hi comptem Lerroux), manifestaren molta més fermesa en les afirmacions de catalanitat.

Els candidats a regidors pel Partit Radical són els següents:

J. J. Rocha - Advocat.

Josep Ulled - Advocat.

Mateu Guau - Comerç.

Oriol Martorell Puig - Advocat.

B. Casajoana - Comerç.

Fèlix Roure - Comerç.

Rafael Canales - Metge.

Pedro Domenech - Industrial.

Ramon Olivella - Industrial.

Llorenç Pahissa - Periodista. (més tard eliminat de les llistes per un afer intern del partit)

Ignasi Naves - Comerç.

Mateo Riera - Comerç. (més tard esborrat de la llista per renúncia)

(21)

El Partit Radical articulà la seva propaganda accentuant dos concepcions que des d'inicis de segle, i per manca d'eficàcia en la gestió municipal degut als defectes de la llei, es debatien en el si del mu-

nicipi: l'Ajuntament de Barcelona, pel seu pes polític, era una entitat administrativa o política? Tenia només una d'aquestes característiques o ambdues? El fracàs de la gestió municipal fins llavors era degut potser al fet que els partits es decantaven massa vers una de les dues alternatives?

L'opció dels radicals era ben clara. De sempre per a ells l'Ajuntament de Barcelona havia estat un instrument polític.

"La lucha electoral... no tiene en modo alguno un significado localista... no luchamos ni ahora ni nunca por la conquista de puestos, ahora y siempre luchamos por afirmar el predominio de nuestros ideales... el eclipse de nuestros ideales democráticos en la corporación popular sería de gran trascendencia para nuestro pueblo y repercutiría en la vida nacional..." (22)

El poble havia de plantejar-se què li interessava més, si prestar suport a un partit que prometia una acció administrativa i després no podia acomplir-la degut a les limitacions de la Llei Municipal i sobretot per la manca de recursos hisendístics o un partit com el Partit Radical que ja obertament comptava amb aquesta limitació:

"Nuestra misión en el ayuntamiento tiene un sentido puramente político ... Es preciso que el pueblo barcelonés haga afirmación de sus principios liberales implantando la soberanía popular en el ayuntamiento para impedir la hegemonía de la Lliga, que es la alcahueta de la represión i un instrumento de la burguesía y de la reacción". (23)

Emiliano Iglesias en el curs d'un míting a Hostafrancs (2-1-22) reiterà la mateixa opció: calia anar al consistori a fer política; pre-

tendre només regentar l'administració municipal era impossible i a més, afavoria les disbauxes econòmiques:

"Nuestra misión en el ayuntamiento ha de tener un sentido puramente político puesto que en menos de dos años se ha malogrado sin atisbos de enmienda la obra que emprendimos de reorganizar los servicios, de sanear la hacienda y de acabar con el nepotismo. La reforma tributaria que realizamos ha proporcionado al Ayuntamiento unos veinte millones sobre la cantidad que antes se recaudaba y estos ingresos han servido para aumentar las trampas". (24)

"El Partido Radical ~~no~~ ve en el ayuntamiento un instrumento meramente administrativo, sino además un organismo director que refleje los latidos de su alma y encauce y haga prosperar el sentido elevado de su pensamiento... Creer que la obra de un ayuntamiento como el de Barcelona puede compelerse a la administración escueta de los intereses materiales de la ciudad es un error craso, en el que han incurrido los regionalistas, con vergonzosa contumacia". (25)

Un eix important de la propaganda passava també per la crítica als altres grups en oposició.

Segons els radicals la Lliga era la responsable dels "xanxullos" urbanístics de la ciutat:

"Votar a la Lliga es aprobar todos los "tangos" administrativos realizados por el ayuntamiento, como la compra de aguas, el metropolitano, la Exposición, el contrato de tesorería, la apertura de la calle Balmes, la compra de terrenos para parques y las negociaciones de la deuda". (26)

Era també la responsable de la repressió de la patronal i la col·laboradora amb la repressió governamental:

" ¡Obreros! No votar al Partido Radical significa votar a favor del despilfarro lliguero en el municipio que tira millones y regatea a sus obreros el pan para sus hijos.

Votar a favor de vuestra opresión, dirigida por los lligueros del somatén y la patronal y realizada por el trío gubernamental Maura-Cierva-Cambó. ¡Abajo los tiranos! ¡Viva la democracia republicana!" (27).

Igualment acusaven la Lliga de no dubtar en fer servir procediments caciquils quan li calia:

"La Lliga, representación fementida de los grandes explotadores y del caciquismo más humillante y deprimente, cuya organización pretende retrotraernos a los tiempos ominosos del despotismo feudal y religioso...(28), es la aliada sumisa de las oligarquías centralistas y se dispone a ir a las elecciones resucitando los procedimientos caciquiles". (29)

Aquesta greu acusació es feia en motiu de la incorporació dels vots de l'antic municipi de Sarrià al Districte VIII, en lloc del VII, on predominaven tradicionalment els republicans.

Les altres forces republicanes estaven en franca davallada i sols presentaren candidats per alguns districtes com Fermí Carreras pels republicans autonomistes (30) i:

Francisco Vila Benaiges

José Jover Vila

José García Sanjuán

Arístides Cot Vila

Domingo Latorré

pels nacionalistes independents (31).

Emiliano Iglesias enfocava la crisi de l'esquerra catalana com una conseqüència del seu doble paper a l'intentar jugar com a força en el conjunt de l'Estat espanyol emparant-se en l'ideari nacionalista:

"La izquierda catalana tiene un vicio de origen. Es un desprendimiento de la Lliga. Una variante, nada más que una variante de la Lliga...

El problema de la libertad, de la autonomía o de la independencia de Catalunya, no es problema de izquierdas ni de derechas. Es un problema nacional y al serlo es de todos sus hijos, aún de los mismos que nieguen o combatan el problema en estos términos y aún de aquellos que, no siendo oriundos ni nacidos aquí, tienen sin embargo, una raigambre económica, afectiva o política. Lo que ocurre es que no hay catalanismo propiamente tal. Y como no lo hay, los que se amparan en él, lo hacen servir de apoyo a fuerzas estructuradas en normas de regularidad política en una nación definitivamente constituida. Comprendo perfectamente un partido de la República catalana que abarque todos los sectores opinables de Cataluña. No se puede comprender (un partido catalán) para influir, gobernar, y politiquiar en España..." (32).

IV.3.- ELS RESULTATS ELECTORALS I LA COMPOSICIÓ DEL NOU CONSISTORI.

El resultat de les eleccions fou el següent:

Lliga.....	25.000 vots	15 regidors
Lerrouxistes.....	18.000 "	8 "
Unió Monàrquica Nacional..	5.000 "	0 "
Jaumins.....	2 "

(aliats a la Lliga)

(33)

El balanç de les municipals del 1922 demostrà el triomf de la Lliga, el descrèdit total de la Unió Monàrquica Nacional i el manteniment d'un elevat grau d'abstenció.

El diari regionalista interpretà la seva victòria en el sentit que:

"La ciutat de Barcelona ratifica la seva confiança a la majoria nacionalista de l'ajuntament".

Els radicals comparaven el nombre de vots obtinguts en aquest sufragi i en les darreres eleccions de l'any 20, i se sentien satisfets d'haver augmentat el nombre de vots aconseguits:

"Significa que una parte del pueblo abandona su actitud pasiva de inhibición para incorporarse decididamente a las luchas políticas, y por otra parte, el desmoronamiento de la Lliga, desacreditada con sólo dos años de gobierno". (34)

Molt més ajustada ens sembla la interpretació que del relatiu "èxit" radical en feu el diari "La Publicidad":

"En las elecciones se ha observado el auge de los partidos con reivindicaciones autonomistas y el fracaso total de los centralistas. Los radicales han conseguido más votos por haber actuado últimamente en favor de las aspiraciones catalanas". (35)

La sessió de constitució del nou ajuntament se celebrà l'1 d'abril sota la presidència de l'alcalde Sr. Antoni Martínez Domingo. Formaven el nou consistori, els regidors electes:

Enrique Anglada Conejos - Lliga
 Rafael Batlle Miquelerena - Lliga
 Lluís Bosch-Labrús Blat - Lliga
 Salvador Bregon Masgrau - Lliga
 Rafael Canales Benito - Partit Radical
 José Cararach Mauri - Lliga
 Bartomeu Casajuana Abril - Partit Radical
 Pedro Domenech Serriñana - Partit Radical
 Estanislao Duran i Reynals - Lliga
 Agustín Escola Domenech - Lliga
 Fdo. Fabra i Puig, Marqués d'Allella - Lliga
 Martí Esteve Guau - Lliga
 Valentí Igelsias Abello - Independent
 Miquel Junyent Rovira - Jaumí
 José Morera Ferrer - Lliga (mort l'any 23, el substitueix Josep Ma Sabater)
 Joaquim Me de Nadal i Ferrer - Lliga
 Ignacio Navés - Partit Radical
 Ramon Olivella - Partit Radical
 Buenaventura Plaja Ramis - Lliga
 Enrique de Quiros Jordan - Partit Radical
 Juan J. Rocha García - Partit Radical

Fèlix Roure Carricarte - Partit Radical
 José Rovira Bruguera - Lliga
 José Mª Sabater Julia - Lliga
 Antonio Salvador Castell - Lliga
 Fco. Tusquets Prats - Lliga
 Juan Bta. Viza Cabell - Jaumí

Es mantenien en el càrrec, obtingut a les eleccions del 1920, els regidors:

Salvador Anglada Llongueras - Jaumí
 Arcadio de Arquer Vives - Unió Monàrquica Nacional
 José Barbey Prats - Lliga
 Leopoldo Benítez Rodríguez - Partit Radical
 Victor Blajot Romero - Lliga
 Mariano Bordas i Flaquer - Jaumí
 José Capdevila Ventosa - Partit Radical
 Manuel Carrasco i Formiguera - Lliga
 Joaquim Degollada Capdaigua - Lliga
 Josep Gabarro Bergada - Federació Monàrquica Autonomista
 Lluís Guarro Casas - Lliga
 Juli Marial Tey - Partit Radical
 Lluís Massot Balaguer - Lliga
 Martí Matons Bofill - Nacionalista Independent
 Enrique Maynes Gaspar - Lliga
 José Nonell Puig - Lliga
 Ramon Palu Morros - Partit Radical
 Dario Rumeu Freixa - Unió Monàrquica Nacional
 Alejo Manuel Santamaría González - Partit Radical
 José Tomás Boix - Lliga

José Trius Tous - Lliga
 Javier Tusell Gast - Lliga
 José Vilaseca Bas - Lliga (36)

En conjunt, la correlació entre els diferents partits era la següent:

Lliga	29	regidors	
Radicals	13	"	
Nacionalistes Independents	1	"	
Jaumins	4	"	
Independent	1	"	
Unió Monàrquica Nacional	2	"	(37)

Després del discurs d'acomiament de l'alcalde Sr. Martínez Domingo i dels representants de les majories i minories regionalistes (Coll i Rodes) i radical (Montaner), es procedí a la votació per triar un nou batlle. Sortí elegit Ferran Fabra i Puig, marquès d'Allella, per 31 vots. Els republicans deixaren 15 vots en blanc.

El radical Josep Rocha feu un discurs on especificava que ells no havien votat perquè creien contradictori que una ciutat de tradició republicana tingués un alcalde monàrquic, malgrat fos elegit.

Tot seguit es procedí al nomenament dels tinentes d'alcalde i síndics i resultaren electes:

Tinents d'alcalde segons ordre de districtes :
 Maynés - Lliga
 Plaja - Lliga
 Blajot - Lliga
 Massot - Lliga

Tusell - Lliga
 Matons - Independent
 Junyent - Jaumí
 Barbey -Lliga
 Nonell - Lliga
 Vilaseca -Lliga

Síndics : Degollada -Lliga
 Olivella - Partit Radical.

Els radicals provocaren grans aldarulls pels resultats, perquè creien que es tractava d'una maniobra regionalista, neguit que continuaren manifestant a l'hora de fer el tradicional parlament on s'exposaven els programes municipals pel bienni futur.

Maynés, cap de la majoria regionalista, manifestà en el seu parlament, els objectius dels seus partidaris, que no aportaren res de nou:

"Barcelona és per a Catalunya la ciutat Cabdal i per això en son esperit administratiu ha de portar-hi també la seva ideologia, servint de guia a les altres ciutats de Catalunya..."

S'ha fet obra a cultura i a hissenda, altres projectes són l'Exposició, la fira de mostres, el dipòsit franc,...". (38)

Alguns d'aquests propòsits dels regionalistes serien duts a terme poc temps després sota la Dictadura, amb un intent de Primo de Rivera de congraciar-se amb la ciutat a la qual havia privat d'un consistori constitucional i democràtic.

CAPITOL IV.- LES ELECCIONS DE 1922.

NOTES :

1. M. Tuñón de Lara. La España del Siglo XX, pag. 85.
2. Miguel de Unamuno, "El Progreso", 6-1-22.
3. "La ciutat està per fer". "L'Esquella de la Torratxa", 3-2-22.
4. "Un projecte electoral". "L'Esquella de la Torratxa", 10-2-22.
5. "La Veu de Catalunya", 25-1-22.
6. Acte de presentació de la candidatura. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
7. "La Nostra Candidatura". "La Veu de Catalunya", 25-1-22.
8. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
9. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
10. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
11. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
12. Duran i Ventosa parla al míting de la Barceloneta. "La Veu de Catalunya", 2-2-22.
13. "continuitat". "La Veu de Catalunya", 18-1-22.

14. "La Veu de Catalunya", 3-2-22.
15. "La Veu de Catalunya", 4-2-22.
16. Lletre de recomanació de la candidatura. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
17. "La Publicitat", 29-1-22.
18. "La Veu de Catalunya", 27-1-22.
19. "La Veu de Catalunya", 2-2-22.
20. "El Progreso", 5-2-22.
21. "El Progreso", 29-1-22.
22. "A luchar por los ideales". "El Progreso", 29-1-22.
23. "El Progreso", 1-1-22.
24. "El Progreso", 3-1-22.
25. "Ante la lucha. Nuestra bandera". "El Progreso", 20-1-22.
26. "El Progreso", 5-2-22.
27. "El Progreso", 5-2-22.
28. "El Progreso", 5-2-22.
29. "El Progreso", 7-2-22.
30. "La Publicitat", 5-2-22.

31. "La Publicitat", 27-1-22, i 5-2-22.
32. Emiliano Iglesias. "Grandez del Partido Radical". "El Progreso", 15-2-22.
33. "La Veu de Catalunya", 6-2-22.
34. "El Progreso", 7-2-22.
35. "La Publicitat", 7-2-22.
36. Com a consquència de l'agregació de Sarrià a Barcelona i per Real Ordre del 12-1-22, un dels regidprs de Sarrià passà a ser-ho de Barcelona, i calia que un regidor barceloní fos eliminat per sorteig.
37. "La Veu de Catalunya", 6-2-22.
38. "La Veu de Catalunya", 1-4-22. "El Progreso", 2-4-22.

TERCERA SECCIÓ:

LA COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT
DE BARCELONA.

CAPÍTOL I :
ESTRUCTURACIÓ I EVOLUCIÓ

I.1.- INTRODUCCIO.

El panorama cultural de la ciutat de Barcelona entorn els inicis de segle era realment abaltidor. L'opressió exercida per l'Estat central sobre la cultura catalana no sols s'havia manifestat en la negació dels signes d'identitat propis -sobretot la llengua- sinó també en la deixadesa en que havia mantingut totes les institucions culturals. L'abandó d'aquestes en una condició provinciana contrastava amb l'auge creixent de la ciutat, estimulat per les transformacions econòmiques, lligades a la industrialització, de les quals havia sigut fita memorable l'Exposició Internacional de l'any 1888.

L'Estat, emparat per la Llei Moyano sols sostenia totalment la Universitat a la que dotava de personal docent, caracteritzat pel seu endarreriment respecte al progrés científic que s'estava ensenyorint de les facultats europees.

L'únic Institut de Segon Ensenyament, ubicat en el mateix edifici universitari, estava mantingut per la Diputació i el cos de professorat provenia del sistema decimonònic de les oposicions.

Les escoles primàries, en nombre inferior a les necessitats reals de la urbs, estaven la majoria d'elles situades en misèrrims ^{locals} arrendats per l'Ajuntament...

D'altra banda, una ciutat que sobrepassava ja el mig milió d'habitants no comptava amb biblioteques ni arxius de creació estatal, excepte el de la Corona d'Aragó (1).

La puixança de la burgesia catalana a finals de segle fomentà la aparició d'un seguit d'iniciatives que pretenien enlairar i conrear

l'ambient ciutadà, acostant els barcelonins a les formes de vida d'altres ciutats europees. Sorgiren així societats privades que feren possible el Teatre del Liceu, el Palau de la Música Catalana, ... mentre altres nuclis burgesos intentaven redimir els treballadors de la seva penúria material i espiritual amb organitzacions paternalistes com les colònies fabrils, entitats culturals benèfiques; alguns filàntrops aïllats, com fou el cas de Rosend Arus, donaren les seves biblioteques al poble com una eina de contribució a la seva lliberació.

Quan aquesta burgesia industrial, catalana i europeitzant s'organitzà políticament entorn la figura d'Enric Prat de la Riba, moltes de les seves inquietuds com a classe foren assumides pel nou partit, la Lliga Regionalista que des dels seus principis propugnà la creació d'una infraestructura cultural pròpia.

Els polítics i intel·lectuals afins al regionalisme procuraren des de la gestió privada i des dels organismes públics locals, la potenciació de les institucions culturals i educatives, tant les acarades a la formació elemental -escoles Mont d'Or, escoles Montessori- com les destinades a l'alta cultura -Institut d'Estudis Catalans, Estudis Universitaris Catalans, Biblioteca de Catalunya-.

Quedava fora del seu abast la solució del problema escolar de la ciutat, doncs l'ensenyament primari era competència legal del municipi. No és d'estranyar doncs, que en arribar la Lliga a controlar numèricament el consistori intentés crear una comissió que permetés exercir una política cultural pròpia.

Les activitats culturals del municipi de Barcelona, abans de la creació de la Comissió de Cultura, no depenien d'un organisme únic, sinó de diversos. Alguns d'ells havien estat creats en paral·lel amb di-

ferents entitats, d'altres tenien caire municipal i atribucions específiques, com la Comissió de Colònies i Escoles del Bosc, i finalment, d'altres posseïen atribucions delegades com fou el cas de les Comissions Municipals de Foment i Governació, encomanades per la Llei, dels afers escolars de la ciutat.

Si exceptuem aquests grups de treball més o menys concrets, l'obra cultural del municipi es realitzava mitjançant un complicat i poc eficaç mecanisme: una proposta feta pels regidors d'un partit o d'una coalició de partits era defensada davant el consistori, si quedava aprovada, es tirava endavant, però si la polèmica s'aguditzava, l'assumpte quedava oblidat. Així, no és gens d'estranyar, per exemple que la proposta dels regidors radicals de subvencionar amb mitjans municipals els centres culturals i les escoles dels barris, fos rebatuda d'any en any, cada cop que es presentava, i que trigués potser mig any en aprovar-se del tot.

La intenció de crear un organisme que aglutinés tots els afers culturals topava amb la ineficàcia del funcionament municipal, amb la manca de recursos i amb les limitacions que la llei imposava als ajuntaments en matèria cultural.

Tot i això, en el transcurs de la vida municipal anterior a la creació de la Comissió de Cultura, alguns regidors regionalistes tendiren a preconitzar la necessitat de la municipalització d'alguns serveis culturals. A l'estiu i la tardor del 1915, que es debatí l'afer de les subvencions, Ramon d'Abadal manifestà obertament que no s'havien de subvencionar colònies privades, que "les colònies han de ser organitzades pel propi Ajuntament" (2); mentre que Jaume Bofill opinà que "no és l'Ajuntament qui ha de cuidar-se de l'ensenyança elemental dels partits, sino que ha de crear ell mateix les pròpies escoles.

I seran, de fet, els regidors regionalistes, els qui proposaran la creació de la nova comissió.

En la diada de la seva creació s'establiren les atribucions de la nova comissió municipal. Tenia al seu càrrec: les escoles nacionals, els grups escolars i la seva construcció, les escoles municipals(4) les escoles d'arts i oficis, l'escola de música, les escoles de deficients, l'escola de labors i oficis per a la dona, les biblioteques, les cantines, les escoles del bosc, els jardins d'infants, l'arxiu històric i les seves publicacions, les exposicions d'art i el foment de les institucions culturals. Amb poques variacions, aquestes foren les atribucions de la Comissió de Cultura al menys fins l'any 1923. Només pot constatar-se l'intent de centralitzar tota l'obra paraescolar -colònies, escoles del bosc,...- l'any 1918, reorganització que només durà uns mesos. En la reorganització de comissions de l'any 1920 pot verificar-se també com a responsabilitat de la Comissió de Cultura la Banda Municipal de la ciutat.

Les Juntes autònomes, creades amb anterioritat -Junta de museus, Junta de Ciències, Junta d'Exposicions- funcionaren amb caràcter autònom, si bé, des de la creació de la Comissió de Cultura s'hi relacionaren estretament.

Les atribucions de la Comissió obeien més a les delegacions que l'Estat feia en els Ajuntaments per llei que no pas a uns objectius clarament preestablerts pels seus promotors. La seva configuració estable, centrada entorn de l'assessor pedagògic donà la màxima responsabilitat a Manuel Ainaud. Certament va ser l'Ainaud qui garantitzà que la comissió endagués la seva activitat amb creixent preocupació per la qüestió escolar, deixant en segon terme altres atribucions

(Exposicions d'art, Banda i Escola Municipal de Música...) que s'acomplien bé administrativament o bé a través de les Juntes autònomes. L'Arxiu Municipal quedà marcat també per una trajectòria pròpia, mentre que les publicacions municipals esdevingueren instruments propagandístics al servei de les activitats escolars de la comissió.

L'actuació de la Comissió que pot deduir-se del tipus de dictàmens presentats al consistori (veure annex nº 1) ens demostra com la principal preocupació la constituïren els problemes de l'ensenyament elemental..

I.2.- LA CREACIÓ DE LA COMISSIÓ DE CULTURA.(5)

En sessió municipal del dia 11 de gener de 1916, i per proposta dels regidors Lluís Duran i Ventosa, Francesc Puig i Alfonso i Carles de Fortuny, es demanà la creació d'una nova Comissió Ordinària -és a dir Permanent- anomenada Comissió de Cultura, composta per sis regidors, que tindria al seu càrrec les "Escoles Nacionals, Grups escolars, i la seva construcció, Escoles d'Arts, Escola de Música, Escoles de cecs, sord-muts i anormals, Escoles de Labors per la Dona i Tall, Foment d'Institucions Culturals, Biblioteques, Exposicions, Arxiu i publicacions, Belles Arts". (6)

El Sr. Josep Rocha, en nom dels regidors radicals i republicans, demanà temps a fi d'estudiar la proposta. La rèplica fou encomanada al Sr. Hermenegildo Giner de los Ríos qui la inicià amb la petició que aquesta nova comissió fós especial i no permanent, i basà la seva sol·licitud en la llei municipal, les ordenances de l'ajuntament i el reglament.

Duran i Ventosa argumentà així la seva proposta:

"... no es proposa cap nou organisme ... sinó una segregació de determinats serveis de la comissió de governació, com escoles nacionals, art musical, labor de la dona, foment de les biblioteques, exposicions de belles arts... Cal que se n'ocupin una quantitat de regidors que no estiguin distrets amb altres qüestions... No vull extremar la necessitat d'ella, però sí que haig de recordar una cosa que parla poc en favor del partit que aquí fins ara ha exercit

l'hegemonia: ha deixat perdre 300 000 ptes de subvenció que el govern concedia a Barcelona per a la construcció d'edificis escolars i l'Ajuntament distret amb altres qüestions no es cuidà d'aprofitar dita subvenció per acabar amb les vergonyoses escoles de primera ensenyança que ara tenim..."

Duran contraposà a la qüestió de l'incompliment legal diverses raons per demostrar que l'ajuntament havia estat i obrat sempre separat de les ordenances:

"Si no voleu atendre aquestes raons, resultarà que vosaltres els que us dieu representants de l'avenç i del progrés, sereu els conservadors d'aquestes arcaiques ordenances i nosaltres, els qui vosaltres motegeu de "retrògrades i reaccionaris" serem els avançats i els reformistes".

El regidor de la Lliga afirmà el seu ideari polític, alhora que oferia als radicals un sincer esperit de concòrdia en tot el que es referia a organització: "nosaltres davant de Barcelona volem donar un exemple d'esperit de concòrdia". A continuació els brindà la meitat dels llocs de la futura comissió. L'acceptació d'aquestes responsabilitats devia anar aparellada amb la revisió de la postura adoptada pels radicals, de no voler-se integrar en cap de les comissions permanents.

Les paraules que pronuncià Hermenegildo Giner superaren la qüestió motiu del debat, i foren una crítica a la tasca cultural dels regionalistes, i també la justificació de l'oposició del Partit Radical a la nova Comissió de Cultura:

"Nosotros tememos que esta Comisión de Cultura que vais a crear sea motivo de recelos... Venimos a colegir que vuestra cultura està escrita con k, sistema alemán ... nosotros hacemos cultura catalana sin que nadie pueda llevarse a recelo. Y vosotros lo reconocéis ... En cierta ocasión pedí contra vuestro parecer 30 000 pts para la soberbia obra del Dr. Rubió i Lluch, y triunfé contra vosotros. Si sólo es, pues, el deseo de practicar una obra de cultura lo que os guía dejad en nuestras manos la Comisión de Cultura, y no intervengais en ella ... ¿no es eso? Quereis hacer aquí una imitación del Consell d'Investigació Pedagògica que funciona en la Diputación y que tantos disgustos ha acarreado? ¡Ah! no. ¡Eso no!. Allí podeis hacerlo porque sólo tenemos tres amigos, pero aquí somos 24 ... Vuestra institución de cultura será en el fondo un confesionario que rijan las conciencias. No, no queremos cultura partidista. Así como en la escuela primaria somos partidarios de la escuela a secas, ni atea ni católica, en la cultura superior somos partidarios también de que esté desprovista de todo carácter de tendencia política... Vosotros lo habeis puesto todo en peligro: la escuela de Nautica, la escuela de Arquitectura, la escuela de Ingenieros, la de Bellas Artes, todo, ... Quereis hacer aquí lo que haceis en la Diputación. Venís aquí echando en el hemiciclo la tea de la discordia. Y eso es grave, y a eso no nos allanamos, que vosotros aporteis a esta Comisión de Cultura vuestro carácter conservador reaccionario y ultramontano. (El Sr. Duran : "No, no ho som"). Bien me alegro de que no lo seais, pero no esperéis que nosotros seamos ministeriales sumisos de vosotros. No admitimos esta generosidad. Venís a decirnos después de que nos habeis derrotado: os invitamos a la concordia. Pero, esta concordia espera que nosotros vayamos hacia donde nos querais llevar. No aceptamos esta generosidad. Estamos dispuestos a realizar una obra de cultura que sea de iniciativa neutral..."

Heus ací la respota del Sr. Duran al parlament de Giner:

"Tots nosaltres desistirem de la Comissió de Cultura si els vots decideixen que no n'hi ha d'haver. El Sr. Giner tem que la Comissió de Cultura s'hi faci catalanisme i s'ofereix ell per realitzar els actes catalanistes en el consistori, però nosaltres estem convençuts de que catalanisme només n'hi ha un, i de que millor l'interpretarem nosaltres els que des de l'edat de 15 anys el defensem, que no pas vostè, que sempre l'ha combatut. Aquesta pretensió de vostè és un contrasentit: és com si jo volgués ésser el representant de l'esperit republicà. Jo crec que la millor garantia que els podem oferir és que vostès i nosaltres hi tinguem a la Comissió de Cultura el mateix número de vots. Per tant, si la majoria del consistori entén que no hi ha d'haver Comissió de Cultura ens hi aplanarem, si no, no..."

El regidor radical Manuel Vega i March donà una opinió favorable a la creació de la Comissió de Cultura, però amb la consideració que havia d'ésser especial i no permanent. Reforçà l'opinió del Sr. Giner dubtant de la sinceritat dels regionalistes, que amb la seva obstrucció dins la Comissió de Reforma aconseguiren que no s'aprovés un projecte de grups escolars, elaborat per ell.

Continuaren els atacs contra els regionalistes, i la impossibilitat de cooperació era cada vegada més clara, ja que la discussió es convertia en una mostra d'hostilitat política. Així cal situar la intervenció del Sr. Dessy, regidor radical, qui, sense aportar cap nou argument, declarà indispensable el compliment de les ordenances municipals, malgrat fossin arcaiques, i excità els ànims dels regidors dient que s'havia de seguir "l'hostilitat implacable i una lluita con-

tinua... Que no ens vinguin ara amb l'esperit de concòrdia..."

Aprofità la intervenció per a declarar-se com un gran patriota, paraules a les que replicaren i contrarreplicaren el Sr. Durán: "La qüestió queda ben concretada. Es veu ben clar que tots els perills són per a la santa unitat de la Pàtria..." i el Sr. Giner: "Suposo que això no ho diu en sentit irònic". Sr. Durán: "Quan parlo de la unitat de la Pàtria mai parlo en sentit irònic. Tots els perills provenen de que la Comissió es digui permanent o especial. Si per compte de permanent és especial el meu ultracatalanisme ja haurà desaparegut per aquests senyors. Però el Sr. Dessy, que malgrat ésser un gran orador és sincer, ens ho ha descobert quan ens ha dit que havien de complir amb la implacable hostilitat. Està bé que uns compleixin amb aquesta hostilitat implacable, i els altres, exerceixin el dret de la defensa".

De nou polaritzaren la discussió els caps dels respectius partits, Durán i Giner. Aquest tornà a parlar de la Comissió de Cultura i la qualificà d'innecessària "...Por cuanto ahora muy a gusto de todo el mundo, cumplen esta misión la Junta de Museos, la de Ciencias Naturales, la de la Enseñanza, la de las Escuelas del Bosque".

I digué a continuació:

"El que vol un grup del seu partit és donar una orientació, volen també desllorigar tota l'administració municipal, i per fer tot això no hi ha empleats que estiguin preparats per fer-ho degudament, i per tant, nosaltres que no estem conformes amb els vostres propòsits, no estem amatents a la vostra invitació de concòrdia. Nosaltres estem resentits i molestos, perquè havent donat una vara al regidor que fou elegit per menys vots, heu deixat sense cap d'elles a d'altres regidors que, com jo, és el que n'he obtingut major número. Que jo no sé encara si l'hauria acceptada, però sí que l'ofrena m'hauria

obligat a la cortesia. Si persistiu en la vostra intenció, compteu que sempre tindreu enfront 24 vots en contra d'una manera irreductible".

Intervingué a continuació el Sr. Enric Vila Merieges, republicà nacionalista, aliat del Partit Radical, en la política municipal, recordant que el Sr. Soler, en la sessió de la constitució del consistori, va dir que s'havia de fer menys política i més administració i que tots els actes dels regionalistes havien tingut per fonament la política, des de l'adjudicació de totes les vares fins a la creació d'aquesta Comissió. En nom de la minoria nacionalista protestà perquè es tractés els radicals d'enemics de Catalunya i acusà els regionalistes de voler monopolitzar l'amor a Catalunya i ressucitar la lluita entre catalans i anticatalans, fet que podria proporcionar-los en les properes eleccions alguns milers de vots més, però que els hauria de remordir la consciència.

El regionalista Sr. Duran insistí en que la qüestió de fons que es plantejava no era el caràcter especial o permanent de la comissió, doncs que encara que accedissin a les propostes dels radicals, l'oposició es mantindria igual.

"Si cada vegada que discutíssim vosaltres i nosaltres haguessim d'accedir nosaltres per esperit de concòrdia, la vida consistorial seria impossible,. Jo no puc creure que una persona de la cultura del Sr. Giner es pugui prendre com una ofensa la idea de crear una Comissió de Cultura".

"L'ofensa està -replicà el Sr. Giner- en no haver-nos donat participació en el govern de la ciutat, com nosaltres varem fer amb el Sr. Abadal en una altra ocasió i vosaltres no vareu acceptar per qüestió de la importància de les tinences. Os les heu quedades totes

vosaltres que no sou un partit, sinó un conglomerat que no té nom, perquè s'hi ha regionalistes i jaumistes, hi ha regidors que no sabem com anomenar-los, ni per quins vots han vingut al consistori...

Vosaltres no transigiu en la qüestió d'ideals, i voleu que us siguem sumissos".

La provocació continguda a les paraules de Giner, obligà al Sr. Martí Ventosa, de tendència liberal independent, a intervenir: "...Hem entrat al consistori amb la força dels vots que ens han donat..."

"Quins vots?" increpà Giner, rebent la següent resposta de Martí Ventosa: "Amb els vots del poble, tan dignes com puguin ser-ho els vots que va obtenir vostè".

El Sr. Noel Llopis, monàrquic independent, manifestà en castellà, que estava disposat a col.laborar en tota obra beneficiosa que es realitzés a l'ajuntament i considerà que la Comissió de Cultura podria ser un instrument adient per a la creació d'una veritable cultura popular, però "no debiera laborar contra la unidad española". El seu desig era el d'aconseguir "una cultura popular bajo la égida española".

Avabada la discussió, esprocedí a la votació de la proposta dels regionalistes que explicitava el caràcter ordinari de la nova comissió el nombre de sis regidors que la composarien i els organismes que tindria al seu càrrec. Finalment fou aprovada la proposta per 27 vots a favor contra els 24 vots dels regidors republicans.

Giner de los Ríos feu una esmena en el sentit que la Comissió fos especial i no permanent i que la composessin set vocals, aconseguint l'acceptació dels regionalistes.

La llarga durada de la sessió municipal, també regulada per la Llei i pel costum, feu necessari l'ajornament de l'elecció dels membres que havien de compondre la Comissió de Cultura.

En sessió del 18 de gener de 1916, i per votació secreta foren elegits com a membres de la Comissió de Cultura els següents regidors:

Lluís Duran Ventosa - Lliga Regionalista
 Jaume Bofill i Matas - Lliga Regionalista
 Santiago Andreu Barbé - Lliga Regionalista
 Enric Vila Merieges- Unió Federal Nacionalista Republicana
 Hermenegildo Giner de los Ríos - Partit Republicà Radical
 Josep Mª de Lasarte - Partit Republicà Radical
 Manuel Vega i March - Partit Republicà Radical.

L'equilibri polític s'havia aconseguit mercès als vots dels regionalistes que recolzaren els seus oponents republicans per forçar així, la seva col.laboració.

Després de les tensions anteriors, aquesta crida a la cooperació sorprengué als republicans i els feu recelar de les intencions dels homes de la Lliga.

La desconfiança provenia sobretot de l'exemple de l'actuació regionalista en les institucions culturals de la Diputació, que segons els radicals s'havien convertit en focus de irradiació de catalanisme:

" els radicals mai no consentiran que la Comissió de Cultura sigui una sucursal del Consell d'Investigació Pedagògica. La Lliga vol transformar els establiments culturals en confessionaris del catalanisme". (7)

Pels regionalistes el fet de compartir els llocs de la nova comissió amb els republicans era més una qüestió tàctica per diluir les tensions, que una veritable esperança de treball en comú ja que els ideals culturals eren ben divergents:

"Els Lerrouxistes avantposen les escoles que l'Estat monopolitza a les escoles del mateix Ajuntament ... prefereixen la cultura dogmàtica de l'Estat a la cultura catalana ... l'Estat s'apodera de les escoles i només imposa als Ajuntaments l'obligació de pagar les despeses. L'Estat envia el personal, ordena, reglamenta, fiscalitza les escoles. L'Estat es reserva la tasca d'emmotllar el cervell de la joventut a grat d'ell". (8)

Els regidors que s'integraren a la primera Comissió de Cultura eren polítics que anteriorment ja havien destacat pels seus plantejgs culturals renovadors. La seva trajectòria no els serví per aglutinar un equip de treball, sinó per accentuar les divergències que provenien del seu enfrontament ideològic.

Però la seva categoria humana és destacable ja que malgrat la seva oposició contribuïren a tirar endavant l'estructuració de l'Assessoria Tècnica que havia de permetre una actuació de la comissió allunyada dels canvis i avatars polítics.

Lluís Duran i Ventòsa (1870-1954) cap de la Lliga al Consistori, era fill del jurista Manuel Durán i Bas. President de la Secció de Dret (1889) del Centre Escolar Catalanista, actuà també a la Unió Catalanista, formà el 1899 el Centre Nacional Català i s'integrà des de l'origen a la Lliga Regionalista de la qual fou el primer secretari i on sempre milità.

Fou regidor de la ciutat de Barcelona durant els anys 1906-1910, 1916-1920 i l'any 1933 i ocupà l'alcaldia de manera provisional l'any 1917.

Diputat provincial l'any 1911, entrà en el Consell Permanent de la Mancomunitat (1914) i fou senador per la Societat Econòmica Barcelonense d'Amics del País des del 1919 fins 1921. Anà alternant l'exercici de la seva professió amb els càrrecs polítics. A l'etapa republicana fou elegit membre del Parlament Català (1932) i ocupà la Conselleria de Cultura de la Generalitat (1935) en els difícils anys del Bienni Negre.

Exiliat durant la guerra civil, en retornar s'abocà a la tasca professional, on sempre s'havia distingit. Fou president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Llegislació (1916-1917), membre de la Comissió Compiladora del Dret Català (1947) i president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials (filial de l'Institut d'Estudis Catalans) del 1951 fins al 1954.

La seva producció teòrica es publicà a "La Renaixença", "La Veu de Catalunya" i algunes revistes culturals com la "Revista de Catalunya" amb els pseudònims de Youngest i des de 1950 Oldest en articles de tipus cultural. La seva producció bibliogràfica enclou des d'aspectes teòrics del nacionalisme fins a aspectes jurídics.

La preocupació pels afers culturals fou un altre vessant de la seva vida pública. Contribuí a crear l'escola Catalana d'Art Dramàtic (1914), fundà la Societat Cinematogràfica (1913) i elaborà un projecte d'institucions dramàtiques municipals (El Teatre de la Ciutat 1921). Fou també mantenidor dels Jocs Florals.

Jaume Bofill i Matas (Olot 1878-Barcelòna 1933), poeta noucentista participà a la Comissió com a regidor regionalista. La seva inquietud política el portà a integrar-se posteriorment a Acció Catalana i al Partit Catalanista Republicà (1932), però reingressà a la Lliga poc abans de la seva mort (1933). Fou diputat per Puigcerdà i per Barcelona i membre de la Comissió redactora de l'Estatut de Núria, (1931).

Col.laborà amb escrits a diversos diaris i revistes on popularitzà el pseudònim Puck per als temes polítics i el de Guerau de Liost per a la seva producció literària.

El seu ideari, fortament influït pel catolicisme, estava presidit per la defensa de la llengua catalana i pel desig de la seva normalització, tasca a la qual contribuï des de la tribuna política i des de la seva producció poètica.

Santiago Andreu i Barbé fou l'altre representant de la Lliga a la Comissió. Metge de professió, no tenia la projecció pública dels seus companys i per aquesta raó ignorem molts aspectes de la seva trajectòria política i vital.

Hermenegildo Giner de los Ríos (Càdis 1847-Granada 1923), germà del pedagog institucionista arribà a Bracelona per a l'exercici com a docent a l'Institut de Segon Ensenyament. Membre del Partit Republicà Radical, n'era el cap de la minoria al consistori en el moment de crear-se la Comissió.

La seva tasca intel.lectual s'orientà vers la filosofia, la pedagogia i la teoria de l'art; temes sobre els quals publicà obres especulatives i de divulgació. Conseqüent amb la seva militància, fou un dels teòrics més destacats del lerrouxisme a Barcelona i exposà

amb claretat en els seus col·loquis la seva proposta de laïcisme escolar i de sistema estatal centralista. Amb experiència al consistori des d'anys abans aportà a la Comissió de Cultura la seva preocupació per la infància desvalguda a la que havia intentat socórrer amb la creació de les escoles a l'aire lliure, les cantines i les colònies escolars.

L'arquitecte Manuel Vega i March era un altre dels representants radicals a la Comissió, a la qual aportava la seva preocupació per l'urbanisme i l'organització dels endenyaments tècnics. Catedràtic a l'Escola de Belles Arts de Barcelona, fou també membre de la Junta de Museus, (1916).

L'enginyer Josep Mª de Lasarte i Janer, lligat al món cultural per les seves activitats literàries, i la seva proximitat al grup periodístic de "El Diluvio" era un altre regidor radical incorporat a la Comissió. La seva inquietud per l'ensenyament es concretà en un viatge d'estudis, en companyia d'Eladi Homs, als Estats Units, del qual tornà fortament impressionat.

El regidor Enric Vila i Marieges, del Partit Nacionalista Republicà havia destacat per les seves declaracions a favor de la cultura popular durant la campanya electoral de novembre de 1915.

I.3.- LES ACTIVITATS DE LA COMISSIÓ DE CULTURA DES DE LA SEVA CREACIÓ FINS EL FUNCIONAMENT DE L'ASSESSORIA TÈCNICA.

L'activitat de la Comissió de Cultura, un cop creada i constituïda, quedà restringida a l'elaboració de dictàmens que presentava als consistori per a la seva aprovació i execució.

Les múltiples activitats que es deduïen de les seves atribucions diversificaven i desdibuixaven totalment la seva actuació i impediren un plantejament d'objectius a llarg termini, fet que quedava també dificultat per la seva heterogènia composició.

En els primers temps de la seva actuació, la nova comissió seguí funcionant com a caixa de ressonància dels corrents polítics que en ella s'integraven sense que les seves iniciatives tinguessin massa continuïtat,

Les realitzacions de la Comissió des de la seva creació fins a l'entrada oficial de Manuel Ainaud com assessor, anaren dirigides a recolzar des del municipi la política cultural seguida a la Diputació i a la Mancomunitat pels regionalistes com els Cursos Montessori, les subvencions a l'Escola Industrial, l'ajut econòmic a les Juntes Autònomes...

Mentretant els radicals anaren fent propostes encaminades a millorar la situació de l'ensenyament oficial a la ciutat (subvenció a l'institut de Segon Ensenyament per a la dona, concurs per proveir de mestres agregats a les escoles nacionals,...)

I.4.- LA CREACIÓ DE L'ASSESSORIA TÈCNICA.

Difícilment podien portar-se a terme les tasques encomanades a la Comissió de Cultura, si no es comptava amb la col.laboració regular de persones competents i expertes en qüestions educatives. No era suficient ni l'empenta dels regidors de la Lliga ni l'experiència dels radicals que, malgrat haver intervingut, directament en la política escolar municipal, mai disposaren d'un organisme que centralitzés l'amplitud de problemes a resoldre.

El primer pas per dotar d'una estructura real a la nova Comissió fou un dictamen d'aquesta, aprovat a petició del Sr. Noel Llopis, a la sessió del 25-1-1917, que proposava:

"... que siendo conveniente a la Comisión de Cultura para completar los estudios que viene realizando, poder asesorarse de persona competente en materia pedagógica, se designe para asesor pedagógico de esta Comisión a Don Manuel Ainaud, que disfruta de merecido renombre por sus conocimientos pedagógicos y que para retribuir los trabajos que se le encomienden durante el presente año se designe la cantidad de 3 000 ptas. anuales, que se le abonará por doceavas partes, cargándose al capítulo 4º, artículo 8º, partida primera del presupuesto vigente" (9).

El nomenament de Manuel Ainaud passà pràcticament desapercbut en el seu moment. La premsa regionalista i lerrouxista (10) només donaren una breu informació i en les revistes especialitzades com "Quaderns d'Estudi" o el Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, ni tant sols s'hi troben referències.

A la sessió del 21-6-1917, l'ajuntament aprovà les bases organitzatives de la Comissió de Cultura, amb una infraestructura material per a la consecució d'un treball racional (11). (Veure annex nº 2)

Les oficines depenents de la Comissió, es dividiren en Assessoria Tècnica i Negociat Administratiu. L'Assessoria Tècnica fou dividida en tres seccions: Pedagògica, Arquitectura Escolar i Higiene Escolar, dirigida cada una per un especialista, proposat per la Comissió de Cultura, previ concurs i amb incompatibilitat amb altres càrrecs municipals. El càrrec d'Assessor Pedagògic comportava la direcció global de l'Assessoria Tècnica.

A la mateixa sessió, després d'aprovar les bases esmentades, es dictaminà l'obertura de concurs per a la provisió de totes les places que foren cobertes amb caràcter definitiu el mes d'agost del mateix any.

Els càrrecs principals s'otorgaren a:

- Manuel Ainaud. Assessor Pedagògic.
- Pere Bohigas Tarragó. Secretari.
- Bonaventura Gassol Rovira. Col.laborador d'ensenyament elemental.
- Francesc Folguera. Col.laborador d'ensenyament tècnic.
- Josep Goday Casals. Assessor Arquitecte.
- Enric Mias Cardona. Assessor Higienista.

L'Assessoria Tècnica va permetre l'actuació d'uns professionals que en tot moment intentaren acoblar les possibilitats de cada situació política a les necessitats de la ciutat i donaren el seu funcionament, un sentit de continuïtat. Les fites de l'assessoria eren ben concretes, es tractava d'estudiar les possibles solucions a la

problemàtica cultural de Barcelona, propostes que deprés quedaven per concretar en mans dels polítics.

L'orientació que l'Assessoria determinà per la tasca a la ciutat va estar notablement influïda per la personalitat qui la centralitzava: Manuel Ainaud.

Manuel Ainaud Sánchez (1885-1932), fill d'un fotògraf francès, s'integrà ràpidament a la vida cultural catalana. Realitzà estudis a l'Ateneu Obrer de Barcelona, i inicià les seves primeres activitats com a dibuixant, vinculat al grup modernista "Els Negres". D'aquesta primera etapa és palesa la seva inclinació vers les escenes urbanes i populars, obres en carbó de les quals se'n conserven alguns exemplars al Museu d'art Modern i a les col·leccions particulars. El 1905 creà un grup d'amics l'Agrupació Artística. Simultàniament s'interessava per la pedagogia i el 1909 ingressà com a professor de dibuix a l'Escola Horaciana. Més tard fou director del Col·legi Mont d'Or fins el 1917, que passà a ocupar el càrrec d'Assessor Pedagògic de la Comissió de Cultura.

Les seves activitats artístiques i pedagògiques es conjugaven amb un profund interès per les qüestions socials i culturals des de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del qual fou també president fins el 1917. Des d'aquesta entitat es feu conèixer públicament per les seves campanyes, actes i conferències en pro de l'escola pública, l'escola bella i l'escola del poble. Sempre uní estretament art i pedagogia. La pedagogia era un art per modelar infants, concepció molt arrelada també a la "Institución Libre de Enseñanza", amb la qual hi estigué relacionat.

Es pot assegurar que entrà a l'Assessoria Tècnica per la seva independència i prestigi, adquirit a les activitats culturals públiques barcelonines. No militava en cap partit ni pertanyia als seguidors dels dos partits amb predomini a l'Ajuntament. Per la seva concepció de la cultura, indispensable per a la formació i l'alliberament dels pobles, per la seva apassionada defensa de l'escola pública i per les consideracions estètiques i morals entorn a l'escola, se'l pot vincular ideològicament amb els grups republicans nacionalistes.

La proposta de situar Ainaud com a eix de l'Assessoria, ignorem de qui va partir. El que sí és cert és que degué ser ben vist tant pels radicals, als quals Ainaud havia ajudat exercint una certa inspecció en les escoles del partit durant un temps, com pels regionalistes que s'havien fet un bon ressò de les campanyes de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i de ls conceptes pedagògics d'Ainaud des de "La Veu de Catalunya".

Alexandre Gali valorava així l'actuació de l'Ainaud en aquesta primera etapa:

"L'Ainaud va satisfer de cop i volta la necessitat més elemental que havia de tenir un organisme com la Comissió de Cultura per a emprendre una obra de tanta envergadura i tant plena de conseqüències, com l'edificació escolar de Barcelona,. Aquesta necessitat era tant o més que posseís un pla, unes idees pròpies, un concepte general, una perspectiva, una visió, un cert horitzó, en suma on poder-se bellugar. Per sort l'Ainaud era un home de idees elementals, algunes, les més indispensables per a poder caminar, força precisa, puix si hagués estat un teoritzador pregon és possible que no hagués arribat a sincronitzar amb els senyors de la Comissió o hagués estat inhàbil pel que va fer.

Pedagògicament tenia el concepte com hem vist de l'escola bella i més pregonament, sense negligir les necessitats d'ordre utilitari, demanava en consonància amb el concepte d'escola bella, una educació plena de tots els incentius que donen valor moral a la vida de l'home, d'una manera especial els culturals que s'adecen a l'educació dels sentiments...

Del punt de vista polític i social es resignava a acceptar que de moment l'escola pública no tingués més públic que les masses obreres, però amb molta raó i amb encert innegable ambicionava una escola on totes les classes socials es poguessin fondre i per això preveia per a la futura escola que l'Ajuntament hagués d'estimular tots els complements de formació en material, professorat, classes especials, etc... que pogués tenir l'escola burgesa més exigent. De moment però li atribuïa una funció de molta transcendència: era la d'assimilar les enormes masses d'emigrants que plovién damunt de Barcelona i l'estigmatitzaven amb un percentatge impropï d'analfabetisme i de criminalitat. I no oblidà, com és natural, tota l'acció paraescolar i post-escolar d'ajut a les famílies necessitades preveient les cantines i tota l'acció de tipus higiènic i sanitari com la inspecció mèdica, els banys, les dutxes...

Complement aleshores ja obligat en aquest ram era l'obra d'orientació professional i de col.laboració amb la família en el tracte i l'educació dels infants.

En la qüestió religiosa no cau en les torpeses dels homes que van fer el pressupost de Cultura. No en parla perquè no n'ha de parlar. No hi ha unes lleis que la regulen? No havia de fer que atemp~~ar~~-se

al compliment de la llei i prou, com a procediment tàctic hi afegí el tracte una mica més que respectuós envers l'obra escolar de les congregacions religioses..." (12).

Fou aquest cos ideològic, dimanat del cap de l'Assessoria, el que marcà una empremta perdurable a les realitzacions de la Comissió de Cultura.

El secretari fou Pere Bohigas Tarragó (1886-1948), periodista relacionat en els anys de joventut amb els nuclis del nacionalisme republicà i l'anarquisme, i més tard lligat estretament a l'esdevenidor cultural de la ciutat com a administrador general dels Museus de Barcelona i secretari de l'Institut del Teatre (1913-1948).

Publicà escrits sobre exposicions d'art a Barcelona i dirigí la revista "Barcelona Atracción".

Bonaventura Gassol Rovira (Selva del Camp 1894), poeta, ingressà a l'Assessoria com a col.laborador d'ensenyament primari, després d'haver fet un cert aprenentatge pedagògic a la Junta de Protecció de la Infància, i marcà amb el seu estil algunes de les realitzacions posteriors de la Comissió, com l'obra de colònies.

Antic seminarista, desplegà la seva activitat al llarg de la seva vida entorn les lletres i la política. Abrandat nacionalista, ingressà a l'Estat Català i col.laborà amb Macià en l'aixecament de Prats de Molló i s'exilià a Sudamèrica. Assumí la Conselleria de Cultura de la Generalitat des de la seva creació fins l'any 1937.

L'any 1954 fou elegit president del Parlament Català a l'exili, designació que no acceptà. Retornà a Catalunya l'any 1978.

Josep Goday i Casals (Mataró 1882-Barcelona 1936) arquitecte format a Barcelona i col.laborador de Puig i Cadafalch en la investigació arqueològica i compilació del llibre sobre el romànic català, fou nomenat assessor arquitectònic.

Sense militància política definida, se'l considerava adepte a la Lliga. Va saber traduir arquitectònicament l'ideari d'Ainaud en els grups escolars monumentals, alguns considerats per alguns crítics com l'únic exemple d'arquitectura noucentista. El seu llenguatge constructiu comprèn des del monumentalisme de l'edifici de Correus (1926), en col.laboració amb J. Torres Grau, o el Foment del Treball Nacional, en col.laboració amb Florensa, fins a un cert racionalisme present al Pavelló de la Ciutat (1929) o al Grup Escolar Collasso i Gil (1935).

El seu concepte de l'edifici escolar quedà clarificat a la ponència que presentà al Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana de l'any 1932, parlant com arquitecte funcionari al servei de les corporacions públiques.

Malgrat les limitacions de la legislació de l'època i les possibilitats econòmiques, aquestes no foren obstacle per a l'elaboració d'uns projectes que, si bé no s'ajustaven a les tendències arquitectòniques vanguardistes, incorporaven els avenços de l'arquitectura escolar europea. La cura en l'aspecte exterior dels edificis feia costat a la profusió i qualitat de les instal.lacions.

El pediatra Enric Mias i Cardona fou anomenat assessor dels aspectes sanitaris.

D'aquest equip se'n separaren ben aviat alguns membres com Francesc Folguera i Ventura Gassol, però la línia inicial es mantingué sense

masses trencaments fins a la mort de Manuel Ainaud.

Alexandre Galí judicà així la resta de components de l'Assessoria Tècnica, un cop nomenat Ainaud com a cap:

"Es possible que després de solucionat l'aspecte polític de la creació de la Comissió de Cultura i de l'entrada de l'Ainaud a l'Ajuntament, l'home que va repuntar els detalls de l'organització de les oficines fos el segon del Sr. Durán o sigui el Sr. Bofill i Matas, que feia les seves primeres armes com a regidor, i no deuria costar-li massa al Sr. Ainaud d'engrescar qui era més literat i poeta que pedagog i fins en coses administratives, salvats els altres principis, Bofill i Matas es complaïa en raons d'estètica, així com és possible que home prudent i meticulós se sentís suggestionat per l'esperit de grandiositat i l'audàcia, que no mancaven a Manuel Ainaud.

Creada l'Assessoria Tècnica foren nomenats al costat de l'Ainaud, el Sr. Josep Goday, home poc ostentós i molt capacitat, a qui es deu bona part de l'èxit dels grups escolars, com a cap de l'Assessoria d'Arquitectura Escolar i el Sr. Enric Mias, pediatre conscient dels seus deures i competent en la seva especialitat com a cap Assessor d'Higiene Escolar. Com a col.laborador tècnic segon de l'Ainaud, fou nomenat un poeta, Ventura Gassol, que havia fet el seu aprenentatge pedagògic en la Junta de Protecció a la Infancia..." (13)

Els designats pels càrrecs principals no eren homes de partit, Podien moure's dins l'òrbita de la Lliga, com Goday, o dels republicans nacionalistes, com Ainaud, però cap d'ells es significà per una actuació política determinada. Ho corrobora també la seva continuïtat en el càrrec al llarg del temps, superant diverses conjuntures. Evi-

dementment volia imprimir-se a l'Assessoria Tècnica un caràcter més tècnic que polític. Essent la Comissió de Cultura filla d'una iniciativa dels regionalistes, aquests mostraren una prudent i conciliadora actitud per a no ferir susceptibilitats en els radicals, ja que això els podria dur a una política obstructiva o de ferotge crítica semblant a la mantinguda contra els càrrecs de la Diputació i Mancomunitat. No devem oblidar també l'amargor que va quedar després del frustrat Pressupost de Cultura de l'any 1908, en el qual la politització del projecte va restar-ne l'eficàcia. Amb la inclusió de tècnics encarregats d'assessorar i executar, es pretenia despolititzar la Comissió.

L.5.- EVOLUCIÓ POLÍTICA DE LA COMPOSICIÓ DE LA COMISSIÓ DE CULTURA.

L'equilibri de tendències, radicals i regionalistes, en el sí de la Comissió de Cultura responia sobretot a la compensació d'ambdúes forces polítiques en el Consistori com a resultat de les eleccions de 1915. Realitzats els comicis de 1917, els regidors Emiliano Iglesias, Noel Llopis, Rafael Guerra del Río, Enric Vila Marieges i Marià Martí Ventosa, feren una proposta que tendia a suprimir totes les comissions municipals autònomes. La Comissió de Cultura quedà definida com a comissió de caire permanent especial i fou integrada des d'aleshores per 12 regidors, incorporant a les seves atribucions la responsabilitat de les antigues comissions escolars i la de la Junta de Ciències (14).

Per votació secreta es procedia a la designació dels regidors que devien formar-ne part. La Comissió quedà formada per:

Manuel Morales Pareja (Partit Radical)
 Casimiro Giralt Bullich (Nacionalista Republicà)
 Antonio Montaner Castaño (Partit Radical)
 Francisco X. Gambús Ballvé (Partit Radical)
 Rafael Guerra del Río (Partit Radical)
 Lluís Duran i Ventosa (Lliga Regionalista)
 Josep Puig Esteve (Lliga Regionalista)
 Lluís Nicolau d'Olwer (Lliga Regionalista)
 Augusto de Rull Artós (Lliga Regionalista)
 Carles Jordà fages (Lliga Regionalista)
 Joaquín de Bolós y de Saderra (Jaumí)

D'entre els nous membres cal destacar per part dels radicals la figura d'Antoni Montaner dedicat a les tasques docents del partit i d'entre els rengles regionalistes a Lluís Nicolau d'Olwer, l'erudit especialista en temes literaris i històrics que alternà, al llarg de la seva vida, amb la tasca política servant en ambdúes facetes una innegable voluntat de servei a Catalunya.

Malgrat l'equilibri de tendències en el si de la Comissió, l'activitat de Lluís Durán i Ventosa, estimulada per l'ímpetu de Lluís Nicolau d'Olwer decantà la seva actuació vers els objectius regionalistes; els radicals quedaren en un discret segon terme sobretot degut a l'absència d'un personatge de la talla i trajectòria de Hermenegildo Giner, translladat en aquest temps fora de Barcelona, a causa de la seva activitat docent.

La reestructuració de les comissions devia resultar poc eficaç i el dia 30 de gener quedà organitzada de nou la Junta de Ciències, el 7 de març la Junta de Cantines i el 14 de març la Comissió de Colònies i Escoles del Bosc.

En el bienni 1920-1922, una proposta dels regidors regionalistes en la sessió municipal constituent demanava que la comissió fos permanent i ordinària i estés de nou integrada sols per 6 regidors, tenint al seu càrrec les

"Escoles nacionals, grups escolars, escoles municipals de totes les menes, foment d'Institucions Culturals, biblioteques, cantines escolars, escoles del Bosc, Jardins d'infants, Arxiu i les seves publicacions, exposicions, Banda Municipal" (15).